

Редакційна колегія:

СЕНИЩ П.М. (голова)

БОНДАР В.О.

ВОРОНОВА Л.В.

ГАЙДАР Є.Т.

ГЕЄЦЬ В.М.

ГРЕБЕНИК Н.І.

ГРУШКО В.І.

ДОМБРОВСЬКИ Марек

ІЛАРІОНОВ А.М.

КАНДИБКА О.М.

КІРЄЄВ О.І.

КРАВЕЦЬ В.М.

КРОТЮК В.Л.

ЛИСИЦЬКИЙ В.І.

МАТВІЄНКО В.П.

МОРОЗ А.М.

ОСАДЕЦЬ С.С.

ПАТРИКАЦ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)

РАЄВСЬКИЙ К.Є.

САВЛУК М.І.

СТЕПАНЕНКО А.І.

ФЕДОСОВ В.М.

ЧЕРНИК І.П.

ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією

періодичних видань НБУ

Головний редактор

ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора

КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики

Редактор відділу **ПАПУША А.В.**

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків

та інформаційно-програмного забезпечення

Редактор відділу **КОМПАНИЄЦЬ С.О.**

Відділ валютного регулювання

та міжнародних банківських зв'язків

Редактор відділу **БАКУН О.В.**

Відділ економіки, законодавчого

забезпечення, банківського нагляду

та комерційних банків

Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**

Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**

Літературні редактори

КУХАРЧУК М.В., ШАПОВАЛОВА І.Ф.

Дизайнери **СЕРЬОДКІН В.К., РЯБЕЦЬ В.М.**

Коректор **СІЛЬВЕРСТОВА А.І.**

Оператор **ЛИТВИНОВА Н.В.**

Фотокореспондент **НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.**

Черговий редактор **БАКУН О.В.**

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна

тел./факс: (044) 264-96-25

тел.: (044) 267-39-44

E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України

09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Журнал рекомендовано до друку

Вченою радою Київського національного

економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною

комісією України визнано фаховими

Передплатний індекс "Вісника НБУ"

та додатка "Законодавчі і нормативні акти

з банківської діяльності" 74132

Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета

Інженерно-технічним центром НБУ

Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.

Умовн. друк арк. 8.0. Умовн. фарбовідб. 114.4.

Обл.-вид. арк. 2.86

При передруку матеріалів, опублікованих у

журналі, посилення на "Вісник Національного

банку України" обов'язкове. Редакція може

публікувати матеріали в порядку обговорення,

не поділяючи думку автора. Відповідальність

за точність викладених фактів несе автор,

а за зміст рекламних матеріалів —

рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2000

Вісник

9 / 2000

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України

Видається з березня 1995 року

№ 9 (55) ♦ Вересень 2000

Номер підписано до друку редакцією
періодичних видань НБУ 22.08.2000 р.

Зміст

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

В.Зінченко Підсумки діяльності комерційних банків України за перше півріччя 2000 року.....	2
Структура активів комерційних банків України за станом на 01.07.2000 р.	7
Структура зобов'язань комерційних банків України за станом на 01.07.2000 р.	11
Структура капіталу комерційних банків України за станом на 01.07.2000 р.	15
Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 1 по 15 липня 2000 р.....	19

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Г.Юрчук Електронна комерція та її перспективи для банківської системи України	20
--	----

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

М.Алексєєнко Споживчий кредит та забезпечення житлом населення України	26
Н.Захараш Особливості оцінки кредитоспроможності суднобудівних підприємств	29
Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у липні 2000 р.	34

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

В.Лісovenko Державний зовнішній борг України: етапи формування та розвитку	35
---	----

МАКРОЕКОНОМІКА

С.Льовочкін Систематизація макрофінансових індикаторів.....	37
І.Копич, В.Шевчук Монетарні ефекти платіжного балансу в економіці України	40

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

М.В'юнсковський Спільна послуга Приватбанку та компанії "Київстар GSM"	43
Н.Шульга, О.Сокольська Стратегічне та оперативне планування діяльності банку на ринку платіжних карток	44

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за липень 2000 року)	49
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за липень 2000 року)	50

ЮРИДИЧНА КОНСУЛЬТАЦІЯ

Застосування окремих положень Інструкції "Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті"	52
--	----

ФОНДОВИЙ РИНОК

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у липні 2000 р.	54
Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за січень — липень 2000 р.	54
Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу (на 1 серпня 2000 р.)	54

ЕКОНОМІЧНА РЕФОРМА

О.Арсенюк Світовий банк і структурна перебудова фінансового сектора України	55
--	----

ЛІТОПИС БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Д.Крохмалюк Банківська справа в Україні у складі Російської імперії (друга половина XIX століття — 1917 р.)	58
--	----

НУМІЗМАТИКА І БІОНІСТИКА

Про введення в обіг пам'ятної монети "Олесь Гончар"	64
Про введення в обіг пам'ятних монет "Прісноводний краб"	64

Спеціально для "Вісника НБУ" /

Підсумки діяльності комерційних банків України за перше півріччя 2000 року

За станом на 1 липня 2000 року в Реєстрі банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ зареєстровано 196 банків. Із них 2 — державні (Ощадбанк України і Укресімбанк), 167 — акціонерні товариства (118 — відкриті, 49 — закриті), 27 — товариства з обмеженою відповідальністю.

В Україні зареєстровано 30 банків, створених за участі іноземного капіталу, в тому числі 8 банків — зі 100-відсотковим іноземним капіталом. Процент участі іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі за станом на 01.07.2000 р. становив 13.9%.

Ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мають 157 комерційних банків, у тому числі на здійснення операцій із валютними цінностями — 151.

Протягом I півріччя поточного року Національним банком України не зареєстровано жодного комерційного банку.

З початку року із Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ вилучено 7 банків. Чотири ліквідовано — АКБ "Будмбанк", АБ "Ліко", АКБ "Незалежність", КБ "Черкаси"; інші стали філіями: АБ "Поділля" — філією АБ "Укоопспілка", АКБ "Аркадія" — філією АКБ "Інвест-банк", АКБ "Укрнафтогазбанк" — філією АКБ "Укргазбанк".

За станом на 01.07.2000 р. 67 банків віднесено до категорії проблемних (34.2% від загальної кількості). Із них 28 банків перебувають у режимі фінансового оздоровлення, у трьох відкликано ліцензію на право здійснення всіх банківських операцій, 36 банків перебувають у стадії ліквідації.

ХАРАКТЕРИСТИКА КАПІТАЛУ СИСТЕМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Загальна (балансова) сума капіталу всієї банківської системи на 01.07.2000 р. становила **6 239.3 млн. грн.** (19.3% від усіх пасивів банків), що на 361.7 млн. грн., або на 6.2% більше, ніж було на 01.01.2000 р. **Нормативний капітал** (балансовий капітал, відкоригований: на обсяг нематеріальних активів та капітальних вкладень у них; на вкладення в дочірні та асоційовані компанії; на обсяг випущених банками акцій та цінних паперів у портфелі на продаж та інвестиції; на недосформовану суму резерву під кредитні ризики та з урахуванням обсягу субординованого боргу) дорівнював **4 834.1 млн. грн.**, що

на 526.6 млн. грн., або на 12.2% більше, ніж було на 01.01.2000 р. Значне зростання обсягу цього капіталу (в основному за рахунок збільшення розміру статутних фондів та субординованого боргу банків) спостерігалось у травні. На зміну обсягу нормативного капіталу вплинули такі фактори, як зменшення фінансового результату банків та збільшення (з початку року на 195.8 млн. грн.) недосформованого резерву під кредитні ризики, який на 01.07.2000 р. дорівнював 1 348.2 млн. грн. Обсяг субординованого боргу з початку року зріс на 240.8 млн. грн. (майже в 3.5 раза).

Загальна сума **зареєстрованих та сплачених статутних фондів** по системі комерційних банків на 01.07.2000 р. становила **3 292.8 млн. грн.** (68.1% від загаль-

ного обсягу нормативного капіталу), що на 379 млн. грн., або на 13% більше, ніж було на 01.01.2000 р.; питома вага зазначеного показника в капіталі системи банків зросла на 0.5 процентного пункту.

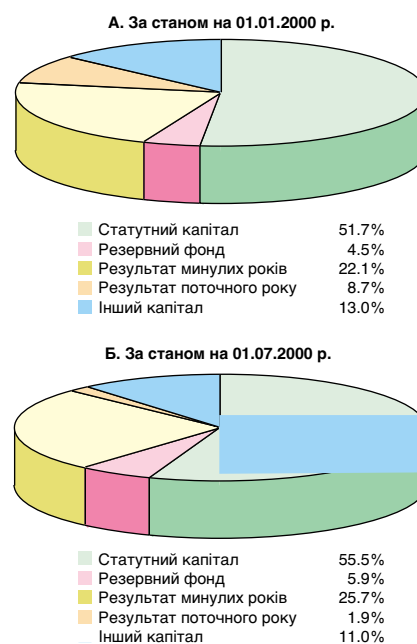
За станом на 01.07.2000 р. комерційні банки, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій, за розміром капіталу розподілилися так:

- ♦ нормативний капітал менше 1 млн. євро мали 5 банків (від'ємне значення нормативного капіталу зафіксовано у чотирьох із цих п'яти банків);
- ♦ від 1 до 2 млн. євро — 10 банків;
- ♦ від 2 до 3 млн. євро — 26;
- ♦ від 3 до 5 млн. євро — 50;
- ♦ від 5 до 10 млн. євро — 47;
- ♦ понад 10 млн. євро — 19 банків.

Стосовно **достатності капіталу** по системі комерційних банків, то порівняно з 01.01.2000 р. спостерігалася тенденція до її зменшення: на 01.07.2000 р. цей показник становив 15.1% (при нормі 4%).

Однією зі складових капіталу ко-

Графік 1. Структура капіталу комерційних банків України

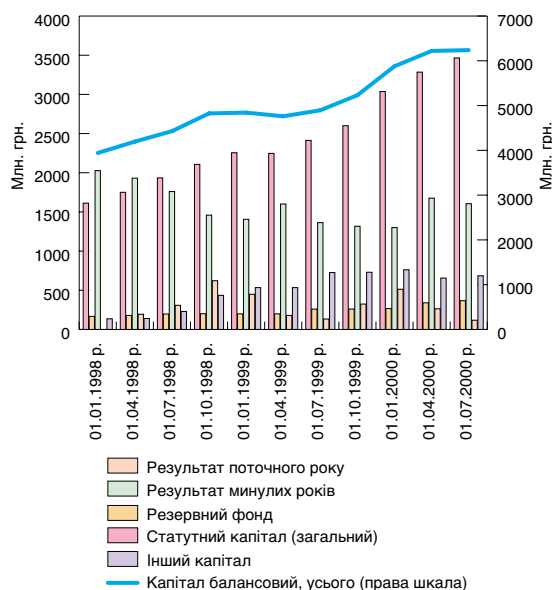

Нормативний і статутний капітал системи комерційних банків України		
Період	Нормативний капітал, млн. грн.	Статутний капітал, млн. грн.
За станом на 01.01.1999 р.	4 197.2	2 100.0
За станом на 01.01.2000 р.	4 307.5	2 913.8
За станом на 01.04.2000 р.	4 505.3	3 072.8
За станом на 01.07.2000 р.	4 834.1	3 292.8
Темпи зростання відносно 01.01.2000 р., %	112.2	113.0

Динаміка обсягу нормативного капіталу банків України у 2000 році

Розмір нормативного капіталу	Кількість банків за станом на 01.01.2000 р.	Кількість банків за станом на 01.04.2000 р.	Кількість банків за станом на 01.07.2000 р.
До 1 млн. євро	15	8	5
1–2 млн. євро	34	22	10
2–3 млн. євро	31	30	26
3–5 млн. євро	41	46	50
5 млн. євро і більше	45	57	66
Усього	164	161	157

Графік 2. Динаміка капіталу комерційних банків України

мерційних банків є **фінансовий результат їх діяльності**. За 6 місяців 2000 р. він дорівнював **118.1 млн. грн.**, тоді як за аналогічний період 1999 р. — 133.1 млн. грн. Від'ємний фінансовий результат мали 13 комерційних банків (8.3% від кількості банків, які надають звітність), 9 із них працювали у звичайному режимі. Загальна сума збитків зазначених банків становила 163.3 млн. грн.

Основна причина відносного погіршення фінансового результату діяльності комерційних банків криється у невідповідності темпів зростання доходів та витрат.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СИСТЕМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Порівняльний аналіз структури зобов'язань комерційних банків за станом на 01.01.2000 р. та на 01.07.2000 р. свідчить про зростання всіх її складових.

Загальна сума зобов'язань системи банків становила **26 063.2 млн. грн.**, що на 6 134.6 млн. грн., або на 30.8% більше, ніж було на 01.01.2000 р. Зростання відбувалося в основному за рахунок збільшення обсягу коштів суб'єктів господарювання та громадян, а також бюд-

жетних коштів.

Найбільшою в зобов'язаннях банків України є питома вага коштів суб'єктів господарювання.

За станом на 01.07.2000 р. **заборгованість перед клієнтами — суб'єктами господарювання** на поточних та депозитних рахунках становила **10 249.7 млн. грн.**, або 39.3% від загальної суми зобов'язань (питома вага цього показника порівняно з 01.01.2000 р. зменшилася на 1.4 процентного пункту, проте порівняно з 01.05.2000 р. — зросла на 3.2 процентного пункту). З початку 2000 року обсяг залучених у суб'єктів господарювання коштів зріс на 2 140.7 млн. грн., або на 26.4%. Із них 62.1% — це залишки резидентів у національній валюті, 34.6% — у вільно конвертованій.

Залишки на поточних та депозитних рахунках фізичних осіб становили **5 819.5 млн. грн.** (22.3% від зобов'язань банків), тобто зросли з початку року на 1 360.7 млн. грн., або на 30.5%. Вклади громадян-резидентів у національній валюті дорівнювали 51.4%, а вклади резидентів у вільно конвертованій — 47.4% від загальної суми вкладів населення.

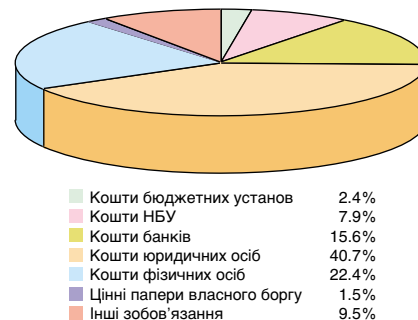
Заборгованість перед банками за строковими коштами на 01.07.2000 р. становила **2 433.2 млн. грн.** (9.3% від загальної суми зобов'язань), тобто зросла з початку року на 241.1 млн. грн. (на 11.0%), проте порівняно з 01.05.2000 р. та з 01.06.2000 р. обсяг зазначених коштів зменшився відповідно на 10.9 та 8.8%. Найбільша питома вага припадала на кошти у вільно конвертованій валюті — 57%.

Кошти банків на рахунках "Лоро" дорівнювали **1 026.7 млн. грн.** (3.9% від усіх зобов'язань), тобто зросли порівняно з 01.01.2000 р. на 115.4 млн. грн., або на 12.7%. Найбільшу питому вагу мали кошти у вільно конвертованій валюті — 67.2%.

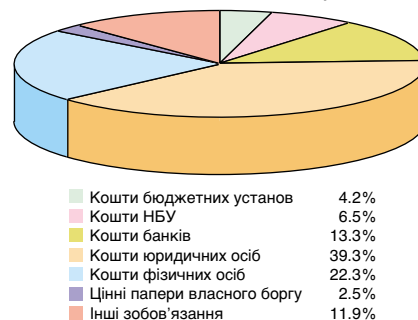
Структура залишків коштів,

Графік 3. Структура зобов'язань комерційних банків України

А. За станом на 01.01.2000 р.

Б. За станом на 01.07.2000 р.

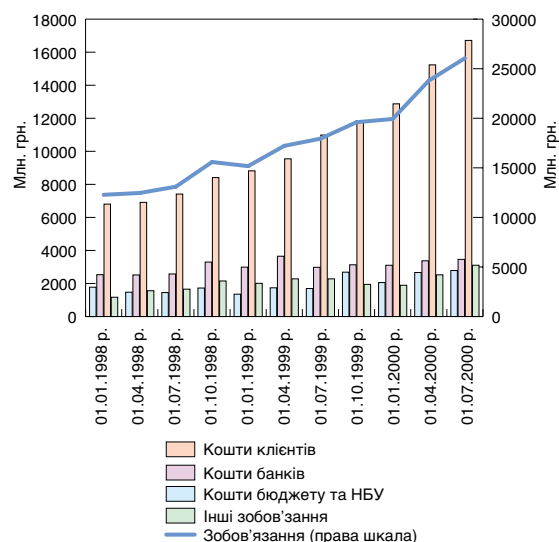

отриманих від місцевих та іноземних банків, за термінами погашення така:

- ♦ короткострокові кошти (до 7 днів) — 54.4%;
- ♦ короткострокові (8—31 день) — 11.1%;
- ♦ середньострокові — 16.8%;
- ♦ довгострокові (понад рік) — 17.7%.

Кошти, отримані від НБУ, за станом на 01.07.2000 р. дорівнювали **1 691.9 млн. грн.**, або 6.5% від усіх зобов'язань, що на 122.5 млн. грн., або на 7.8% більше, ніж було на 01.01.2000 р. Як бачимо, спостерігалася тенденція до зростання. Найбільший обсяг цих коштів розміщено в найбільших семи банках — 84.2%. Залишки коштів, отриманих від

Графік 4. Динаміка зобов'язань комерційних банків України

НБУ у національній валюті, становили 37.8%, у вільно конвертованій — 62.2%. Серед них переважають довгострокові (понад рік) — 90.9%.

Заборгованість перед бюджетними установами становила **1 092.7 млн. грн.** (4.2% від усіх зобов'язань), що на 605.1 млн. грн. (у 2.2 раза) більше, ніж було на 01.01.2000 року (шоправда, порівняно з 01.05.2000 р. її обсяг на 18.3% зменшився). Майже вся ця заборгованість (95.5%) — у національній валюті. Практично всі бюджетні кошти (84.7%) зосереджено в семи найбільших банках.

За станом на 01.07.2000 р. загальна сума **цінних паперів власного боргу** дорівнювала **644.2 млн. грн.** (2.5% від усіх зобов'язань), що на 338.1 млн. грн., або в 2.1 раза більше, ніж було на 01.01.2000 р. Починаючи з квітня поточного року спостерігалось певне зменшення обсягу цінних паперів власного боргу (з 859.4 млн. грн. на 01.04.2000 р. до 591.3 млн. грн. на 01.06.2000 р.), але у червні їх приріст знову відновився — на 52.9 млн. грн., або на 8.9%.

Інші зобов'язання комерційних банків (у тому числі кредиторська заборгованість) за станом на 01.07.2000 р. становили **3 105.2 млн. грн.**, або 11.9% від загальної суми зобов'язань банків, що на 1 211.0 млн. грн., або на 63.9% більше, ніж було на 01.01.2000 р. Питомі вага зобов'язань найбільших банків дорівнювала 47.0%.

У структурі зобов'язань (за остаточним терміном погашення) переважали короткострокові зобов'язання (до 7 днів) — 76.7%, інші короткострокові зобов'язання (до одного місяця) становили 2.7%, середньострокові (від місяця до року) — 12.0%, довгострокові (понад рік) — 8.6%. Проте слід зазначити, що в структурі активів усіх банків короткострокові вкладення (до 7 днів) становлять лише 56.1%. Отже, маємо невідповідність між строками повернення активів і зобов'язань, що може негативно впливати на поточну ліквідність або на рівень прибутковості активів комерційних банків.

ХАРАКТЕРИСТИКА АКТИВІВ СИСТЕМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Порівняльний аналіз структури активів банківської системи України на 01.01.2000 р. і на 01.07.2000 р. свідчить про зростання усіх її складових.

За станом на 01.07.2000 р. обсяг **сумарних активів** по системі комерційних банків становив **32 302.5 млн. грн.**, тобто зріс із початку року на 6 496.3 млн. грн., або на 25.2%.

Обсяг активів семи найбільших бан-

ків дорівнював 15 904.9 млн. грн., або 49.2% від сумарних активів банків. Із початку року його питома вага зросла на 0.6 процентного пункту. Сумарні активи банків, віднесених до категорії проблемних, зросли з початку року в 3.3 раза і дорівнювали 1 101.6 млн. грн., що становить 3.41% від сумарних активів усієї банківської системи (це пов'язано зі збільшенням кількості проблемних банків).

У структурі активних операцій, які проводяться банківською системою, найбільшою є питома вага кредитної діяльності. Її обсяги становлять найважливішу частку усіх активів — 54.1%.

Кредитний портфель

Кредитний портфель, тобто обсяг кредитів (у тому числі міжбанківських кредитів та депозитів), не скоригований на сформований резерв під кредитні ризики та без нарахованих відсотків, на 01.07.2000 р. становив **19 125.2 млн. грн.**, тобто збільшився з початку 2000 року (в основному за рахунок кредитів, наданих суб'єктам господарювання та банкам) на 4 900.5 млн. грн., або на 34.5%.

У структурі кредитного портфеля найбільшу питому вагу мають **кредити, надані суб'єктам господарювання**, — **14 408.4 млн. грн.** (75.3% від усього кредитного портфеля). За січень — червень 2000 р. зазначена категорія кредитів зросла на 3 187.7 млн. грн., або на 26.4%. Серед кредитів, наданих суб'єктам господарювання, найбільша частка (за строками погашення) припадає на середньострокові (від місяця до року) — 51.4%, на довгострокові кредити (понад рік) припадає 29.4%, на короткострокові (до місяця) — 19.2%. Найбільшу частку кредитів, наданих юридичним особам, становлять кредити у національній валюті — 52.9%.

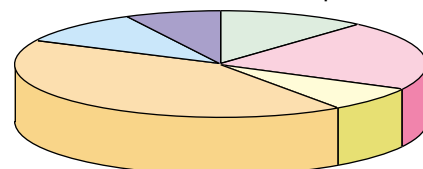
Сума **міжбанківських кредитів та депозитів** (у тому числі строкових коштів, розміщених в НБУ) сягнула **3 676.3 млн. грн.** (19.2% від обсягу кредитного портфеля), тобто порівняно з 01.01.2000 р. зросла на 1 471.2 млн. грн., або на 66.7%. Кошти, надані нерезидентам у вільно конвертованій валюті, становили 52.4% від обсягу міжбанківських кредитів та депозитів.

Населенню надано кредитів на суму **923.9 млн. грн.** (4.8% від кредитного портфеля), тобто порівняно з 01.01.2000 р. їх обсяг зріс на 241.8 млн. грн., або на 35.5%. За строками погашення найбільшою є частка довгострокових (38.3%) та середньострокових (46.6%) кредитів, короткострокові становлять 15.1%. Майже всі кредити фізичним особам (88.9%) надано в національній валюті.

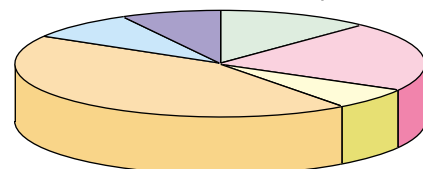
Кредити, надані органам державного управління, дорівнювали **116.6 млн. грн.** (0.6% від кредитного портфеля). Протягом першого півріччя їх обсяг зменшувався, проте незначно — за станом на 01.07.2000 р. це зменшення становило лише 0.2 млн. грн., або 0.2%. За строками погашення найбільшою є пи-

Графік 5. Структура активів комерційних банків України

А. За станом на 01.01.2000 р.

Б. За станом на 01.07.2000 р.

тома вага короткострокових кредитів — 45.6%, середньострокові становлять 30.5%, довгострокові — 23.9%. Кредити у вільно конвертованій валюті дорівнюють 9.6% від загального обсягу позик, наданих органам державного управління.

Якість кредитного портфеля

За станом на 01.01.2000 р. **пролонгована заборгованість** становила **1 436.6 млн. грн.** (7.5%), **прострочена** — **2 286.9 млн. грн.** (12.0%), **сумнівна до повернення** — **454.5 млн. грн.** (2.4%). Порівняно з 01.01.2000 р. обсяг зазначених проблемних кредитів зріс (в основному за рахунок пролонгованих та прострочених кредитів) на 11.6%, а його загальна питома вага зменшилася (за рахунок зростання загальної суми кредитного портфеля) на 4.4 процентного пункту і дорівнювала 21.9%, або 4 178 млн. грн.

Резерв на покриття кредитних ризиків

Згідно з наданими комерційними банками даними на 01.07.2000 р. розрахункова сума резерву на покриття кредитних ризиків становила 3 223.9 млн. грн., що на 1.4% більше, ніж було на 01.06.2000 р. та на 17.8% більше порівняно з 01.01.2000 р.

Фактично комерційними банками сформовано резерв на суму **2 014.4 млн. грн.**, що становить 62.5% від розрахункової суми і на 72.7% покриває розрахункову суму резерву під безнадійну та сумнівну заборгованість. Сума фактично сформованого резерву порівняно з 01.06.2000 р. зросла на 4.0%, а порівняно з 01.01.2000 р. — на 17.0%.

Основна частка резервів на покриття кредитних ризиків належить семи найбільшим банкам. За станом на 01.07.2000 р. розрахункова сума резервів цих банків становила 2 380.5 млн. грн. (73.8% від загальної суми розрахункового резерву всіх комерційних банків). Сума фактично сформованого найбільшими банками резерву становила 1 196.3 млн. грн. (50.3% від розрахункової суми резерву за даною групою банків, або 59.4% від загальної суми фактично сформованого резерву).

У групі найбільших банків резерви під кредитні ризики у повному обсязі не сформували 4 банки, сума цього недорезервування дорівнювала 1 189.9 млн. грн., або 97.4% від загальної суми недорезервування.

Банки, які працюють у загальному режимі (не враховуючи семи найбільших), повинні були сформувати резерв на покриття кредитних ризиків у сумі 680.3 млн. грн., що становить 21.1% від загальної суми розрахункового резерву всіх комерційних банків. Цією групою банків фактично сформовано резерв на суму 676.6 млн. грн., тобто на 99.5% від виконання вимог, або на 33.6% від загальної суми фактично сформованого резерву.

У зазначеній групі не в повному обсязі сформували резерв під кредитні ризики 4 банки, сума недорезервування

становить 9.3 млн. грн., або 0.8% від загальної суми недорезервування.

Банки, віднесені до категорії проблемних, мали сформувати резерв на покриття кредитних ризиків у сумі 163.1 млн. грн. (5.1% від загальної суми розрахункового резерву комерційних банків). Фактично ж ними сформовано резерв на суму 141.6 млн. грн., тобто на 86.8% від виконання вимог, або на 7% від загальної суми фактично сформованого резерву.

Із 28 комерційних банків, віднесених до групи проблемних, не виконали вимог щодо формування резерву під кредитні ризики 6 банків. Сума недорезервування дорівнювала 22.4 млн. грн., або 1.8% від загальної суми недорезервування.

Портфель цінних паперів

За станом на 01.07.2000 р. загальна сума вкладень комерційних банків у **цінні папери** становила **2 086.5 млн. грн.** (6.5% від сумарних активів), що на 247.2 млн. грн., або на 13.4% більше, ніж було на 01.01.2000 р. Обсяг портфеля цінних паперів постійно коливався, максимальне його значення у I півріччі поточного року припадало на 01.04.2000 р. — 2 222.1 млн. грн.

Із початку року обсяг **цінних паперів, що рефінансуються НБУ** (КОВДП та ОВДП), збільшився на 12.0% і становив 894.4 млн. грн. (42.9% від обсягу портфеля цінних паперів).

Обсяг **цінних паперів на інвестиції** за станом на 01.07.2000 р. дорівнював **1 183.9 млн. грн.**, або 56.7% від загальної суми портфеля цінних паперів, тобто за півріччя зріс на 63.9 млн. грн., або на 5.7%. У структурі цінних паперів на інвестиції питома вага державних цінних паперів становила 59.2%, тоді як на початку року цей показник становив 59.9%.

Обсяг **цінних паперів на продаж** становив **782.3 млн. грн.**, або 37.5% від загальної суми портфеля цінних паперів. Це на 155.4 млн. грн., або на 24.8% більше, ніж було на початок року. Частка державних цінних паперів досягла 24.7%, тобто порівняно з початком 2000 року зросла на 51.2% і становила 193.4 млн. грн.

Починаючи з 1999 року комерційні банки вкладають кошти

в **сертифікати, емітовані Національним банком України**. За станом на 01.07.2000 р. їх обсяг становив **5.0 млн. грн.**, або 0.2% від вкладень у цінні папери на продаж. Зазначений обсяг протягом півріччя коливався від 5.0 до 190.5 млн. грн.

Вкладення комерційними банками капіталу в асоційовані та дочірні компанії впродовж півріччя мали стійку тенденцію до зростання, але порівняно з 01.05.2000 р. їх обсяг дещо зменшився — на 3.8%. За станом на 01.07.2000 р. зазначені вкладення становили **120.3 млн. грн.** (5.8% від портфеля цінних паперів), що на 30.2% більше, ніж було на 01.01.2000 р. **Вкладення капіталу в юридичні особи-нерезиденти** були незначними — лише 4.2 млн. грн., що становить 3.5% від загальних вкладень комерційних банків в асоційовані та дочірні компанії.

Згідно з вимогами НБУ нинішнього року комерційні банки почали формувати резерви на відшкодування можливих збитків від операцій із цінними паперами. За станом на 01.07.2000 р. його обсяг становив **87.3 млн. грн.**

Загальна сума вкладень комерційних банків у **основні фонди та нематеріальні активи** на 01.07.2000 р. дорівнювала 2 771.0 млн. грн. (8.6% від сумарних активів), що на 196.3 млн. грн., або на 7.6% більше, ніж було на 01.01.2000 р.

Обсяг **дебіторської заборгованості** комерційних банків на 01.07.2000 р. становив 2 347.7 млн. грн., у тому числі обсяг сумнівної заборгованості (за даними балансу) — 99.2 млн. грн. (4.2% від дебіторської заборгованості).

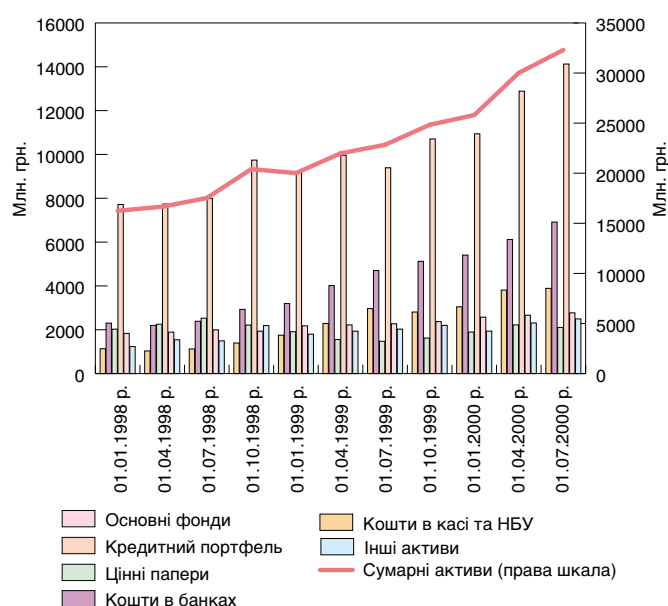
Розрахункова сума резерву для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості становила 128.4 млн. грн. (5.3% від її загальної суми), у тому числі на покриття безнадійної заборгованості — 118.7 млн. грн. (5.1% від загальної суми дебіторської заборгованості).

Фактично комерційні банки сформували резерв у сумі **57.1 млн. грн.**, що становить 44.5% від розрахункової суми резерву та на 48.1% покриває розрахункову суму резерву під безнадійну заборгованість.

Обсяг **високоліквідних активів** по системі в цілому становить **7 440.6 млн. грн.**, або 23.0% від сумарних активів. Порівняно з 01.01.2000 р. він зріс на 14.2%.

Залишки готівки в касах комерційних банків та **банківських металів** на 01.07.2000 р. дорівнювали 889.4 млн. грн. (12.0% від високоліквідних активів), що на 13.4% більше, ніж було на початку 2000 року.

Графік 6. Динаміка активів комерційних банків України

Коштів у Національному банку України розміщено 3 000.9 млн. грн. (40.3% від обсягу високоліквідних активів), що на 32.6% більше, ніж було на 01.01.2000 р. Найзначнішою є частка коштів у національній валюті — 91.6%.

Кошти на рахунках “Ностро” досягли 3 550.3 млн. грн. (47.7% від високоліквідних активів). Протягом першого півріччя спостерігалися незначні коливання їх обсягу. Найбільшу частку зазначених коштів розміщено в банках-нерезидентах у вільно конвертованій валюті — 76.1%.

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЗА I ПІВРІЧЧЯ 2000 РОКУ

За станом на 1 липня 2000 р. комерційними банками одержано доходів на суму 4 198.7 млн. грн., що на 673.2 млн. грн., або 19.1% більше, ніж на відповідну дату минулого року. Це збільшення зумовлене в основному зростанням на 299.4 млн. грн. комісійних доходів (на звітну дату вони становили 902.5 млн. грн.) та на 272.3 млн. грн. процентних доходів (їх сума на 01.07.2000 р. дорівнювала 2 714.0 млн. грн.). Процентні доходи формують 64.6% усіх доходів, комісійні доходи за операціями з банками і клієнтами — 21.5%, результат від торговельних операцій — 8.9%.

Витрати по системі комерційних банків на звітну дату становили 4 080.6 млн. грн. (на 01.07.1999 р. — 3 392.4 млн. грн.), тобто за рік зросли на 688.2 млн. грн., або на 20.3%. Зростання відбулося в основному за рахунок непроцентних витрат. Відсотки, сплачені за звітний період за залишками коштів на рахунках клієнтів і банків, становили 40.7% від загальної суми витрат, комісійні витрати — 9.0%, адміністративні — 27.2% (з них витрати на утримання персоналу — 40.9%, витрати на формування резервів під активні операції — 15.5%).

За I півріччя 2000 року комерційними банками країни одержано 118.1 млн. грн. прибутку (після сплати податку). Нагадаємо, що на 01.07.1999 р. цей показник дорівнював 133.1 млн. грн. Співвідношення прибутку і витрат зменшилося на один процентний пункт і становило 2.9%. На 1 липня 1999 р. на 1 гривню витрат припадало 1.04 грн. доходів, а за станом на 1 липня поточного року — 1.03 грн. *Невідповідність темпів зростання доходів і витрат призвела до погіршення (порівняно з відповідною датою минулого року) фінансового результату банків за підсумками*

I півріччя поточного року.

За перший квартал 2000 р. комерційними банками України було одержано прибутку на суму 263.8 млн. грн., у тому числі в січні — на суму 72.1 млн. грн., у лютому — 21.3 млн. грн., у березні — 170.5 млн. грн. Зростання прибутку у березні пояснюється різким поліпшенням результату від торгівлі цінними паперами на продаж.

За другий квартал 2000 р. за консолідованим балансом системи комерційних банків зафіксовано збитки на суму 145.8 млн. грн. Фінансовий стан комерційних банків у цьому кварталі характеризувався значним приростом (на 294.2 млн. грн., або на 77.4%) процентного прибутку. Щоправда, і його було недостатньо для відшкодування збитків від торговельних операцій, через які фінансовий результат діяльності за II квартал зменшився на 415.2 млн. грн. Отже, у II кварталі 2000 р. спостерігалося збільшення за всіма категоріями витрат.

Підсумуюмо: стабілізація курсу гривні відносно іноземних валют привела до зменшення доходів комерційних банків від торгівлі іноземною валютою. Тож останнім часом банківські установи почали поступово нарощувати доходи від банківських операцій, передусім активних та операцій із розрахунково-касового обслуговування.

ЕКОНОМІЧНІ НОРМАТИВИ

Протягом I півріччя 2000 р. 64 комерційних банки (41% від загальної кількості банківських установ, які надають звітність) допускали порушення економічних нормативів регулювання діяльності комерційних банків, встановлених Національним банком України. Зауважимо, що 36 із цих банків працюють у звичайному режимі. Загальна кількість порушень у звітному періоді становила 745, у першому кварталі їх було допущено 446, у другому — 299.

Значне зменшення кількості порушень у II кварталі пояснюється підвищенням вимог Національного банку України, застосуванням непрямої заходів впливу, а також переведенням деяких проблемних банків у режим ліквідації.

Із 19 економічних нормативів порушувалися 17. Не порушувалися норматив мінімального розміру статутного капіталу (Н2) та норматив довгої (короткої) відкритої валютної позиції у всіх банківських металах (Н19).

У червні 2000 року економічні нормативи порушували 24 комерційні банки (15%), 12 із них — банки, які працюють

у загальному режимі. Порівняно з травнем кількість банків-порушників зменшилася на 7, а загальна кількість порушень — на 8 і в цілому становила 81. Не зменшилася кількість порушень лише за групою нормативів ліквідності.

Із початку року за порушення банківського законодавства комерційним банкам нараховано штрафів на суму 8 922.5 тис. грн., сплачено — 1 673.3 тис. грн. За травень нараховано 5 439.4 тис. грн. штрафів, сплачено — 5.1 тис. грн.

Із початку року територіальними управліннями НБУ до комерційних банків висунуто претензії за нарахованими штрафами на суму 7.6 тис. грн.

Упродовж півріччя застосовувалися й інші заходи впливу, зокрема письмові попередження (23 випадки) і зобов'язуючі листи (4 випадки).

ОЦІНКА СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗА ОСНОВНИМИ КОЕФІЦІЄНТАМИ

Значення і тенденції основних коефіцієнтів так характеризують річну динаміку стану банківської системи України (порівняно з 01.07.1999 р.):

- ♦ показник достатності капіталу знизився на 4.08 процентного пункту і на 01.07.2000 р. становив 15.06% (мінімальна норма — 4%);

- ♦ чиста процентна маржа зменшилася на 0.46 процентного пункту і на звітну дату дорівнювала 4.37% річних (мінімальна норма — 4.5%);

- ♦ чистий спред скоротився на 2.48 процентного пункту і становив 10.26% річних (мінімальна норма — 4%);

- ♦ дохідність робочих (процентних) активів впала на 6.2 процентного пункту і на 01.07.2000 р. становила 20.0% річних (мінімальна норма — 12%);

- ♦ загальна дохідність активів зменшилася на 3.97 процентного пункту і дорівнювала 17.41% річних (мінімальна норма — 12%);

- ♦ загальна рентабельність активів знизилася майже в 1.7 раза, або на 0.32 процентного пункту і становила 0.49% річних (мінімальна норма — 2%);

- ♦ використання активів збільшилося на 3.86 процентного пункту, досягнувши 63.25% (мінімальна норма — 70%);

- ♦ питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі зменшилася на 5.49 процентного пункту і на звітну дату становила 17.11%;

- ♦ ризик ліквідності (миттєвий) знизився на 0.61 процентного пункту і дорівнював 58.79%, позитивне перевищення норми становить 2.9 раза.

Структура активів комерційних банків України за станом на 01.07.2000 р.

Тис. грн.

№ п/п	№ по групі	Назва банку	Група I. Найбільші банки												Основні фонди	Інші активи
			Сумарні активи	Грошові кошти	Кошти в НБУ	Кошти на Залишки на коррахунках	Депозити та кредити	КОВДП	Інші ЦП	Вкладення капіталу	Кредитний портфель	10	11	12		
1			2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
1	1	ПРОМІНВЕСТБАНК	3 240 621	126 706	472 942	553 704	93 238	0	22 766	8 552	1 507 684	424 962	30 067			
2	2	ПРИВАТБАНК	3 028 300	96 140	209 051	144 813	496 349	1 134	101 779	4 635	1 456 332	94 781	423 286			
3	3	"АВАЛЬ"	2 182 869	102 058	351 745	114 143	317 080	190 244	31 174	10 620	788 448	132 695	144 662			
4	4	"УКРАЇНА"	2 148 804	51 609	6 975	40 688	21 032	188 059	46 061	25 868	1 232 597	494 413	41 499			
5	5	УКРЕКСІМБАНК	2 128 644	31 551	60 898	363 371	59 051	18 896	403	4 794	926 621	141 069	522 000			
6	6	УКРСОЦБАНК	1 616 938	60 986	181 129	229 261	142 973	129 656	2 116	396	644 082	199 325	27 014			
7	7	ОЩАДБАНК	1 558 708	86 033	211 620	138 757	89 415	211 924	124 884	18 837	274 243	246 346	156 650			
Усього по групі			15 904 884	555 083	1 494 360	1 584 737	1 219 138	739 913	329 183	73 692	6 830 007	1 733 591	1 345 178			
Група II. Великі банки (активи > 100 млн. грн.)																
8	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	1 109 447	17 586	129 822	25 909	428 681	9 224	1 009	2 528	376 568	104 184	13 936			
9	2	УКРСИББАНК	677 072	6 057	31 232	44 679	31 139	0	16 491	3 338	502 186	31 858	10 092			
10	3	БРОКБІЗНЕСБАНК	635 678	2 596	28 494	137 250	131 138	0	4 337	121	242 507	50 048	39 188			
11	4	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	575 477	2 606	18 212	127 565	35 153	0	72 670	182	223 882	4 530	90 677			
12	5	"НАДРА"	526 416	10 737	33 739	11 967	69 080	49 844	3 235	662	323 241	10 735	13 177			
13	6	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	427 369	1 194	232	253	16 432	0	113 872	185	126 829	6 846	161 527			
14	7	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	402 262	7 471	36 686	49 287	43 235	0	2 699	3 260	111 112	9 935	138 577			
15	8	КРЕДИТПРОМБАНК	399 925	5 881	25 910	60 145	36 006	0	32	1 169	243 887	9 100	17 797			
16	9	ПРАВЕКС-БАНК	375 528	20 574	50 109	34 867	45 595	580	304	829	176 452	35 283	10 936			
17	10	ВАБАНК	353 465	9 425	51 306	33 073	46 690	0	22 937	13	154 238	9 734	26 048			
18	11	МТ-БАНК	325 829	4 553	42 563	71 498	8 002	72	9 238	50	164 009	22 481	3 363			
19	12	РАЙФФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА	318 390	2 603	20 300	14 481	31 293	0	0	0	244 590	4 296	826			
20	13	"КРЕДІ ЛЮНЕ УКРАЇНА"	315 902	3 569	62 774	17 102	76 952	0	95	0	146 910	5 598	2 903			
21	14	ІНДУСТРІАЛБАНК	267 430	1 757	28 955	160 816	22 157	0	4 961	0	39 917	2 352	6 515			
22	15	"ПІВДЕННИЙ"	240 884	7 400	8 735	22 842	29 593	0	5 107	1	140 876	7 919	18 410			
23	16	ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	235 096	9 460	23 103	22 130	4 207	0	1 698	0	119 127	27 108	28 263			
24	17	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	234 132	5 188	36 978	19 622	45 268	0	10 469	82	62 478	4 225	49 822			
25	18	"МРІЯ"	224 338	6 977	15 243	6 927	31 799	0	6 356	12	145 735	9 254	2 034			
26	19	УКРІНБАНК	223 318	13 055	17 816	26 908	20 743	0	3 012	206	83 819	52 881	4 877			
27	20	УКРГАЗБАНК	220 790	6 928	30 029	15 318	13 716	10 023	4 970	955	118 276	10 297	10 278			
28	21	МЕГАБАНК	209 767	3 969	29 561	91 866	21 481	0	1 154	5 814	45 266	8 998	1 657			
29	22	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	189 753	2 916	18 139	16 712	4 962	13 172	7 970	2 930	106 316	5 854	10 782			
30	23	УКРГАЗПРОМБАНК	186 361	875	8 983	14 045	120 876	0	722	1 070	35 945	2 324	1 521			
31	24	"КІІВ"	178 437	3 306	14 090	18 376	6 036	0	1 486	1 797	115 655	11 391	6 300			
32	25	ПРЕМ'ЄРБАНК	175 443	2 570	14 932	4 060	6 401	3 759	8 114	9	74 733	16 321	44 545			
33	26	ЕКСПРЕС-БАНК	174 163	8 944	51 190	63 333	12 756	0	11	0	27 190	7 555	3 184			
34	27	"ЕТАЛОН"	173 108	2 289	6 225	19 931	5 000	0	25 511	0	80 801	5 028	28 323			
35	28	СІПБАНК	165 419	639	87 663	1 463	25 156	0	0	0	43 133	5 802	1 563			

1														
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
36	29	"ІНКО"		162 975	0	138	9 340	9 432	0	115	5 534	129 340	2 213	6 862
37	30	ІНГ БАНК УКРАЇНА		152 342	372	11 139	24 985	2 286	29 644	31	0	77 987	4 746	1 151
38	31	ЕНЕРГОБАНК		145 914	5 285	13 969	8 562	152	0	3 069	50	86 418	21 337	7 072
39	32	РЕАЛ-БАНК		139 641	844	7 331	85 290	16 642	749	10 358	0	13 785	2 510	2 131
40	33	ДОНИМСЬБАНК		138 367	1 650	12 096	949	9 800	1 135	3 057	1 022	97 675	10 703	280
41	34	"ФОРУМ"		132 598	2 477	7 834	5 645	7 398	0	119	8	96 711	8 616	3 790
42	35	ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК		131 685	2 100	2 757	24 835	13 103	0	0	75	79 566	8 035	1 214
43	36	"МЕТАЛУРГ"		125 965	5 463	7 586	15 456	34 069	1 131	4 899	9	46 337	6 733	4 281
44	37	"НОВИЙ"		119 696	2 701	16 349	7 282	9 857	0	94	0	78 611	3 961	842
45	38	"СОСЬЄТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"		118 905	0	37 679	11 328	12 431	37 858	0	0	5 821	2 614	11 174
46	39	"АЖІО"		116 491	7 227	6 266	5 185	29 095	3 397	270	112	43 759	16 831	4 349
47	40	"ЗЕВС"		115 906	2 194	7 370	29 018	4 088	0	12 599	70	38 866	15 724	5 977
48	41	"АРКАДА"		102 713	5 609	13 960	813	0	0	2 345	926	69 172	4 935	4 954
49	42	ЕКСПОБАНК		102 576	3 928	10 488	5 857	2 000	0	102	3	66 248	11 296	2 654
50	43	"СТОЛИЧНИЙ"		15 257	58	439	0	2 650	0	1 490	0	10 128	432	60
Усього по групі				11 362 230	211 033	1 078 422	1 366 970	1 522 550	160 588	367 008	33 022	5 216 102	602 623	803 912
Група III. Середні банки (активи > 50 млн. грн.)														
51	1	НАШ БАНК		99 630	1 003	6 224	7 487	13 696	0	12 071	65	41 542	12 719	4 823
52	2	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК		99 185	1 184	4 489	7 717	37 501	0	5 392	7	31 739	10 674	484
53	3	"ХРЕЩАТИК"		99 177	2 479	3 952	12 603	2 000	19 077	12	0	51 343	5 302	2 409
54	4	АВТОЗАБАНК		98 397	2 072	10 457	30 399	6 023	4 566	8 804	0	15 495	10 592	9 988
55	5	ІМЕКСБАНК		98 030	1 534	5 823	11 761	39 056	0	0	0	38 540	851	465
56	6	АВІАТЕКБАНК		97 990	3 390	2 922	21 712	30 203	0	643	76	5 992	7 629	25 424
57	7	"КІЇВ-ПРИВАТ"		94 638	1 598	6 162	25 908	5 480	0	4 819	156	40 195	1 317	9 002
58	8	"КІЇВСЬКА РУСЬ"		93 896	2 518	6 875	1 760	29 309	0	3 845	0	43 730	3 468	2 391
59	9	ЗАХІДІНКОМБАНК		89 254	1 812	4 592	15 241	5 072	0	510	63	44 240	10 733	6 992
60	10	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"		87 147	6 147	23 958	4 921	2 940	0	0	3	45 694	2 744	740
61	11	"ДІАМАНТ"		86 840	63	3 848	11 304	22 866	0	11 155	0	26 858	1 393	9 354
62	12	"СТОІК"		85 344	184	1 055	367	16 132	0	0	0	64 410	759	2 438
63	13	"МУНІЦИПАЛЬНИЙ"		84 339	820	5 146	18 377	12 032	0	1 133	0	40 690	4 021	2 120
64	14	ПОЛТАВА-БАНК		79 084	3 463	10 258	1 784	0	0	3 437	118	35 993	8 378	15 653
65	15	"ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"		78 963	945	1 965	11 012	4 164	0	1 213	0	18 568	23 414	17 681
66	16	РОСТОК БАНК		78 843	748	2 761	1 627	22 232	0	798	0	43 274	4 289	3 114
67	17	"АЛЛОЖ"		76 615	374	861	2 590	11 357	0	2 591	3	47 162	916	10 760
68	18	ДОНБІРЖБАНК		75 438	3 900	2 426	5 786	15 006	27 396	53	0	12 136	2 046	6 688
69	19	"БАЗИС"		74 859	1 028	14 043	11 982	5 829	0	19	6	19 007	6 195	16 749
70	20	ЛЕГБАНК		73 633	2 263	5 652	5 583	5 540	0	3 758	0	38 071	2 826	9 940
71	21	ОЛБАНК		73 421	1 112	4 106	22 521	3 872	0	7 298	114	24 544	3 710	6 144
72	22	"ДНІСТЕР"		73 221	1 361	13 896	5 597	4 491	0	1 155	0	42 277	3 418	1 026
73	23	"НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"		71 928	2 715	2 700	2 996	28 073	0	5 750	0	27 394	387	1 912
74	24	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛЬТ УКРАЇНА		70 536	781	12 462	36 187	26	0	0	0	17 315	2 763	1 002
75	25	"ТК КРЕДИТ"		69 860	2 985	2 853	4 243	11 495	0	1 573	0	41 728	660	4 324
76	26	ПІВДЕНКОМБАНК		69 724	2 780	5 539	11 633	0	0	5 770	155	28 709	12 706	2 431
77	27	"ГРАНТ"		68 529	1 592	7 404	15 253	0	0	6 409	555	29 519	6 630	1 166
78	28	УКРСПЕЦІМБАНК		67 357	26	2 900	453	12 864	0	20 220	191	14 615	10 781	5 308

1													
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
79	29	ЕЛЕКТРОНБАНК	66 380	2 112	4 958	6 573	5 141	3 690	85	1 328	26 537	15 467	488
80	30	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	66 161	0	2 845	13 319	5 149	0	3 175	0	31 040	6 064	4 569
81	31	"МЕРКУРІЙ"	65 834	579	11 978	29 054	0	207	50	0	16 117	7 281	567
82	32	ІНТЕРБАНК	64 375	1 004	4 739	1 812	16 991	0	10 918	15	20 221	1 423	7 252
83	33	"ІНТЕГРАЛ"	63 614	1 655	2 843	9 662	10 575	0	7 581	219	26 806	1 906	2 368
84	34	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	55 614	882	3 026	8 084	0	0	55	0	40 970	467	2 129
85	35	"ПРИЧОРНОМОР'Я"	54 578	2 421	3 862	2 027	4 081	0	42	0	35 101	679	6 365
86	36	ПРОМЕКОНОБАНК	53 911	374	1 567	12 370	13 905	0	585	0	21 295	815	2 999
87	37	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	53 778	754	429	3 960	17 670	0	4 444	0	24 776	1 514	232
88	38	ПОЛКОМБАНК	53 369	745	4 256	7 135	965	0	5 344	7	21 911	12 328	678
89	39	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	53 283	2 206	5 859	4 044	1 075	0	7 039	0	25 413	4 170	3 477
90	40	СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	51 386	985	1 584	7 981	10 173	0	6 201	17	19 414	3 884	1 147
Усього по групі			3 018 161	64 594	223 275	414 825	432 984	54 936	153 947	3 098	1 240 381	217 319	212 799
Група IV. Малі банки (активи < 50 млн. грн.)													
91	1	"КАПІТАЛ"	49 283	3 213	3 702	6 038	3 508	476	4 693	258	24 584	1 149	1 662
92	2	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	48 016	518	1 639	5 126	13 064	0	0	8	10 984	15 363	1 315
93	3	"АНДРІЇВСЬКИЙ"	47 738	663	13 409	1 569	1 470	0	51	321	26 847	3 235	174
94	4	ТРАНСБАНК	47 533	1 271	5 748	6 148	5 597	0	285	75	23 675	3 709	1 025
95	5	КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	47 375	3 037	7 991	14 952	800	892	3 849	0	11 517	3 029	1 309
96	6	"ДОНКРЕДИТІНВЕСТ"	47 281	578	6 688	2 759	8 850	0	3 389	0	14 862	2 213	7 942
97	7	"СИНТЕЗ"	46 663	2 671	4 085	3 892	4 468	0	502	0	29 637	1 225	183
98	8	ІКАР-БАНК	44 886	881	3 069	11 199	294	0	1 859	2	21 018	5 198	1 367
99	9	"КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)"	44 857	0	991	5 454	0	0	27 876	0	0	1 430	9 106
100	10	ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА	44 632	504	314	11 816	900	0	0	0	14 127	14 046	2 926
101	11	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	43 640	601	4 222	519	3 836	0	0	302	23 040	688	10 433
102	12	УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК	42 797	880	4 252	1 502	5 883	0	11 142	120	16 390	2 311	317
103	13	"ПРИКАРПАТТЯ"	42 776	1 349	5 579	5 255	657	0	142	1	21 679	7 395	718
104	14	"ДЕМАРК"	41 648	230	2 981	6 337	534	0	9	479	24 527	6 404	147
105	15	ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК	40 695	891	16 415	111	3 000	0	0	0	17 055	384	2 839
106	16	"УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	40 349	1 777	3 623	8 710	2 075	0	1 010	0	15 456	6 984	714
107	17	УКРАЇНСЬКИЙ БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	37 990	1 097	2 609	3 204	686	0	0	0	25 080	2 864	2 449
108	18	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	37 924	438	3 352	2 762	8 229	0	0	165	19 563	2 376	1 040
109	19	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	37 119	1 946	4 650	1 533	3 591	835	6 135	12	15 663	841	1 911
110	20	"ГЕОСАНТРИС"	36 154	400	1 929	3 974	3 086	0	5 428	56	18 743	667	1 871
111	21	"ТАВРІЯ"	34 593	2 482	1 567	785	0	0	7 597	9	12 301	2 659	7 192
112	22	"СТАРОКІЇВСЬКИЙ"	34 343	1 627	2 764	4 112	0	1 134	215	0	18 720	3 190	2 581
113	23	"ПРИВАТІНВЕСТ"	33 890	285	3 783	9 822	4 232	0	469	0	5 613	8 288	1 398
114	24	"ГАРАНТ"	33 798	696	1 582	1 760	4 351	0	5 541	330	15 530	3 551	457
115	25	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	33 769	502	6 827	696	7 842	67	83	0	5 990	10 083	1 680
116	26	АВТОКРАЗБАНК	33 279	418	825	1 695	4 603	0	5 278	0	15 005	3 165	2 290
117	27	ІНВЕСТБАНК	32 644	577	826	1 786	2 894	10	1 480	0	23 001	2 037	32
118	28	"ТАВРІКА"	32 578	695	1 089	1 455	2 714	0	6 720	32	12 562	1 037	6 275
119	29	РЕГІОН-БАНК	32 469	2 764	1 164	6 290	10 261	0	22	0	9 176	2 251	540
120	30	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	32 419	493	2 878	1 096	0	0	687	0	26 226	470	570

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
121	31	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	29 197	6	2	0	461	0	0	28 154	440	133
122	32	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	28 876	195	4 596	1 737	2 221	0	4 864	14 310	182	772
123	33	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	28 183	797	18 373	4 317	0	0	0	2 004	1 580	1 055
124	34	"АВТОРИТЕТ"	28 046	210	748	1 294	1 373	4 369	802	16 290	2 849	1 111
125	35	КООПІНВЕСТБАНК	27 771	790	354	475	3 166	0	892	19 106	1 234	1 748
126	36	"УКООПСПІЛКА"	27 203	1 365	4 078	927	0	0	11 218	7 967	1 011	571
127	37	"СЛАВУТИЧ"	26 938	528	555	3 305	11 449	0	913	7 028	1 267	1 892
128	38	"ЛЬВІВ"	26 860	460	555	523	2 500	0	477	10 982	11 209	154
129	39	"ПОРТО-ФРАНКО"	26 551	1 599	1 859	2 926	1 200	115	3 582	7 645	701	6 924
130	40	"ДОНЕЧЧИНА"	26 237	121	2 163	524	5 016	0	3 094	14 674	544	101
131	41	"ЄВРОЦЕНТР"	26 138	979	1 975	210	5 000	0	4 788	9 496	2 884	807
132	42	"МОРСЬКИЙ"	25 790	1 902	1 366	2 040	0	0	1 941	11 592	6 598	352
133	43	"ЮНЕКС"	25 084	25	18	5 746	0	0	8 846	4 422	3 608	2 419
134	44	ЗАХІДБУДІАЗБАНК	24 626	957	1 277	3 364	0	0	2	8 662	10 017	348
135	45	ТЕХНОБАНК	23 307	699	941	2 311	0	0	10	17 630	637	1 079
136	46	"ВЕЛЕС"	22 077	165	722	104	5 000	0	5 928	8 103	751	1 162
137	47	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	21 692	444	1 363	3 697	0	0	6 943	6 625	1 556	998
138	48	ФІНБАНК	20 356	1 861	2 153	492	0	0	0	15 336	273	240
139	49	ТММ-БАНК	20 292	17	243	1 301	292	0	988	1 002	3 709	12 718
140	50	РАДАБАНК	19 567	46	1 192	2 230	700	0	5 212	9 682	483	22
141	51	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	19 484	3 490	3	27	0	0	2 452	9 991	863	2 657
142	52	"ФЕБ"	16 978	1 406	1 677	312	1 965	0	110	10 163	1 154	161
143	53	КОРАЛ-БАНК	16 901	67	373	0	3 000	0	0	8 067	5 178	215
144	54	"АЛґЯНС"	16 512	583	2 793	2 850	0	0	0	9 937	284	63
145	55	"АНТАРЕС"	16 285	939	241	56	0	152	0	11 990	327	2 580
146	56	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	15 709	35	152	0	7 171	0	985	5 600	536	1 230
147	57	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	15 588	0	9 479	865	2 027	0	0	1 843	1 138	236
148	58	"СЛОБОЖАНЩИНА"	15 462	770	4 630	100	2 940	1 007	1 504	1 337	1 459	1 715
149	59	АКСІ-БАНК	15 137	661	31	19	0	0	595	2 030	4 456	7 334
150	60	"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ"	15 118	450	622	4 545	1 468	0	0	7 145	350	538
151	61	"КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	14 611	0	2 240	4 115	1 605	0	0	4 255	1 850	441
152	62	МІСТО-БАНК	12 665	18	72	0	11 216	0	0	810	526	22
153	63	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛЬ"	11 820	1 888	681	174	0	2 270	0	1 354	5 205	248
154	64	"БУКОВИНА"	10 998	286	1 216	0	0	45	15	8 500	852	83
155	65	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	10 857	5	59	0	2 027	0	0	8 211	442	112
156	66	"КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ"	10 698	205	5 830	435	0	0	75	1 759	843	1 522
157	67	"КЛАСИК"	10 585	29	622	11	0	0	7 537	2 114	227	44
158	68	ОДЕСА-БАНК	8 309	1 237	84	193	410	0	1 296	3 984	810	294
Усього по групі			1 961 646	58 719	195 891	183 582	179 632	11 372	169 531	838 371	196 275	125 564
Група V. Валютні біржі												
159	1	УМІВБ	53 579	1	8 929	160	8 486	0	0	7 819	27	8 357
160	2	Кримська МВБ	2 012	0	8	9	475	0	81	0	1 406	32
Усього по групі			55 591	1	8 937	169	8 961	0	81	7 819	27	8 389
Усього по банківській системі			32 302 512	889 430	3 000 885	3 550 283	3 363 265	966 809	1 019 750	120 335	14 124 888	2 771 013 2 495 842

Структура зобов'язань комерційних банків України за станом на 01.07.2000 р.

Тис. грн.

№ п/п	№ по групі	Назва банку	Сумарні зобов'язання	Заборгованість перед		Заборгованість перед банками		Заборгованість перед клієнтами		ЦП власного боргу	Інші зобов'я- зання
				бюджетними установами	НБУ	Залишки на коррахунках	Кредити та депозити	юридичними особами	фізичними особами		
Група I. Найбільші банки											
1											
1	1	ПРОМІНВЕСТБАНК	2 553 589	154 879	0	13 030	10 294	1 545 661	627 869	45 224	156 634
2	2	ПРИВАТБАНК	2 766 675	7 931	51 161	153 194	95 503	727 118	659 463	272 010	800 295
3	3	"АВАЛЬ"	2 009 109	269 620	38 043	20 130	44 071	1 010 206	373 681	61 476	191 882
4	4	"УКРАЇНА"	1 909 345	173 692	572 973	16 334	137 265	430 319	456 754	3 362	118 645
5	5	УКРЕКСІМБАНК	1 854 485	37 196	672 116	4 964	193 284	679 364	206 674	6	60 881
6	6	УКРОСЦБАНК	1 282 817	264 562	17 515	1 281	92 491	652 593	222 856	0	31 519
7	7	ОЩАДБАНК	1 405 834	18 157	73 571	3 756	5	120 179	1 089 559	0	100 607
Усього по групі			13 781 854	926 037	1 425 379	212 689	572 913	5 165 440	3 636 856	382 078	1 460 463
Група II. Великі банки (активи > 100 млн. грн.)											
8	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	843 365	219	0	23 356	164 044	473 792	112 914	1 786	67 256
9	2	УКРСІББАНК	535 938	5 817	0	1 655	68 489	236 446	49 010	20 086	154 434
10	3	БРОКБІЗНЕСБАНК	577 904	7 456	15 000	81 136	96 962	199 855	44 014	0	133 481
11	4	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	511 035	0	42 575	137 308	147 518	82 445	50 957	180	50 052
12	5	"НАДРА"	450 773	4 404	55 330	16 955	32 651	179 894	55 082	64 817	41 639
13	6	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	221 116	0	0	9 150	18 096	16 410	103 111	516	73 833
14	7	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	365 490	6 546	0	64 834	14 871	106 085	108 117	41 158	23 879
15	8	КРЕДИТПРОМБАНК	321 068	0	0	49 055	105 362	78 003	80 726	0	7 922
16	9	ПРАВЕКС-БАНК	302 991	3 412	0	20	32 379	91 296	158 758	15	17 111
17	10	ВАБАНК	295 081	1 898	64 201	2 708	16 502	138 390	55 876	943	14 563
18	11	МТ-БАНК	230 132	0	0	0	10 963	187 285	7 978	0	23 907
19	12	РАЙФФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА	268 177	0	0	3 989	115 387	81 696	4 098	4 362	58 646
20	13	"КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА"	287 572	0	0	121	21 769	256 656	2 001	0	7 025
21	14	ІНДУСТРІАЛБАНК	233 164	0	0	116 855	2 005	109 912	4 194	0	198
22	15	"ПІВДЕННИЙ"	215 108	166	0	29 003	54 832	91 656	16 295	6 133	17 023
23	16	ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	185 768	80	9 562	8 393	1 409	52 300	104 414	0	9 610
24	17	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	195 984	0	0	5 907	45 595	64 718	50 895	16 954	11 914
25	18	"МРІЯ"	197 290	0	0	12 890	48 933	53 033	50 315	5 146	26 972
26	19	УКРІНБАНК	212 848	1 555	0	1 335	12 366	100 245	87 567	0	9 781
27	20	УКРГАЗБАНК	194 590	0	0	1	21 659	103 950	18 830	5	50 145
28	21	МЕГАБАНК	173 372	5 718	0	0	16 313	130 651	7 516	0	13 173
29	22	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	135 197	4 822	0	0	0	61 714	2 495	0	66 166
30	23	УКРГАЗПРОМБАНК	148 185	0	0	17 734	18 151	94 156	14 416	500	3 227
31	24	"КІІВ"	142 478	10 995	0	15 174	0	83 463	18 879	0	13 966
32	25	ПРЕМ'ЄРБАНК	131 679	174	23 850	24	13 242	33 007	58 605	168	2 609
33	26	ЕКСПРЕС-БАНК	143 453	0	0	0	0	128 230	4 651	0	10 571
34	27	"ЕТАЛОН"	144 890	0	0	16 455	23 300	90 038	13 957	0	1 139
35	28	СПІБАНК	88 071	0	0	56	45 315	42 508	0	0	191

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
36	29	"ІНКО"	217 390	0	10 000	0	19 341	2	1 299	0
37	30	ІНГ БАНК УКРАЇНА	124 352	0	0	0	33 919	69 019	2 268	0
38	31	ЕНЕРГОБАНК	121 710	0	5 963	0	1 000	64 394	44 074	1 501
39	32	РЕАЛ-БАНК	118 381	0	0	5 938	86 253	10 915	14 492	0
40	33	ДОНІМСЬКБАНК	59 690	1 178	0	0	15 218	35 742	4 922	0
41	34	"ФОРУМ"	97 691	6 599	0	13 615	17 866	27 573	23 938	5 563
42	35	ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	99 687	0	0	16 316	11 305	36 410	15 161	475
43	36	"МЕТАЛУРГ"	75 468	0	0	2	3 854	38 801	25 663	0
44	37	"НОВИЙ"	101 394	217	0	8 254	5 736	29 803	14 614	19 815
45	38	"СОСЬТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	74 635	0	0	490	307	61 475	0	0
46	39	"АЖІО"	72 640	0	6 555	2 091	6 396	36 291	19 338	0
47	40	"ЗЕВС"	69 906	0	0	3 155	12 856	26 119	11 654	5 329
48	41	"АРКАДА"	84 484	16	0	0	0	2 876	79 697	0
49	42	ЕКСПОБАНК	82 455	0	0	1	3 374	36 103	19 650	706
50	43	"СТОЛИЧНИЙ"	8 383	0	0	0	2 750	2 065	0	0
Усього по групі		9 160 985	61 272	233 036	663 976	1 368 288	3 845 422	1 562 441	196 158	1 230 393
Група III. Середні банки (активи > 50 млн. грн.)										
51	1	НАШ БАНК	73 721	0	0	79	16 025	14 784	40 344	0
52	2	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	76 963	0	0	4 862	34 248	9 503	10 957	6 818
53	3	"ХРЕЩАТИК"	73 428	39 554	0	0	2 001	29 638	1 908	0
54	4	АВТОЗАБАНК	74 015	0	0	0	9 007	43 742	20 725	0
55	5	ІМЕКСБАНК	69 577	0	0	0	19 683	16 418	20 809	0
56	6	АВІАТЕКБАНК	71 380	0	0	3 291	8 377	40 728	15 834	197
57	7	"КІІВ-ПРИВАТ"	76 302	0	2 409	17 368	9 586	25 260	4 784	2 544
58	8	"КІІВСЬКА РУСЬ"	77 046	0	3 000	0	32 907	12 504	10 876	2 993
59	9	ЗАХІДІНКОМБАНК	64 965	2 396	0	10 876	1 000	25 196	14 537	0
60	10	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	69 792	0	0	0	615	55 441	12 411	0
61	11	"ДІАМАНТ"	51 701	0	0	0	16 700	30 016	8	0
62	12	"СТОІК"	58 540	0	0	15 620	37 287	4 391	939	0
63	13	"МУНІЦИПАЛЬНИЙ"	67 139	0	0	0	6 133	16 167	17 662	100
64	14	ПОЛТАВА-БАНК	58 201	2 954	0	0	0	21 128	27 651	2 133
65	15	"ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	50 420	0	0	1 051	8 200	10 798	26 872	0
66	16	РОСТОК БАНК	66 590	3 190	0	0	16 995	30 972	11 899	0
67	17	"АЛЛОЖ"	33 709	0	0	0	25 501	6 016	0	0
68	18	ДОНБІРЖБАНК	48 386	0	0	159	0	17 287	20 721	579
69	19	"БАЗИС"	62 107	0	0	0	2 000	53 900	0	0
70	20	ЛЕГБАНК	62 594	0	0	0	1 088	23 441	10 995	8 362
71	21	ОЛБАНК	53 803	7	0	14	7 515	35 668	8 991	0
72	22	"ДНІСТЕР"	57 808	14 697	0	1	4 500	13 381	21 076	3 743
73	23	"НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	55 270	0	0	1 544	32 293	6 255	6 510	6 279
74	24	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА	49 176	0	0	6 202	0	30 373	0	0
75	25	"ТК КРЕДИТ"	49 168	0	0	0	14 040	30 501	2 900	200
76	26	ПІВДЕНКОМБАНК	43 361	41	0	6 454	1 611	13 096	20 926	0
77	27	"ГРАНТ"	47 812	97	0	0	0	42 152	4 869	0
78	28	УКСПЕЦІМПЕКСБАНК	31 956	0	0	221	0	12 556	2 754	0

1											
79	29	ЕЛЕКТРОНБАНК	38 464	0	0	327	2 985	19 480	13 263	0	2 409
80	30	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	39 983	0	0	4 387	1 335	32 600	0	0	1 660
81	31	"МЕРКУРІЙ"	44 110	0	0	0	0	41 403	2 016	0	690
82	32	ІНТЕРБАНК	38 244	0	0	6	6 038	14 753	10 538	2 750	4 159
83	33	"ІНТЕГРАЛ"	38 642	0	0	10 065	1 003	12 249	11 221	0	4 105
84	34	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	35 655	0	0	211	15 568	10 371	1 500	0	8 005
85	35	"ПРИЧОРНОМОР'Я"	37 164	0	0	1 350	2 000	8 829	14 573	3 823	6 589
86	36	ПРОМЕКОНОМБАНК	29 547	0	0	11 352	0	1 428	6 587	2 339	7 841
87	37	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	38 989	4 935	0	0	4 670	25 902	2 898	0	583
88	38	ПОЛКОМБАНК	26 917	694	0	0	500	10 813	12 984	0	1 925
89	39	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	38 090	3 565	0	223	5 089	13 830	14 717	0	665
90	40	СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	42 620	0	0	0	19 648	5 189	5 661	0	12 123
Усього по групі			2 123 355	72 130	5 409	95 663	366 148	868 159	433 916	42 860	239 069
Група IV. Малі банки (активи < 50 млн. грн.)											
91	1	"КАПІТАЛ"	36 496	0	0	0	5 537	18 517	4 853	59	7 530
92	2	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	11 884	0	0	79	8 323	804	2 322	0	356
93	3	"АНДРІЇВСЬКИЙ"	32 727	0	0	1 187	3 500	6 688	11 582	0	9 769
94	4	ТРАНСБАНК	25 247	4 216	0	1	0	15 507	1 643	0	3 879
95	5	КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	31 182	0	0	7 015	818	7 681	13 023	288	2 357
96	6	"ДОНКРЕДИТІНВЕСТ"	20 557	0	0	0	0	6 376	133	12 161	1 887
97	7	"СИНТЕЗ"	31 266	1	0	12 937	501	7 382	3 922	4 187	2 336
98	8	ІКАР-БАНК	33 230	0	0	0	0	19 115	7 630	0	6 484
99	9	КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)	4	0	0	0	0	0	0	0	4
100	10	ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА	22 098	0	0	11 390	3 903	6 688	0	0	117
101	11	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	18 059	0	0	0	2 500	11 019	1 720	0	2 819
102	12	УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК	27 023	9 321	0	0	0	9 566	2 821	0	5 315
103	13	"ПРИКАРПАТТЯ"	28 609	13	0	0	0	6 438	21 727	0	431
104	14	"ДЕМАРК"	23 844	11	0	5 416	0	6 627	9 421	0	2 369
105	15	ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК	25 280	0	0	0	4 500	8 316	0	0	12 464
106	16	"УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	22 585	0	0	3 571	4 500	11 581	2 366	0	566
107	17	УКРАЇНСЬКИЙ БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	18 568	0	0	8	1 501	13 034	2 489	0	1 536
108	18	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	23 339	0	0	0	5 367	13 194	1 603	0	3 176
109	19	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	25 582	4 786	0	1 003	2 721	7 121	3 146	0	6 806
110	20	"ГЕОСАНТРИС"	24 299	0	0	2 127	11 677	2 221	4 951	0	3 322
111	21	"ТАВРІЯ"	18 179	5 516	0	0	0	8 110	2 718	1 115	721
112	22	"СТАРОКІЇВСЬКИЙ"	23 751	0	0	0	0	12 686	9 896	0	1 168
113	23	"ПРИВАТІНВЕСТ"	17 022	30	0	0	0	3 878	6 487	3 572	3 055
114	24	"ГАРАНТ"	17 800	0	0	0	1 503	9 585	4 679	0	2 033
115	25	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	19 922	0	0	301	544	11 444	157	0	7 476
116	26	АВТОКРАЗБАНК	17 225	0	0	0	5 105	3 382	5 597	0	3 141
117	27	ІНВЕСТБАНК	17 543	0	0	0	3 259	9 529	1 519	0	3 236
118	28	"ТАВРІКА"	11 164	0	0	0	3 302	4 805	2 931	23	102
119	29	РЕГІОН-БАНК	17 450	120	0	0	0	8 027	7 332	0	1 970
120	30	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	17 747	206	0	1 903	1 088	9 991	3 880	20	659
121	31	ДОНВУГЛЕКОМБАНК	42 100	0	28 077	0	7 078	1 563	4 370	0	1 011

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
122	32	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	13 812	0	0	1 500	8 780	1 934	0	1 599
123	33	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	2 920	0	0	0	2 121	0	0	799
124	34	"АВТОРИТЕТ"	9 795	0	0	1 088	3 795	4 769	0	141
125	35	КООПІНВЕСТБАНК	16 900	691	0	4 000	4 078	2 751	0	5 379
126	36	"УКООПСПІЛКА"	16 523	0	0	0	12 434	3 921	0	167
127	37	"СЛАВУТИЧ"	17 308	0	0	10 704	3 832	2 600	0	173
128	38	"ЛЬВІВ"	9 943	179	0	3 200	3 250	2 964	0	350
129	39	"ПОРТО-ФРАНКО"	19 028	0	0	0	3 708	6 115	0	9 205
130	40	"ДОНЕЧЧИНА"	9 365	0	0	4 028	3 553	64	0	1 720
131	41	"ЄВРОЦЕНТР"	18 104	0	0	3 503	8 867	2 027	0	3 706
132	42	"МОРСЬКИЙ"	9 712	0	11	500	6 056	2 410	200	535
133	43	"ЮНЕКС"	7 787	0	7	0	3 029	28	0	4 722
134	44	ЗАХІДБУДІГАЗБАНК	8 968	0	0	0	2 542	6 177	0	249
135	45	ТЕХНОБАНК	11 707	0	2 200	0	3 710	1 327	0	4 469
136	46	"ВЕЛЕС"	6 702	0	0	5 201	1 163	0	0	338
137	47	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	3 974	1 685	0	196	1 631	222	0	193
138	48	ФІНБАНК	6 066	0	0	0	5 684	355	0	27
139	49	ТММ-БАНК	10 209	0	0	0	1 238	115	0	8 856
140	50	РАДАБАНК	6 217	111	0	2 200	3 768	120	0	18
141	51	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	3 228	0	0	650	1 139	769	0	671
142	52	"ФЕБ"	6 383	0	0	2 000	3 206	718	0	459
143	53	КОРАЛ-БАНК	6 548	0	0	3 000	1 717	0	0	1 831
144	54	"АЛЬЯНС"	6 637	0	0	0	2 706	1 223	0	2 709
145	55	"АНТАРЕС"	3 064	0	0	18	1 240	172	0	1 634
146	56	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	8 607	0	0	4 285	961	0	0	3 361
147	57	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	9	0	0	0	0	0	0	9
148	58	"СЛОБОЖАНЩИНА"	9 741	6 423	0	0	1 584	2	0	1 733
149	59	АКСІ-БАНК	3 706	0	0	1 758	1 184	119	0	644
150	60	"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ"	6 063	0	0	0	3 346	0	0	2 717
151	61	"КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	7 295	0	2 980	125	639	0	1 500	2 050
152	62	МІСТО-БАНК	2 555	0	0	2 506	49	0	0	0
153	63	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛЬ"	1 408	0	0	0	837	312	0	259
154	64	"БУКОВИНА"	897	0	0	0	479	0	0	418
155	65	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	3 076	0	0	0	57	0	0	3 019
156	66	"КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ"	5 567	0	0	0	5 245	16	0	305
157	67	"КЛАСИК"	142	0	0	0	53	0	0	89
158	68	ОДЕСА-БАНК	2 727	0	0	400	2 116	114	0	98
Усього по групі		984 475	33 309	28 077	54 384	125 889	370 672	186 262	23 125	162 747
Група V. Валютні біржі										
159	1	УМІВБ	12 487	0	0	0	0	0	0	12 487
160	2	Кримська МВБ	31	0	0	0	0	0	0	31
Усього по групі		12 518	0	0	0	0	0	0	0	12 518
Усього по банківській системі		26 063 187	1 092 748	1 691 901	1 026 712	2 433 238	10 249 693	5 819 475	644 221	3 105 190

Структура капіталу комерційних банків України за станом на 01.07.2000 р.

Тис. грн.

№ п/п	№ по групі	Назва банку	Балансовий капітал (усього)	Статутний капітал (загальний)	Резервний фонд	Результат минулих років	Результат поточного року	Інший капітал
1			2	3	4	5	6	7
Група I. Найбільші банки								
1	1	ПРОМІНВЕСТБАНК	687 032	183 081	37 290	354 395	37 219	75 047
2	2	ПРИВАТБАНК	261 625	140 000	28 594	47 348	26 123	19 560
3	3	"АВАЛЬ"	173 760	103 173	3 880	52 739	2 193	11 775
4	4	"УКРАЇНА"	239 459	68 780	15 379	1 832	-66 841	220 308
5	5	УКРЕКСІМБАНК	274 159	107 355	26 839	109 741	26 054	4 171
6	6	УКРСОЦБАНК	334 121	48 581	14 733	234 356	5 573	30 878
7	7	ОЩАДБАНК	152 874	100 000	9 197	31 592	-23 703	35 788
Усього по групі			2 123 030	750 970	135 912	832 003	6 618	397 527
Група II. Великі банки (активи > 100 млн. грн.)								
8	1	ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	266 082	82 411	5 411	121 287	16 580	40 392
9	2	УКРСИББАНК	141 134	90 000	3 566	29 097	176	18 295
10	3	БРОКБІЗНЕСБАНК	57 775	16 786	2 422	22 250	938	15 378
11	4	УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	64 442	26 856	14 893	6 970	15 723	0
12	5	"НАДРА"	75 643	36 445	2 602	22 638	13 559	399
13	6	"СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	206 253	22 500	6 682	202 891	-26 081	261
14	7	"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	36 773	20 000	644	14 201	1 928	0
15	8	КРЕДИТПРОМБАНК	78 857	60 681	2 858	0	1 479	13 839
16	9	ПРАВЕКС-БАНК	72 538	60 672	1 818	9 031	613	403
17	10	ВАБАНК	58 384	40 696	7 502	8 053	2 117	16
18	11	МТ-БАНК	95 697	50 150	23 995	14 552	7 000	0
19	12	РАЙФФАЙЗЕНБАНК УКРАЇНА	50 213	46 806	128	0	854	2 425
20	13	"КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА"	28 330	22 261	2 072	3 328	669	0
21	14	ІНДУСТРІАЛБАНК	34 266	13 411	697	12 606	7 551	0
22	15	"ПІВДЕННИЙ"	25 776	21 910	497	2 241	1 129	0
23	16	ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	49 328	57 489	1 166	-2 825	-6 502	0
24	17	"КРЕДИТ-ДНІПРО"	38 148	26 640	345	9 766	1 397	0
25	18	"МРІЯ"	27 048	13 556	3 249	6 206	3 380	656
26	19	УКРІНБАНК	10 470	19 321	5 000	-8 390	-28 946	23 485
27	20	УКРГАЗБАНК	26 200	15 950	7 928	1 444	600	277
28	21	МЕГАБАНК	36 395	21 269	960	11 485	2 656	25
29	22	МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК	54 556	37 832	6 418	6 171	3 892	244
30	23	УКРГАЗПРОМБАНК	38 176	18 200	1 452	10 143	8 381	0
31	24	"КІІВ"	35 960	29 402	6 123	0	141	293
32	25	ПРЕМ'ЄРБАНК	43 765	30 000	3 687	1 346	0	8 730
33	26	ЕКСПРЕС-БАНК	30 711	17 137	1 369	6 190	6 005	10
34	27	"ЕТАЛОН"	28 219	8 100	659	17 917	1 543	0
35	28	СПІБАНК	77 348	67 090	1 469	8 392	398	0
36	29	"ІНКО"	-54 414	976	4 596	-64 756	64	4 706

1		2	3	4	5	6	7
37	30	ІНГ БАНК УКРАЇНА	27 991	20 971	0	9 071	-2 051
38	31	ЕНЕРГОБАНК	24 204	10 851	3 561	9 536	239
39	32	РЕАЛ-БАНК	21 259	14 303	1 814	4 771	316
40	33	ДОНІМСЬКБАНК	78 676	58 132	4 269	748	15 527
41	34	"ФОРУМ"	34 907	32 204	1 139	106	1 450
42	35	ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИЙ БАНК	31 997	28 209	747	0	3 041
43	36	"МЕТАЛУРГ"	50 497	7 976	2 906	33 628	5 310
44	37	"НОВИЙ"	18 302	16 745	328	-1 383	209
45	38	"СОСЬТЕ ЖЕНЕРАЛЬ УКРАЇНА"	44 270	23 311	3 254	14 595	3 110
46	39	"АЖІО"	43 850	10 561	2 645	27 178	1 960
47	40	"ЗЕВС"	46 000	30 490	5 751	6 290	3 381
48	41	"АРКАДА"	18 229	16 257	896	0	1 063
49	42	ЕКСПОБАНК	20 121	10 500	605	4 950	1 392
50	43	"СТОЛИЧНИЙ"	6 875	6 268	248	168	186
Усього по групі		2 201 251	1 261 325	148 371	581 892	72 377	137 279
Група III. Середні банки (активи > 50 млн. грн.)							
51	1	НАШ БАНК	25 908	19 145	795	2 193	788
52	2	ІНДУСТРІАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК	22 222	15 000	33	584	487
53	3	"ХРЕЩАТИК"	25 749	20 000	714	3 381	1 654
54	4	АВТОЗАБАНК	24 382	13 936	1 001	6 955	307
55	5	ІМЕКСБАНК	28 452	24 000	3 437	739	276
56	6	АВІАТЕКБАНК	26 610	22 950	192	3 059	409
57	7	"КІВІВ-ПРИВАТ"	18 336	15 000	1 875	1 236	201
58	8	"КІВСЬКА РУСЬ"	16 850	11 100	2 209	1 559	372
59	9	ЗАХІДІНКОМБАНК	24 289	13 440	204	648	348
60	10	"НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	17 356	9 658	572	3 959	3 168
61	11	"ДІАМАНТ"	35 138	34 110	199	125	705
62	12	"СТОІК"	26 804	26 240	35	190	339
63	13	"МУНІЦИПАЛЬНИЙ"	17 200	11 700	2 777	0	1 336
64	14	ПОЛТАВА-БАНК	20 883	9 480	268	3 406	2 681
65	15	"ПЕРСОНАЛЬНИЙ КОМП'ЮТЕР"	28 544	15 000	2 150	4 083	213
66	16	РОСТОК БАНК	12 253	7 790	633	3 228	602
67	17	"АЛЛОЖ"	42 906	36 135	339	6 250	182
68	18	ДОНБІРЖБАНК	27 052	8 100	1 629	15 165	2 158
69	19	"БАЗИС"	12 752	7 500	3 781	1 115	275
70	20	ЛЕГБАНК	11 038	8 000	500	2 156	12
71	21	ОЛБАНК	19 618	9 174	642	9 357	446
72	22	"ДНІСТЕР"	15 413	14 000	47	902	464
73	23	"НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	16 658	15 000	73	1 416	169
74	24	БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТАНШТАЛТ УКРАЇНА	21 359	22 097	319	1 199	-2 256
75	25	"ТК КРЕДИТ"	20 692	16 718	235	1 790	1 897
76	26	ПІВДЕНКОМБАНК	26 363	12 149	5 011	2 503	-450
77	27	"ГРАНТ"	20 718	9 007	2 893	4 122	908
78	28	УКРСПЕЦІМБАНК	35 401	25 414	1 815	978	72
79	29	ЕЛЕКТРОНБАНК	27 916	12 881	729	1 068	436
							12 802

1		2	3	4	5	6	7
80	30	ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	26 177	23 491	1 811	0	875
81	31	"МЕРКУРІЙ"	21 725	9 000	2 325	3 947	896
82	32	ІНТЕРБАНК	26 131	23 000	304	2 391	49
83	33	"ІНТЕГРАЛ"	24 971	21 514	360	2 614	483
84	34	УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК	19 959	18 000	307	850	802
85	35	"ПРИЧОРНОМОР'Я"	17 414	14 667	1 124	519	1 089
86	36	ПРОМЕКОНОМБАНК	24 364	21 243	606	98	2 416
87	37	БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	14 789	14 103	89	592	5
88	38	ПОЛКОМБАНК	26 452	11 208	1 386	2 766	144
89	39	ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	15 194	13 010	161	1 966	31
90	40	СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК	8 766	8 217	274	20	255
Усього по групі		894 804	642 177	43 854	99 129	25 244	84 406
Група IV. Малі банки (активи < 50 млн. грн.)							
91	1	"КАПІТАЛ"	12 787	11 431	417	837	102
92	2	БАНК ДЕПОЗИТНО-КРЕДИТНИЙ (УКРАЇНА) ЛТД	36 133	23 916	5 617	6 217	110
93	3	"АНДРІЇВСЬКИЙ"	15 011	14 237	150	199	420
94	4	ТРАНСБАНК	22 286	13 244	2 941	4 362	1 561
95	5	КИЇВСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	16 193	15 975	183	29	2
96	6	"ДОНКРЕДИТІНВЕСТ"	26 724	25 315	494	0	915
97	7	"СИНТЕЗ"	15 397	13 768	138	1 320	171
98	8	ІКАР-БАНК	11 656	9 604	374	568	1 110
99	9	"КРЕДІ СВІСС ФЬОРСТ БОСТОН (УКРАЇНА)"	44 852	28 275	728	15 975	-125
100	10	ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА	22 534	21 352	1 085	96	1
101	11	"УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	25 581	25 408	36	-1 098	1 140
102	12	УКРАЇНСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИЙ БАНК	15 774	15 000	47	195	533
103	13	"ПРИКАРПАТТЯ"	14 167	10 000	295	889	367
104	14	"ДЕМАРК"	17 804	9 419	224	2 952	196
105	15	ІНТЕРКОНТИНЕНТАЛБАНК"	15 415	14 750	191	472	2
106	16	"УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	17 764	14 285	352	229	270
107	17	УКРАЇНСЬКИЙ БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	19 422	18 000	68	929	418
108	18	МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	14 585	13 355	14	509	707
109	19	"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	11 536	7 968	432	1 921	1 214
110	20	"ГЕОСАНТРИС"	11 855	11 016	30	757	1
111	21	"ТАВРІЯ"	16 414	14 000	71	2 223	116
112	22	"СТАРОКІЇВСЬКИЙ"	10 592	5 603	583	620	1 225
113	23	"ПРИВАТІНВЕСТ"	16 869	8 099	310	1 713	63
114	24	"ГАРАНТ"	15 998	12 000	248	2 253	391
115	25	КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	13 847	7 660	1 920	161	59
116	26	АВТОКРАЗБАНК	16 054	13 459	268	967	73
117	27	ІНВЕСТБАНК	15 101	10 358	530	3 203	1 009
118	28	"ТАВРІКА"	21 414	20 000	783	262	369
119	29	РЕГІОН-БАНК	15 020	9 928	862	1 907	623
120	30	"ЗОЛОТІ ВОРОТА"	14 672	13 752	218	637	63
121	31	ДОНУГЛЕКОМБАНК	-12 903	1 846	50	-12 213	-2 813
122	32	ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	15 064	13 898	303	727	137

1		2	3	4	5	6	7
123	33	КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК	25 262	25 082	76	55	11
124	34	"АВТОРИТЕТ"	18 251	12 000	220	4 024	537
125	35	КООПІНВЕСТБАНК	10 872	10 500	281	62	28
126	36	"УКООПСПІЛКА"	10 680	8 619	439	1 744	-122
127	37	"СЛАВУТИЧ"	9 630	6 984	1 806	715	124
128	38	"ЛЬВІВ"	16 916	7 449	201	1 213	126
129	39	"ПОРТО-ФРАНКО"	7 523	6 335	433	746	9
130	40	"ДОНЕЧЧИНА"	16 873	15 990	467	0	377
131	41	"ЄВРОЦЕНТР"	8 034	6 390	94	457	31
132	42	"МОРСЬКИЙ"	16 079	8 113	265	1 225	893
133	43	"ЮНЕКС"	17 297	15 722	1 054	521	0
134	44	ЗАХІДБУДГАЗБАНК	15 669	8 749	247	397	151
135	45	ТЕХНОБАНК	11 600	11 026	212	241	90
136	46	"ВЕЛЕС"	15 375	15 000	27	305	43
137	47	ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ	17 717	15 332	164	1 916	306
138	48	ФІНЕБАНК	14 289	13 575	318	360	37
139	49	ТММ-БАНК	10 083	8 169	32	1 017	8
140	50	РАДАБАНК	13 350	12 300	877	168	5
141	51	"ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	16 256	14 044	276	1 804	131
142	52	"ФЕБ"	10 595	6 490	590	2 816	114
143	53	КОРАЛ-БАНК	10 353	5 057	248	62	43
144	54	"АЛЪЯНС"	9 875	9 511	118	192	53
145	55	"АНТАРЕС"	13 221	13 000	157	63	1
146	56	ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК	7 102	6 683	56	68	122
147	57	КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК	15 578	24 038	76	-5 775	-2 761
148	58	"СЛОБОЖАНЩИНА"	5 720	6 247	161	-765	75
149	59	АКСІ-БАНК	11 432	7 715	328	297	5
150	60	"СХІДНО-ПРОМИСЛОВИЙ"	9 055	7 595	256	140	1 064
151	61	"КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	7 316	7 570	322	31	-606
152	62	МІСТО-БАНК	10 110	10 026	72	0	11
153	63	"ПРИВАТ-ЕКСЕЛЬ"	10 412	4 805	380	15	206
154	64	"БУКОВИНА"	10 101	7 500	1 694	0	908
155	65	ФЕРМЕРСЬКИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК	7 781	7 356	100	321	4
156	66	"КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ"	5 132	4 747	177	160	47
157	67	"КЛАСИК"	10 443	5 467	372	4 604	1
158	68	ОДЕСА-БАНК	5 581	4 825	374	26	345
Усього по групі		977 171	806 932	32 932	59 043	12 847	65 430
Група V. Валютні біржі							
159	1	УМВБ	41 092	3 000	5 489	31 613	991
160	2	Кримська МВБ	1 981	440	110	1 419	12
Усього по групі		43 073	3 440	5 599	33 032	1 003	0
Усього по банківській системі		6 239 329	3 464 844	366 668	1 605 099	118 089	684 642

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено співробітниками управління безвізного нагляду департаменту пруденційного нагляду НБУ.

Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України”¹, внесені за період із 1 по 15 липня 2000 р.

А. Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України”

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Акціонерний комерційний банк “КОРАЛ-БАНК”	БАТ	7 958 790	08.10.1991 р.	19	м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а
Відкрите акціонерне товариство “КРЕДИТПРОМБАНК” (колишня назва — комерційний банк “КРЕДИТПРОМБАНК”)	БАТ	59 000 000	20.05.1997 р.	266	м. Київ, бул. Дружби Народів, 38
Донецька область					
Акціонерний банк “ДОНЕЧЧИНА” (колишня назва — СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ акціонерний банк)	БАТ	15 990 000	19.05.1993 р.	170	м. Донецьк, вул. Артема, 125
Львівська область					
Акціонерне товариство “ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК”	БАТ	56 036 669	31.03.1992 р.	96	м. Львів, вул. Сахарова, 78
Одеська область					
Акціонерний комерційний банк “ФІНБАНК”	БАТ	16 000 000	24.12.1993 р.	223	м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 4

Б. Зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію Національного банку України

Назва банку	Юридична адреса	Номер ліцензії	Дата одержання ліцензії	Операції, на право здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію НБУ ²
м. Київ і Київська область				
Акціонерний комерційний банк “ЛЕГБАНК”	м. Київ, вул. Жилианська, 27	45	10.07.2000 р.	1,3,4,5*,8,9,10,11*,12,13,14,15,16,17*,18*,19,20*,21,22,23*,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8; зупинено дію ліцензії на операції 5,11,18 до 20.07.2000 р.; на операцію 23 — до 27.07.2000 р.; операції 17,20 обмежено
Акціонерний банк “БРОКБІЗНЕСБАНК”	м. Київ, просп. Перемоги, 41	138	11.07.2000 р.	1,2,3,4,5,6*,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операцій 5,8; операцію 6 обмежено
Комерційний банк “ЕКСПОБАНК”	м. Київ, вул. Володарського, 2/4	15	03.07.2000 р.	1,2,3,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5,8
Акціонерний банк “АЛЛОЖ”	м. Київ, вул. Шота Руставелі, 5	181	11.07.2000 р.	1,4,8,9,10,11,12,14,15,16,17,18,19,20,21,22,+23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Товариство з обмеженою відповідальністю “УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК”	м. Київ, вул. Волоська, 18/17	67	03.07.2000 р.	1,3,4,5*,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8; операція 5 — без права відкриття нових рахунків “Ностро”
Акціонерне товариство “БАНК ВЕЛЕС”	м. Київ, вул. Андрі Барбюса, 9-а	117	12.07.2000 р.	1,4,8,9,10,11,12,15,16,19,21,26,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк “РОСТОК БАНК”	м. Київ, бул. І.Лепсе, 4	115	04.07.2000 р.	1,4,5*,7,8,9,10,11,12,13,+14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8; операція 5 — без права відкриття нових рахунків “Ностро”
Відкрите акціонерне товариство “УКРАЇНСЬКИЙ АГЕНТСТВО	м. Київ, Дніпровська набережна, 13	24	11.07.2000 р.	1,4,5,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний банк “ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК”	м. Київ, просп. Червоних Козаків, 6	178	11.07.2000 р.	4,5,8,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,+22,+23,26,27,28,29,30
Акціонерний комерційний банк “КОРАЛ-БАНК”	м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	180	14.07.2000 р.	1,4,8,9,12,16*,26,30; знято обмеження з операції 8; операція 16 — без права укладення агентських угод
Дніпропетровська область				
Комерційний банк “ПРИВАТБАНК”	м. Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 50	22	11.07.2000 р.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Український банк Міжнародного співробітництва “ІНВЕСТ-КРИВБАС БАНК”	м. Кривий Ріг, просп. К.Маркса, 28	177	07.07.2000 р.	1,4,8,9,12,26,28*,29*,30; знято обмеження з операції 8; зупинено дію ліцензії на операції 28,29 до 20.07.2000 р.
Донецька область				
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ акціонерний банк ³	м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	11.07.2000 р.	1,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,19,+21,+22,26,27,28,29,30
Закарпатська область				
Комерційний кооперативний інвестиційний банк “КООПІНВЕСТБАНК”	м. Ужгород, вул. Гойди, 10	105	13.07.2000 р.	1,3,4,7,8,9,10,11*,12,13,14,15,16,17*,18*,19,20,21,26,27,29; знято обмеження з операції 8; зупинено дію ліцензії на операції 11,17,18 до 20.11.2000 р.
Харківська область				
Акціонерний банк “ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА”	м. Харків, вул. Новгородська, 11	119	04.11.1999 р.	1,4,8*,9,12,15,16,17,18,19*,20*,21*,22*,30; продовжено обмеження операції 19 до 20.08.2000 р.; зупинено дію ліцензії на операції 21,22 до 20.07.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку

¹ “Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України”, опубліковано у “Віснику НБУ”, № 5, 2000 р. Дані, що змінилися, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

² Цифра зі знаком “+” означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; цифра із символом “*” означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене.

³ Нова назва банку — “Донеччина”.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріали підготувала головний економіст управління реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Інтернет-технології /

Комп'ютерна мережа Інтернет стала головним інформаційним середовищем для мільйонів людей усього світу. Можливості Інтернету вражають. Перспективи Інтернет-економіки враховують найвищі урядовці та бізнесмени. Президент України Указом від 31.07.2000 р. № 928/2000 "Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні" визначив, що розвиток Інтернету в нашій країні — справа державної ваги. У статті, першу частину якої подано в номері, автор розглядає напрями та перспективи світового розвитку Інтернет-комерції.

**Галина
Юрчук**

Начальник відділу торговельних операцій
департаменту валютного регулювання
Національного банку України

Електронна комерція та її перспективи для банківської системи України

І. ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ЯК ЧАСТИНА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток комерції в Інтернеті

Бурхливий прогрес у галузі інформаційних технологій впливає на всі сфери людської діяльності. Особливе місце у цьому процесі належить всесвітній комп'ютерній мережі Інтернет. Сьогодні проблеми її розвитку входять до числа тих, які обговорюють і намагаються вирішити державні діячі та політики, банкіри і вчені, промисловці та соціологи, військові і студенти. Всесвітня мережа нині сприймається як своєрідне міждержавне та міжнаціональне інформаційне середовище. Її становлення свідчить на користь відомого постулату багатьох аналітиків, які стверджують, що у своєму розвитку людство вступило в особливий період — період, коли напрям подальшого розвитку держав і народів визначатиметься інтелектуальним капіталом суспільства. Завдяки Інтернету утворилися і динамічно розвиваються зовсім нові ринки, які вже сформували самостійний сегмент світової економіки.

За основними показниками (обсяг інвестицій, кількість користувачів, використання послуг тощо) безсумнівними лідерами в Інтернеті є США, за якими йдуть Японія і Канада. На четвертому і п'ятому місцях — Великобританія та Німеччина. Як зазначено у звіті компанії маркетингових досліджень Cahnners Instat Group, до кінця 2000 року доступ в Інтернет матимуть 60% американських сімей. Канадська фірма Angus Reid Group у звіті, опублікованому в березні, стверджує, що наприкінці 1999 року загальна кількість користувачів Інтернету становила 300 млн. чоловік (у 1996 році — лише 40 млн.), а в 2000 році користувачами стануть 150 млн. чоловік. Цікаво, що приблизно 85% користувачів мережі Інтернет у США щонайменше один раз здійснили купівлю в Інтернеті. Понад 54% усіх онлайн-ових транс-

акцій зроблено зі США. Більшість онлайн-ових покупок планує конкретну купівлю товару і знає конкретний Інтернет-магазин, де це буде зроблено. Як з'ясувалося, оплата кредитними картками широко використовується лише в США та Канаді. В Азії та Європі набагато частіше використовується оплата готівкою та через банківський рахунок (вибірку з 28 374 респондентів зроблено у 34 країнах).

Значне зростання масштабів електронної комерції прогнозується в Європі. Якщо в 1998 році кожен другий користувач Інтернету був американцем, то до 2003 року жителі США становитимуть менше третини від загальної кількості користувачів. У Західній Європі щорічне зростання обороту на цьому ринку становить 138% і він із 5.6 млрд. у 1998 році може зрости до 430 млрд. доларів у 2003 році. Для забезпечення міжнародних фінансових і торговельних онлайн-ових служб об'єднана Європа розробляє серію законопроектів.

А поки що спостерігаються активні інтервенції американських і японських фірм на європейський ринок. Наприклад, один із лідерів ринку Buy.com (продає книги, відеофільми, комп'ютерні ігри, комп'ютери, програмне забезпечення, авіаквитки тощо) для виходу на ринок Великобританії планує вкласти 2 млрд. доларів. Допомогти Buy.com у фінансуванні такого відповідального кроку збирається медіа-компанія Epartners, якою володіє News Corporation. Epartners буде також співробітничати в цьому проекті з корпорацією Softbank. Інший варіант проникнення капіталу — це створення Інтернет-інкубаторів та пошук молодих перспективних Інтернет-компаній або цікавих проектів із метою фінансування їхнього запуску, "розкручування" і наступного акціонування через біржу. Так, група Softbank створила два інвестиційних фонди для інвестицій у компанії-початківці континентальної Європи (Softbank Europe Ventures, 550 млн. доларів) і британські компанії (Softbank UK Ven-

tures, 450 млн. доларів).

Європейські компанії намагаються надолужити згаяне, спрямовуючи в цю сферу бізнесу величезні кошти.

Торгівля та фінансові послуги в Інтернеті

Серед проектів електронної комерції особливе місце посідає Інтернет-банкінг, онлайн-нові аукціони та біржі (фондові і товарні), різноманітні брокерські системи, Інтернет-магазини тощо. З іншого боку — у величезній кількості проектів безкоштовно пропонується найрізноманітніший сервіс, орієнтований на максимально широке охоплення користувачів — майбутніх виборців, замовників і клієнтів комерційних систем, потенційних рекламодавців і споживачів реклами, покупців, продавців тощо. Інтернет-економіка — надзвичайно різноманітна сфера сучасного бізнесу. Відзначимо лише ряд аспектів, які не тільки допоможуть проілюструвати можливості Інтернет-технологій, але й дадуть змогу побачити перспективні напрями їхнього розвитку в Україні, зокрема в банківській сфері — в імпортно-експортних операціях підприємств і при роботі з фізичними особами.

Послуги в Інтернеті надають понад 300 американських банків. Chase Manhattan Bank, наприклад, із кінця лютого 1999 року запровадив нову послугу, що дає змогу клієнтам здійснювати доступ до своїх банківських рахунків і проводити оплату через Інтернет. Ряд банків (наприклад, Citibank) фінансує і впроваджує масштабніші проекти.

На початку квітня Bank of America Corp. і компанія електронної комерції Ariba Inc. заявили про створення альянсу для розвитку онлайн-ових фінансових послуг. Спільно вони сформують новий фінансовий сегмент на онлайн-овому ринку послуг "бізнес-бізнес" ("business-to-business", або скорочено "B2B"). Bank of America використає технології Ariba для створення нової компанії — Bank of America

Marketplace LLC. Планується, що здійснюватимуться електронні платежі, перекази в середині країни і за кордон, упроваджуватимуться платіжні картки, працюватиме автоматизований кліринговий дім — система електронних платежів за торговельними угодами із зарахуванням коштів наступного дня.

Сім провідних світових фінансових інституцій — Bank of America, Credit Suisse First Boston, Goldman Sachs, HSBC, J.P. Morgan, Morgan Stanley Dean Witter і UBS Warburg — сповістили 6 червня 2000 року про запуск нової системи онлайн-доступу до торгів на валютному ринку FXall.com. Клієнтам пропонується дешева система цілодобового онлайн-доступу до світового ринку купівлі-продажу валют, щоденний оборот якого становить 1.4 трлн. доларів. FXall.com автоматизує процес торгів валютою та дає змогу клієнту спілкуватися безпосередньо зі своїм валютним дилером, а також отримувати всю необхідну інформацію про стан справ на ринку.

Інший приклад. Голова NASDAQ Франк Зерб повідомив про запровадження нового сервісу — MyBroker. Завдяки йому 23.5 млн. відвідувачів сайту зможуть не лише стежити за новинами і проведенням торгів у режимі реального часу, а й "виходити" на свої рахунки (відкриті для проведення торгів) за допомогою зв'язки, встановленої між NASDAQ і брокерськими конторами. Планується впровадження японського сайту NASDAQ і його європейського відділення. Система розроблена японською інвестиційною групою Softbank і її впровадження стане першим кроком у створенні цілодобової міжконтинентальної біржі.

26 травня розпочала роботу Міжнародна біржа із цінних паперів (International Securities Exchange, ISE) — перша Інтернет-біржа в США. Вона займатиметься торгівлею опціонами — є наміри проводити операції з опціонами шестисот класів. ISE отримала тимчасовий дозвіл Комісії із цінних паперів та бірж США (US SEC) стати учасником системи використання ринкової інформації з опціонів.

До речі, популярність торгівлі цінними паперами через Інтернет продовжує стрімко зростати. За підсумками першого кварталу 2000 року обсяг торгів зріс на 69%, а розмір активів на рахунках користувачів уперше за всю історію ринку перевищив 1 трлн. доларів. Кількість рахунків користувачів збільшилася на 2.5 млн. і вже становить 15.95 млн. Лідери ринку — онлайн-брокери Charles Schwab і E*Trade.

Інвестиційний банк J.P. Morgan і провідні компанії у сфері виробництва золота Anglo-Gold (найбільший золотодобувник із ПАР) та RAMP (провідне швейцарське підприємство з рафінування золота) домовилися про створення спільного підприємства-веб-сайту Gold-Avenue, де здійснюватимуться всі види торгівлі золотом — від торгівлі акціями до продажу виробів із золота. Цей крок компанії роблять, розраховуючи залучити нових покупців (особливо приватних) за умов, коли центральні бан-

ки багатьох країн перетворилися з покупців золота на його продавців. Вони сподіваються, що в результаті активного продажу золота через Інтернет нинішнє падіння цін на жовтий метал може призупинитися.

Одинадцять провідних торговельних концернів Європи і США утворили альянс під назвою World Wide Retail Exchange. Нова торговельна платформа в Інтернеті почне роботу в середині поточного року й об'єднає "під одним дахом" товарні потоки більш як від 100 тис. постачальників, партнерів та оптових торговельних підприємств. Річний оборот нового гіганта становитиме понад 300 млрд. євро. До її складу входять такі компанії, як Marks&Spencer, Safeway, Kingfisher, Albertson's, CVS, K-Mart, Target, Casino і Auchan. До них має приєднатися лідер ринку торгівлі Франції та Бельгії — Cora. Протягом першого року в проект планується здійснити 100 млн. євро капіталовкладень, які незабаром покриються за рахунок отриманого економічного ефекту. Представник голландської Ahold відзначив, що вирішальна перевага нової форми торгівлі — в стандартизації і швидкості обміну інформацією між виробниками. Цікаво, що при цьому спільних закупівель товарів учасниками альянсу не планується — йдеться лише про консолідований збут.

Boeing і Commerce One оголосили про створення Інтернет-біржі для торгівлі запасними частинами до літаків. У новій Інтернет-компанії також братимуть участь BAE Systems Plc, Raytheon і Lockheed Martin. Цей ринок до 2004 року оцінюється в 2.7 трлн. доларів. Четверо учасників — найбільші авіакосмічні компанії. Щорічно вони одержують обладнання на мільярди доларів, причому найчастіше — один від одного. П'ятим партнером обрано технологічну компанію Commerce One. На його роль претендувала й відома компанія Oracle, яка перемогла конкурентів цього сегмента ринку інформаційних послуг в іншому проекті.

Цей проект — спільне підприємство з електронної комерції на ринку вантажоперевезень — реалізується компаніями Hutchison Port Holdings Ltd (HPH) — філії Hutchison Whampoa Ltd та Oracle. Світовий ринок оцінюється у 800 млрд. доларів на рік. Компанії інвестували 100 млн. доларів у розвиток Інтернет-компанії Global Transport eXchange (GTX). 90% GTX — власність Hutchison, 10% компанії належить Oracle. Hutchison сподівається протягом півтора року вивести акції GTX на біржу під окремим індексом або зробити те саме з компанією Postnortals.com, якою повністю володіє Hutchison.

Дуже цікавий проект — глобальну електронну публічну бібліотеку — створюють Колумбійський університет, Публічна бібліотека Нью-Йорка, Лондонська школа економіки, видавництво Кембриджського університету, Британська бібліотека і Смітсоновський музей національної історії. Користувачі майбутнього порталу, первинні інвестиції в який становитимуть наступного року 80 млн. доларів, зможуть купувати навчальні продукти та курси, а також користуватися безкоштовною бібліотекою, що курирується спеціальною Академічною радою.

Усіма цими проектами передбачається можливість оплати платіжними картками міжнародних платіжних систем, тому вони беруть у них активну участь. Так, цікавий проект реалізують корпорації Intel і VISA — програму надання послуг у сфері електронної комерції (iCat E-commerce Provider Program), спрямовану на надання комерційним структурам послуг у створенні фірмових віртуальних магазинів. American Express першою з платіжних систем розпочала випуск так званих "блакитних", або "комп'ютерних" кредитних карток для оплати через Інтернет. American Express виходить також на ринок Інтернет-торгівлі цінними паперами, створивши спеціалізовану компанію American Express Brokerage. Вона забезпечить можливість ведення онлайн-торгів і надаватиме фінансові консультації за допомогою American Express Financial Advisors — мережі, що об'єднує понад 9 300 персональних фінансових консультантів.

Наприкінці березня онлайн-аукціон eBay і VISA уклали договір про просування на ринок платіжної системи Billpoint, що дає змогу учасникам аукціону здійснювати взаєморозрахунки у режимі онлайн. Для зацікавлення клієнтів передбачається, що в рамках дворічної угоди користувачі eBay, які до кінця травня оплачують свої покупки картками VISA, будуть звільнені від сплати відсотка за користування платіжною системою Billpoint.

Наприкінці березня онлайн-аукціон eBay і VISA уклали договір про просування на ринок платіжної системи Billpoint, що дає змогу учасникам аукціону здійснювати взаєморозрахунки у режимі онлайн. Для зацікавлення клієнтів передбачається, що в рамках дворічної угоди користувачі eBay, які до кінця травня оплачують свої покупки картками VISA, будуть звільнені від сплати відсотка за користування платіжною системою Billpoint.

Капіталізація Інтернет-компаній

Завдяки позитивним фінансовим результатам підвищився курс акцій багатьох компаній та значно збільшилася їхня ринкова капіталізація. Наприклад, канадський банк Toronto-Dominion Bank, що заснував Waterhouse (один із найбільших сайтів онлайн-торгівлі акціями), спрямував у відкритий продаж лише 10% його акцій. За оцінками аналітиків, вартість Waterhouse, судячи з курсів акцій його конкурентів, таких як E*Trade, становитиме від 7 млрд. до 10 млрд. доларів. Проблема ринкової капіталізації сучасних провідних Інтернет-компаній (іноді їх називають віртуальними) — окреме й дуже цікаве питання. Особливо якщо порівняти їхні фінансові показники з аналогічними характеристиками діяльності групи відомих компаній реального сектора економіки (оцінки BusinessWeek, Fortune, The Wall Street Europe, Yahoo!, Finance за станом на 9 грудня 1999 року див. у таблиці 1).

Очевидно, що рівень капіталізації Інтернет-компаній набагато перевищує вартість їхніх матеріальних активів. Тому деякі аналітики вважають інвестиції в цю сферу надто ризиковими. Свої висновки вони підтверджують збитковістю або невисоким рівнем прибутковості більшості Інтернет-компаній та прикладами краху деяких із них. Однак більшість

спеціалістів схильна до оптимістичних висновків. Один з основних доказів — надзвичайна мобільність Інтернет-компаній, що з мінімальними капіталовкладеннями забезпечує їх оперативну переорієнтацію на ринки інших товарів (послуг). До того ж варто зауважити, що широке використання інформаційних технологій дає змогу значно поліпшити рівень обслуговування та економічні показники в основній сфері діяльності. Так, за результатами другого кварталу цього року прибуток американського концерну General Electric за рахунок інвестицій у сферу електронної комерції зріс на 20%, що становить 600 млн. із зароблених 3.38 млрд. доларів. Ці цифри можна інтерпретувати і як доказ безпідставності тези деяких аналітиків, які стверджують, що словосполучення "електронна комерція" тотожне виразу "великі інвестиції — малі прибутки". Провідні компанії підрахували, що подібної ефективності й економії традиційними методами досягти практично неможливо. Тому, наприклад, General Motors і Ford переводять закупівлю і продаж у середовище Інтернет. Більше того, споживача стимулюють до такого сервісу: деякі нові моделі автомобілів можна купити лише через Інтернет. А компанія Philips планує у найближчі 2 роки реалізувати через Інтернет до 50% своєї продукції. Для цього щорічні інвестиції в електронну комерцію збільшуються зі 100 млн. до 150 млн. євро. В результаті такої політики Інтернет-торгівля товарами ряду категорій у багатьох компаній США вже досягла 10% від загальної обсягу їх продажу.

Висновки більшості аналітиків збігаються в одному: компанії, які не долучаються до цього процесу вже нині, через якийсь час узагалі можуть бути витіснені з ринку. Не дивно, що Інтернет-проекти привертають увагу інвесторів, які привабливість компаній оцінюють з огляду на загальні обороти їхнього бізнесу. Так, у звіті компанії VentureFinance вказується, що обсяг інвестицій в інформаційні технології 1999 року сягнув рекордного рівня — 34.3 млрд. доларів (це більше, ніж за всі попередні десять років). При цьому найвагомішими були інвестиції у сферу Інтернет-послуг (14.6 млрд. доларів), а на другому місці — голосовий та інформаційний зв'язок (6.2 млрд. доларів).

У першому півріччі 2000 року із цілої низ-

ки причин інвестори були стриманішими. Але популярність акцій провідних високотехнологічних компаній залишалася високою (витаг із даних MacMillan Financial company наведено в таблиці 2).

Як показав подальший розвиток подій, усі чекали оприлюднення фінансових результатів діяльності Інтернет-компаній. Та вже з 12 липня, після того, як ряд компаній (Yahoo, eBay, DoubleClick, Ariba, Commerce One, CNET, Interwoven та інші) опублікував свої фінансові показники (а вони виявилися набагато кращими порівняно з песимістичними прогнозами), обсяг торгів акціями цих компаній значно збільшився. Лише за один день торгів на NASDAQ курс акцій Інтернет-компаній зріс у середньому на 8%. У результаті індекс NASDAQ за кілька днів стрімко підскочив і 17 липня досяг рівня 4274 (+318), подолавши важливий у психологічному плані рубіж 4000. При цьому індекси Dow та S&P 500 також зросли, але набагато менше (адже технологічна та Інтернет-складова цих індексів значно менша). Правда, через кілька днів, після оприлюднення іншими Інтернет-компаніями (в тому числі Amazon) своїх фінансових результатів (а вони виявилися дещо гіршими від очікуваних) індекс NASDAQ повернувся до попереднього рівня. Однак навіть незважаючи на такі коливання основного для високотехнологічних компаній біржового індексу, аналітики активно заговорили про відродження ринку цінних паперів цих компаній.

У таблиці 2 наведено лише частину компаній, які активно працюють у сфері Інтернет-економіки. Ринкова вартість ще одного з лідерів мережі — компанії Softbank — оцінюється в 180 млрд. доларів (за рік вартість акцій зросла в 24 рази, до 182 000 єн, а під кінець року, за прогнозом Lehman Brothers, вона становитиме 4 000 000 єн). Softbank інвестувала понад 300 високотехнологічних проектів (у тому числі — у лідерів мережі Yahoo!, Buy, E*Trade). Нещодавно Softbank уклала ряд угод щодо створення спільних Інтернет-підприємств у найрізноманітніших галузях. Разом із World Bank Group, в особі International Finance Corporation, створено два фонди (200 млн. і 500 млн. доларів) для фінансування молодих Інтернет-компаній у країнах, що розвиваються.

Ринок банківських послуг в Інтернеті

Інвестиційну групу Softbank цікаво розглянути ще й тому, що вона планує вийти на ринок надання банківських послуг. Для швидкого становлення системи послуг Інтернет-банку планується придбати націоналізований неплатоспроможний Nippon Credit Bank. Очевидно, що інтерес до цього банку обумовлений насамперед наявністю в нього ліцензії на банківські послуги, а не його активами. А необхідні для цього проекту фінансові можливості Softbank уже має.

Тенденція активного виходу багатьох небанківських корпорацій, що володіють новітніми інформаційними технологіями, на ринок банківських послуг стала досить стійкою і заслуговує на всебічний аналіз. Так, наприкінці березня японські компанії Sony і Sakura Bank за участі американської JP Morgan оголосили про намір інвестувати понад 30 млрд. єн (283 млн. доларів) у створення японського онлайн-банку. Через п'ять років підприємство матиме внески у розмірі понад 1 000 млрд. єн. Sony володіє 80% акцій (Sakura — 16%, JP Morgan — 4%) і має намір наступного року одержати банківську ліцензію. Тоді Sony стане першою нефінансовою компанією Японії, якій буде дозволено здійснювати повний спектр банківських операцій.

E*Trade, один із найбільших онлайн-брокерів (має понад 100 000 торговельних місць), також виходить на ринок онлайн-банківських послуг. За рахунок об'єднання з онлайн-банком Telebank створено новий підрозділ — E*Trade Bank.

Ще один лідер Інтернету — Yahoo!, — купивши компанію онлайн-платежів Arthas (відому як dotBank.com), планує використовувати її технології для здійснення взаєморозрахунків просто в Інтернеті. Це дуже актуально для онлайн-аукціонів (нині після укладення угоди користувачі пересилають чеки один одному поштою).

Банки також не залишаються поза увагою можливості Інтернету. Так, іпотечний банк Halifax Group для підвищення рівня своїх прибутків має намір протягом наступних трьох років укласти в розвиток банківських операцій в Інтернеті 1.4 млрд. доларів. Для розширення своїх операцій в Інтернеті і на операції з

Таблиця 1. Фінансові показники Інтернет-компаній та компаній реального сектора економіки

Долари США							
Прибуток, млн.	Виручка, млн.	Капіталізація, млрд.	Назва Інтернет-компанії	Компанія реального сектора	Капіталізація, млрд.	Виручка, млн.	Прибуток, млн.
92	2600	192.8	America Online	Citigroup	185.9	76431	5807
26	203	89.5	Yahoo!	Mobil	80.0	53566	1704
-125	610	35.3	Amazon.com	Boeing	35.3	56154	1120
40	16	30.6	Internet Capital Group	Bank of New York	27.7	5300	1192
17	92	23.1	CMGI	J.P. Morgan	23.0	18425	963
3	47	20.7	eBay	Eastman Kodak	19.3	13406	1390
-40	161	8.5	Priceline.com	American Airlines	8.9	19205	1314
-0.7	245	8.3	E*trade	Marriot International	8.0	7968	390
		408.8	Усього	Усього	388.1		

Таблиця 2. Результати торгів на NASDAQ 30 червня 2000 року

Емітент	Обсяг торгів, штуки акцій	Ціна, долари США				Зміни за тиждень, %	Зміни за 52 тижні	
		На момент відкриття торгів	Макси- мальна	Міні- мальна	На момент закриття торгів		Міні- мальні	Макси- мальні
Altera	3 973 300	98 3/4	102 7/8	98 1/8	102	-1.45	35 1/8	114 5/8
Amazon.Com	6 451 900	37	37 1/4	35 1/2	36 1/3	7.20	33 7/8	106 2/3
Check Point Software	2 206 200	217 4/5	227	209 1/2	211 3/4	-0.88	54 4/7	279 7/8
Ciena	4 007 300	162	169 3/4	161 7/8	166 2/3	14.61	29 4/5	177
Cisco Systems	34 402 600	60 4/5	63 2/3	60 1/8	63 4/7	1.50	50 5/9	144 3/8
Commerce One	6 773 100	41 1/3	46 1/8	41 1/3	45 3/8	8.04	9 5/7	271 1/4
E*trade Group	2 175 800	17	17 1/5	16 1/5	16 1/2	-3.30	14	41 1/5
eBay	2 846 400	52 1/2	54 1/2	51 5/8	54 1/3	0.81	51 2/3	243 3/4
Electronic Arts	789 800	77 4/5	79 1/8	73	73	-2.67	52 7/8	121
Etoys	2 670 500	6	6 4/5	5 7/8	6 1/3	18.02	4 3/4	84 1/4
Intuit	2 850 600	42	42	40	41 3/8	11.82	23	85 1/8
Lycos	1 157 100	54 4/9	54 3/4	53	54	-0.23	33	92 1/8
Microsoft	26 178 200	77	80	76 2/3	80	2.98	61 4/9	119 1/8
NetManage	1 880 700	4 2/5	5	4	4 1/2	47.43	2	9 2/9
Network Appliance	4 308 900	78 3/4	81 1/5	77 1/2	80 1/2	4.63	25 4/7	240 3/8
Networks Associates.	1 344 600	21 1/3	21 3/8	20 1/5	20 3/8	-2.69	15 4/7	36 2/3
Oracle	19 046 500	80 3/8	84 1/2	80	84	5.74	35	118 1/8
Realnetworks, Inc.	2 191 100	49 1/4	52 3/8	49 1/4	50 4/7	18.80	30 4/7	186 7/8
SoftNet Systems	290 300	9 3/4	10	9 1/2	9 5/8	-10.98	9 1/4	44 1/2
Sun Microsystems	8 607 100	87 1/2	91 1/8	87 1/4	91	5.05	41 1/5	105
Yahoo!	4 534 000	118 4/5	124 1/2	118 4/5	123 7/8	-1.15	112	475

продажу цінних паперів у глобальній мережі банк Halifax створює самостійне банківське відділення. Ще 1.2 млрд. доларів виділяється на страхові гарантії нового бізнесу.

Deutsche Bank, наприклад, підписав угоду з Yahoo!, реалізація якої дасть змогу клієнтам переглядати свої банківські рахунки на персональній сторінці Yahoo!. За рахунок реструктуризації банківського обслуговування дрібних вкладників банк планує закрити 300 своїх відділень і скоротити 1 200 співробітників. Із метою зменшення витрат передбачається перехід від традиційної банківської системи до розвитку Інтернет-послуг. А для збільшення персоналу необхідних онлайн-послуг планується виділити 500 млн. марок.

Розвиток Інтернету спонукає до закриття відділень банків і у Великобританії. Так, наприклад, банк Barclays заклав на початку квітня 2000 року десяту частину своїх відділень (171) і попередив про можливість подальшого скорочення через розширення спектра банківських послуг за допомогою телефону або через Інтернет. У відповідь на протест громадських організацій банк пояснив свої дії аналогічними кроками конкурентів. (Банк Barclays має 1.2 млн. клієнтів, що обслуговуються за допомогою телефону, а кількість онлайн-клієнтів зросла за рік із 20 000 до 800 000).

Банки розраховують на солідний прибуток у новій сфері. Наприклад, наприкінці березня у Стокгольмі почав роботу перший іпотечний Інтернет-банк Euroloan. Усі операції здійснюються через Інтернет, є ліцензії для

роботи по всій Європі, і до середини наступного року банк планує вийти на всі основні європейські ринки. Із травня він почав операції в Бельгії, через три місяці — у Німеччині. На черзі — Австрія і Фінляндія. Завдяки використанню Інтернету банк планує відмовитися від створення розгалуженої мережі відділень, що дасть змогу знизити витрати і ставки кредитування. Так, він пропонує 5-річні позички під 6.86%, тоді як головний шведський іпотечний банк — 7.40%. За оцінками, для беззбиткової роботи банку достатньо 2000—5000 клієнтів.

На початку березня Citibank, Deutsche Bank і Warburg Dillon Read оголосили про створення спільного Інтернет-підприємства Vol-broker.com. Воно освоюватиме ще один сегмент фінансового ринку — ринок валютних опціонів, який оцінюється в 5 млрд. доларів. Це перше подібне онлайн-підприємство. Воно розташовуватиметься у Лондоні. Співробітництво цих банків у рамках єдиної Інтернет-компанії декому може видатися дуже дивним, адже вони — конкуренти на ринку валютних опціонів. Очевидно, що і в цьому випадку бізнесові переваги взяли гору над амбіціями.

Нещодавно у вигляді спільного підприємства приватного французького банку Banque d'Escompte і британської інвестиційної фірми Enba створено перший у Європі банк, що цілком оперує в мережі (до числа акціонерів входить і корпорація Intel). Банк, амбіційно названий Першим європейським (скорочено First-e), працює лише в режимі онлайн і пропонує своїм клієнтам ощадні рахунки з виплатою

5.92% річних (без урахування податків і незалежно від розміру внеску). Для Європи це висока ставка і, за словами представників банку, вона більша, ніж у будь-якому іншому (не "віртуальному") англійському банку. Саме за рахунок досить простої процедури відкриття рахунку, зручності роботи із системою і введення нових видів послуг (у тому числі рахунків для угод із цінними паперами і поточних рахунків) новий банк планує залучати своїх майбутніх клієнтів. За заявами представників банку, у майбутньому за поточними рахунками виплачуватимуться відсотки, близькі до відсотків за ощадними рахунками при позитивному балансі, а із суми овердрафту стягуватиметься всього 8% (більшість англійських банків виплачує за поточними рахунками менше 1%, а за перевищення кредиту сплачується 13%).

На початку квітня один із найбільших банків Іспанії — Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA) заявив про намір упродовж трьох років вкласти 3.6 млрд. євро в розвиток електронної торгівлі. План "E-volucion" включає 50 різноманітних проектів у трьох основних напрямках: удосконалення роботи самого банку з метою скорочення витрат, створення нових можливостей для клієнтів та інвестицій в Інтернет-компанії. Особлива увага приділятиметься інвестиціям у розвиток мобільного зв'язку із забезпеченням клієнтам можливостей прямого доступу в Інтернет.

Лише за один рік роботи одержав 7 млрд. фунтів у депозитах Інтернет-банк Egg. Нині порівняно з просто вибуховим початком діяльності банку спостерігається певне затишшя, але компанія впевнена в успішному розвитку

своїєї справи й надалі. І для цього є всі підстави: за місяць кількість клієнтів, держателів кредитних карт Egg Visa зростає на 50 тисяч.

Інтернет-компанії намагаються консолідувати свої капітали. Так, компанія QXL із Великобританії, що працює у сфері проведення онлайн-аукціонів, купує свого скандинавського конкурента Bidlet за акції вартістю 497 млн. доларів, що суттєво консолідує сектор онлайн-аукціонів у Європі.

Є й інші приклади. Credit Suisse, другий за значенням швейцарський банк, не брав участі в консолідаційних проектах європейських банків, а вирішив інвестувати понад 1 млрд. швейцарських франків (500 млн. доларів) у розвиток банківських Інтернет-послуг і електронної торгівлі. Банк розраховує захопити лідируючі позиції у цих сферах. Оголошено про створення відділення нових фінансових послуг для повнішої інтеграції банківської, страхової і комерційної (у сфері електронної торгівлі) діяльності. Раніше Credit Suisse відкрив онлайн-послугу з купівлі будинків та іпотеки. Очікують, що в перші два роки це відділення принесе близько 77 млн. доларів прибутку. До цієї роботи банк залучив 18 партнерів, завдяки чому нова служба зможе здійснювати широкий спектр онлайн-послуг — від пошуку житла і страхування до проведення іпотечних розрахунків в Інтернеті. Хоча це не перший приклад подібної служби серед банків Європи, Credit Suisse вважає, що його служба www.yourhome.ch є найбільш представницькою. (До речі, в США клієнти, зацікавлені в купівлі житла, в 15% випадків звертаються до Інтернету, а одна з десяти іпотечних операцій відбувається в онлайні.)

Європейці пробують сили й в інших регіонах. Інтернет-компанія First-e, дочірнє підприємство ірландської компанії онлайн-фінансових послуг Enba, і сингапурський Overseas Union Bank (четвертий за значенням у країні) планують створити перший у Південно-Східній Азії міжнародний Інтернет-банк. Із третього кварталу 2000 року банк пропонує онлайн-операції з рахунками клієнтів та інші фінансові послуги у Сингапурі, Гонконгу, Кореї й Австралії, а потім і в Китаї, Малайзії та Індонезії.

Вихід будь-якої компанії на ринок США — не лише маркетинговий крок, а й свідчення та запорука успішного бізнесу. Так, відома фінансова компанія ING, купивши американську страхову компанію ReliaStar Financial, планує відкрити своє відділення в США та надавати страхові послуги через Інтернет і оперувати з пенсійними вкладками. Планується отримати ліцензії в усіх штатах. Це перший страховий Інтернет-проект компанії, а ряд банківських проектів уже діє.

Розвиток інформаційних технологій

Більшість промислових корпорацій, банків і фінансових компаній, торговельних фірм багатьох країн світу створила або створює спеціалізовані системи Інтернет-комерції

(аукціони, біржі, брокерські контори, магазини тощо). Постійно зростають обсяги угод фірм, що торгують і надають інші послуги через Інтернет. Деякі відомі фахівці прогнозують, що загальний оборот в Інтернеті до 2003 року може перевищити 1.1 трлн. доларів, а кількість користувачів — 1.5 млрд. Вважається, що найближчим часом ступінь розвитку Інтернет-комерції стане не лише індикатором рівня розвитку технологій у державах, а й характеризуватиме міру відкритості суспільства та його відповідності світовим стандартам і цінностям. Так, за прогнозами компанії Deloitte Consulting, 70% великих компаній до 2002 року розглядатимуть Інтернет як один із каналів збуту своєї продукції. А згідно з дослідженнями National Small Business United та Arthur Andersen 85% малих і середніх компаній США в 1999 році вже використовували Інтернет у своєму бізнесі.

Загальні витрати компаній лише на рекламу в Інтернеті до 2005 року (прогноз Jupiter Communications) зростуть до 28 млрд. доларів, а в 2000 році лише комерційні компанії США витратять на зазначені цілі 5.4 млрд. доларів (у Західній Європі — 906 млн., Азії — 500 млн. доларів). За прогнозом Giga Information Group, до 2002 року компанії, що мають в Інтернеті торгові сайти, не лише одержать додатковий прибуток, а й заощадять понад 1 трлн. доларів порівняно з компаніями, які їх не мають.

Більшість провідних іноземних банків, фінансових, індустріальних і торговельних компаній вже активно освоює цю ринкову нішу. До числа їхніх партнерів, як правило, входять компанії-розробники інформаційних технологій або провайдери Інтернет-послуг. Про авторитет цих компаній свідчить такий факт: у рейтингу Fortune 500, який очолює могутня General Motors, серед найбагатших компаній уперше з'явилася Інтернет-компанія America Online (337 місце). Підвищили свій рейтинг також інші високотехнологічні компанії: MCI Worldcom — 25 місце, Dell Computer — 56, Microsoft — 84.

Огляд розвитку Інтернет-економіки в різних регіонах

США. Президент США Білл Клінтон у своїй доповіді конгресу серед пріоритетів особливу увагу звернув на Інтернет-економіку. У квітні він виступив із заявою про використання величезного потенціалу мережі Інтернет для допомоги бідним американцям. У програмі, що фінансується адміністрацією, візьме участь понад 400 компаній і громадських організацій, 750 добровольців працюватимуть інструкторами з освоєння комп'ютерів у бібліотеках, школах і суспільних центрах. Така увага не дивує: 1999 року обсяг Інтернет-економіки у США сягнув 507 млрд. доларів — на 68% більше порівняно з 1998 роком (нинішнього року очікується 850 млрд. доларів). У компаніях, що працюють в електронній комерції й інших сегментах Інтернету, зайнято 2.3 млн., у сфері інформаційних технологій — понад 10

млн. чоловік. До кінця 2000 року буде створено 1.6 млн. робочих місць, однак потреба в спеціалістах задовольниться лише наполовину, якщо конгрес не збільшить квоту на іноземних спеціалістів. За даними Міністерства торгівлі США, при зменшенні загального обсягу роздрібною торгівлі обсяг продажів через Інтернет у першому кварталі 2000 року зріс на 1.2% і досяг 5.26 млрд. доларів.

Тому не випадково у фірми, що працюють у сфері Інтернету, наприклад, у другому кварталі 1999 року банки, інвестиційні та венчурні фонди США вклали майже половину — 3.8 млрд. із 7.67 млрд. доларів — усіх інвестицій (за аналогічний період 1997 року — 947 млн. доларів), а середній капітал Інтернет-компаній сягнув 9.2 млн. доларів (із 7.84 млн. доларів у першому кварталі 1999 року). Фундаментальне дослідження, яке проводилося протягом року експертами з SRI Consulting і Internet Research Group, свідчить, що американські компанії у 1999 році в інфраструктуру онлайн-бізнесу інвестували 153 млрд. доларів. З огляду на динаміку зростання ринку автори звіту припускають, що до 2003 року інвестиції в онлайн-бізнес, включаючи устаткування, програмне забезпечення, послуги, операції, інтегрування і маркетинг становитимуть 348 млрд. доларів щорічно (докладніше про це — у звіті "E-Business 2000" на сайтах www.irgintl.com, www.future.sri.com).

Європейський Союз. Наприкінці березня нинішнього року на спеціальному самміті глав держав і урядів країн Євросоюзу в Лісабоні при узгодженні принципової схеми загальноєвропейської інфраструктури телекомунікацій і відповідного законодавства заявлено про необхідність перетворення Європи в лідера світового ринку Інтернет-технологій та електронної торгівлі. Президент Єврокомісії Романо Проді 21.03.2000 р. на прес-конференції в Брюсселі заявив, що без швидкого й ефективного заповнення близько 1.7 млн. вакансій фахівців у сфері інформаційних технологій усі зусилля ЄС щодо підвищення своєї конкурентоспроможності та досягнення глобального лідерства в мобільній електронній комерції будуть марними (при цьому слід урахувати, що досі Єврокомісія гальмувала вплив іммігрантів).

Канцлер Німеччини Г. Шредер заявив, що найближчими роками країна має намір наздогнати США у сфері Інтернету. Для цього створюватимуться швидкісні мережі зв'язку між університетами, науковими закладами й урядовими організаціями. Канцлер запропонував надавати спеціальні 5-річні візи для роботи в Німеччині для 30 тисяч іноземних фахівців у сфері інформатики (очікується, що "відплив умів" відбуватиметься в основному з Індії та Східної Європи). Слід зазначити, що спеціальний комітет уряду Німеччини, до якого входить ряд міністрів і представників спецслужб, після дворічних досліджень дійшов висновку, що найближчими роками Інтернет-атаки можуть замінити реальні бойові дії. На їхню

думку, незабаром можуть розгорнутися широкомасштабні дії проти Інтернет-серверів військових, поліцейських, медичних та інших відомств, що мають важливе значення для забезпечення нормальної життєдіяльності будь-якої країни.

Прем'єр-міністр **Великобританії** Тоні Блер, зазначивши, що за 1999 рік обсяг угод у сфері електронної торгівлі досяг в Англії 3 млрд. фунтів стерлінгів, заявив, що уряд повинен створити найкращі в світі умови для розвитку цього сектора економіки, який до 2002 року має зрости до 4% від ВВП країни.

Прем'єр-міністр **Франції** Л. Жоспен на початку липня 2000 року запевнив, що на розвиток мережі Інтернет уряд виділить 550 млн. доларів (75% — на розвиток інфраструктури, решту — на підготовку кадрів та наукові дослідження). До 2003 року в країні планується відкрити 7 тисяч місць загального доступу в Інтернет (із них 2.5 тисячі — безкоштовних у державних центрах).

Східна Європа. Ринок Інтернет у країнах Східної Європи розвивається досить динамічно. Так, у Польщі наприкінці 1999 року налічувалося понад 2 млн. користувачів. Скоро цей сектор економіки отримає ще одне джерело фінансування. Компанія E-xcell Communications (спільне підприємство American Insurance Group та англійської інвестиційної групи Central European Trust) створила фонд у 100 млн. доларів для цільових інвестицій у сферу Інтернет-бізнесу. Інвестиції — від 2 млн. до 10 млн. доларів кожна — планується спрямувати в 12—15 уже існуючих незбиткових компаній Чехії, Польщі, Угорщини та інших країн.

Росія. Ще в середині 1999 року можна було стверджувати, що ринок Інтернет в СНД лише зароджується. У Росії, наприклад, на "простори" Інтернету (або Рунету) вийшло чимало інформаційних, розважальних, публіцистичних і навчальних систем, низка проектів з елементами електронної торгівлі, кілька пошукових серверів. У Інтернет вивели свої сторінки більшість відомих ЗМІ (газети, журнали, теле- і радіоканали тощо). З російських банків цим бізнесом предметно займався лише ряд відомих і група агресивних банків, аналітичні служби яких уже обрахували перспективи Інтернет-банкінгу та електронної комерції загалом. Розроблено (або в основному адаптовано) та впроваджено у дослідну експлуатацію низку платіжних систем.

Стан і перспективи російського ринку Інтернет предметно досліджувала компанія PriceWaterhouseCoopers. Цікаво, що, за іноземними рейтингами, кількість користувачів Інтернету в Росії оцінюється у 2 млн., а згідно зі звітом Російського національного інституту соціальних і психологічних досліджень вже 5 млн. росіян користуються Інтернетом, а до кінця 2000 року їх кількість збільшиться до 8 млн.

Російський ринок значно поживався вже наприкінці 1999 року. Пильну увагу цій сфері почали приділяти керівники Росії (у тому числі

тодішній прем'єр В. Путін), відомі політики та фінансисти. Все свідчило про очікування серйозних інвестицій у Рунет.

Інвестиційна група "Дельта-Капітал" оголосила про завершення другого етапу інвестицій у Інтернет-портал Port.ru — один із найбільших у Росії (найвідоміший проект порталу — безкоштовна поштова служба mail.ru об'єднує 1.3 млн. користувачів). За період із липня 1999 р. у Port.ru вкладено 3.5 млн. доларів. Загальний обсяг укладень, здійснюваних у Port.ru ІГ "Дельта-Капітал" разом з іншими інвесторами, має становити 27.5 млн. доларів. (Приватна інвестиційна компанія "Дельта-Капітал" створена для сприяння розвитку ринкової економіки в Росії. Вона керує Інвестиційним фондом "Росія-США", для підтримки діяльності якого урядом США виділено 440 млн. доларів. Нині група вже інвестує 31 російський проект і планує підтримку ряду інших російських Інтернет-компаній).

Інвестиційний холдинг ru-Net (група західних інвесторів, очолювана Baring Vostok Capital Partners, та московська брокерська контора United Financial Group) на початку березня вклав 3 млн. доларів у контрольний пакет акцій і подальший розвиток Інтернет-магазину ОЗОН (Санкт-Петербург, торгівля книгами і відео-продукцією). Початковий капітал холдингу становить 20 млн. доларів, які будуть інвестовані в інші Інтернет-проекти.

У березні компанія "Інтернет-Медіа Холдинг" (IMX), створена на базі російсько-німецького СП "Санкт-Петербург онлайн" (донедавна працювала на німецькому ринку Web-проектів), відкрила книжковий Інтернет-магазин Boomerang.ru, а надалі планує створити інформаційно-аналітичний портал, інтегрувавши на ньому провідні російські ЗМІ (mass-media. ru).

Із кінця березня Інтернет-холдинг Redstars.com (оперує коштами Siemens Austria), що спеціалізується на розвитку та управлінні перспективними проектами Інтернет-бізнесу в Росії та країнах Центральної і Східної Європи, оголосив про початок виходу на російський ринок трьох Інтернет-проектів: медичного порталу Remedicus, інформаційно-фінансового сайту skatefn.com та сайту StockAccess.com (інвестиції для Інтернет-проектів на ранній стадії реалізації).

Компанія netBridge (відома завдяки реалізації в Рунеті таких проектів, як Molotok.ru і Narod.ru в партнерстві з CompTek), оголосила про відкриття нового магазину "24x7" (книги, CD) і безкоштовного хостингу на сервері BOOM.RU.

Дуже вагомий для Рунету інвестиційний проект обсягом 40 млн. доларів розпочала фінансово-інвестиційна асоціація "Госінкор-холдинг". Оператор проекту — АТ "Юніверс Он-Лайн", засноване КБ "Гута-банк", компаніями "Інкорстрах", "Госінкор-фінанс" та іншими структурами, що входять у ФІА "Госінкор-Холдинг". Статутний капітал "Юніверс Он-Лайн" становить 30 млн. доларів, сплачений — 10 млн. доларів (власні засоби

фундаторів). Найближчим часом передбачається реалізувати програму Інтернет-страхування, бронювання авіаквитків і продажу туристичних турів, а на початку осені — відкрити Інтернет-магазин. Це дасть змогу ФІА "Госінкор-Холдинг" вийти на нові ринки інтернет-комерції, диверсифікувати інвестиції своїх дочірніх структур, збільшити кількість користувачів Інтернету. Менеджери проекту планують: як тільки бізнес почне приносити прибутки, розпочати розміщення акцій — спочатку за закритою підпискою серед фундаторів, а потім (20—25%) — серед російських та іноземних інвесторів компанії. Інша частина акцій буде випущена у відкритій підписці на російському та іноземних фондових ринках. Поточні витрати передбачається окупити за 21 місяць. Повна окупність проекту цілком залежатиме від подальшого розміщення акцій. Основні партнери з реалізації бізнес-проекту — РІА "РосБізнесКонсалтинг" та "Служба 77"; ведуться переговори з іншими компаніями (в тому числі з МТС, "Білайн" з оплати послуг мобільного зв'язку через Інтернет).

Це далеко не повний список серйозних проектів у Рунеті, його можна значно розширити. Так, холдинг ІНС ("Русские фонды"-Origin) купив проекти Rambler і Lenta.ru. На ринок е-комерції вийшли й страховики: за перші три місяці роботи група "Ренесанс-страхування" продала через Інтернет 100 полісів (проект renins.com), але розраховує, що під кінець року онлайн продажі принесуть 5—10% загальної премії.

Як бачимо, серед інвесторів виникла справжня і неабияка конкуренція. Інтернет і в Росії став одним із тих сегментів ринку, який усе більше й більше починає хвилювати інвесторів. Нині, за оцінками спеціалістів, на російський ринок Інтернету особливу увагу звернули міжнародні корпорації, які добре знаються на інвестиціях у цю сферу економіки. Тож незабаром ми дізнаємося про нові цікаві проекти в Рунеті. І якщо пріоритетні українських фінансистів та інвестиційний клімат у державі не зміняться, то серед цих проектів будуть і такі, що своїми інтересами (економічними, інформаційними тощо) виходять безпосередньо на Україну. Адже не секрет, що вже зараз популярність більшості російських проектів у Інтернеті значно вища, ніж провідних українських. Можна передбачити, що становлення електронної комерції в Україні відбуватиметься аналогічно процесу впровадження у нас міжнародних платіжних систем VISA, MasterCard, American Express та інших і системи грошових переказів типу Western Union, коли серйозними першопрохідцями українського ринку стали російські банки і компанії.

Проте це не означає, що е-комерція не має перспектив для банківської системи України. Більше того, є ціла низка факторів, які можуть дуже позитивно визначити майбутнє цього перспективного ринку.

□

Споживчий кредит та забезпечення житлом населення України

Однією з найгостріших соціально-економічних проблем є житлова. Пріоритетним напрямом її вирішення автор публікації вважає фінансування житлового будівництва за рахунок заощаджень населення, спеціалізованих державних та недержавних фондів, надання цільових кредитів.

Середня забезпеченість населення України житлом становить 20.1 кв. метра загальної площі на одну особу, що удвоє менше, ніж у розвинутих країнах світу. Обсяги будівництва житла за останні роки знизилися більш як у 2.5 рази і сягали 1998 року 5.85 млн. кв. м, з них лише 3.5% споруджувалося за рахунок централізованих капіталовкладень. За 1999 рік в Україні було збудовано квартир загальною площею понад 6 млн. кв. метрів. Набагато менше зводять їх тепер підприємства та організації, у 10–12 разів скоротилося кооперативне будівництво. Іншою стала структура введеного в експлуатацію житла, змінилися джерела фінансування. За власні кошти населення нині зводиться 57% загального обсягу житла. Однак невирішеною залишається проблема забезпечення ним громадян, які потребують соціального захисту.

Житлову проблему вирішують по-різному, враховуючи низку суттєвих факторів, а саме: джерела фінансування будівництва; кількість соціально незахищених громадян, які очікують на квартири; регіон країни, а також те, споруджуватиметься нове, чи реконструюватиметься наявне житло. Пріоритетним стане фінансування житлового будівництва за рахунок заощаджень населення, спеціалізованих державних та недержавних фондів, надання цільових кредитів. Зауважимо, що фінансують житлове будівництво, часом комбінуючи різні джерела надходження коштів. Щоб стимулювати використання з цією метою заощаджень населення, доцільно встановити пільги з оподаткування як для інвесторів, так і для будівельних компаній. Зокрема, Законом України “Про податок на додану вартість” від обкладання податком на додану вартість звільняється виконання робіт (вартість робіт) із будівництва житла, що здійснюється за рахунок коштів фізич-

них осіб із наступною передачею такого житла у власність цим фізичним особам. Із прийняттям 2 березня 2000 року Верховною Радою Закону “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань оподаткування” від обкладання податком на додану вартість звільняються операції із продажу або передачі у власність новозбудованого житла фізичним особам для його використання як місця проживання.

В економічно розвинутих країнах безоплатно житло отримують лише найбільш незахищені верстви населення, у майбутньому так буде і в нас. Однак

Щоб стимулювати використання заощаджень населення для фінансування житлового будівництва, доцільно запровадити пільги з оподаткування як для інвесторів, так і для будівельних компаній

порядок надання соціального житла слід законодавчо врегулювати. У разі, коли матеріальний стан громадян змінюється і вони купують власне житло, звільнене повинно залишатися соціальним.

Необхідно фінансувати та кредитувати придбання житла на первинному та вторинному ринках. Надання кредитів населенню на купівлю житла на вторинному ринку передбачає, що громадянин самостійно та/або із ріелтєрською фірмою підшукує квартиру, яка відповідає його критеріям. Фірма її ретельно перевіряє, тобто здійснює так звану ріелтєрську експертизу. Краще зупинити вибір на “чистій”, тобто приватизованій квартирі, придбаній чи одержаній іншим законним шляхом, яка після цього не продавалася. Чим частіше змінювався її власник, тим більша вірогідність того, що на якомусь етапі угода може стати недійсною, оскільки строк позовної давності — 3 роки. В цілому можна

**Максим
Алексєнко**

Кандидат економічних наук, доцент

зробити висновок, що кредити під заставу житла в умовах законодавчого неврегулювання низки юридичних норм для банків є справою вельми ризиковою.

Якщо ріелтєрська експертиза дала позитивну оцінку, громадянинові рекомендують купити квартиру, а комерційному банку, з яким існує попередня домовленість, — надати кредит. Громадянин купує та оформляє на себе квартиру тоді, коли він сплатив із власних коштів більшу частину її вартості (зазвичай не менше 50%). На решту вартості банк надає кредит, уклавши з покупцем кредитний договір. Банки різними способами прагнуть знизити кредитний ризик. Так, після укладення договору купівлі-продажу та реєстрації його в бюро технічної інвентаризації (БТІ) клієнт і банк укладають договір застави квартири, який засвідчується нотаріусом. Строк кредиту, як правило, не перевищує одного року. В окремих регіонах України, зважаючи на фактичний стан справ на ринку житла, частка покупця при придбанні квартири може бути іншою, а строк погашення наданого банком кредиту — тривалішим.

При кредитуванні купівлі житла на вторинному ринку банкам слід враховувати динаміку його цін. У деяких регіонах житло дешевшає, що пов'язано не лише із недостатнім рівнем платоспроможності населення, а й із прагненням окремих категорій громадян купувати його на первинному ринку, оскільки нові квартири мають помітні переваги перед старими [1]. Зауважимо, що і на первинному ринку частина житла не одразу знаходить господарів. Тому розробляють нові схеми його реалізації (наприклад, здача в оренду із наступним викупом).

Одним із напрямів кредитування будівництва житла на первинному ринку є молодіжне пільгове кредитування. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 3 грудня 1997 року № 1352 “Про додаткові заходи щодо реалізації молодіжної житлової політики” молоді сім'ї та одинокі молоді громадяни, які перебували в черзі на жит-

ло та мали змогу сплатити початковий внесок, могли одержати державний довгостроковий пільговий кредит на будівництво (реконструкцію) житла строком до 30 років. Вік старшого члена сім'ї або одинокого молодого громадянина не повинен був перевищувати 28 років. Кредит надавався банком за місцем постійного проживання (прописки) позичальника у розмірі не більш як 95% вартості будівництва (реконструкції) житла на момент укладення договору. Розмір кредиту обчислювався, виходячи із норми 21 кв. м загальної площі на одного члена сім'ї та додатково 10 кв. м на сім'ю і включав витрати на його страхування в період будівництва. При цьому вартість 1 кв. м загальної площі житла не повинна перевищувати середньої вартості, що склалася у регіоні, де будується житло. Кредит пільговий — під 3% річних для позичальників, які не мають дітей. Якщо позичальник має одну дитину, він звільняється від сплати відсотків за користування кредитом. Позичальникові, який має двох дітей, за рахунок бюджетних коштів погашається 25% суми зобов'язань за кредитом, трьох — 50%. Джерелом зазначених кредитів є кошти бюджету.

Кабінет Міністрів України Постановою від 17 травня 1999 року № 825 "Про вдосконалення організаційної та фінансової діяльності Фонду сприяння молодіжному житловому будівництву при Державному комітеті у справах сім'ї та молоді" вніс низку змін до порядку надання довготермінового державного кредиту молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) житла. Зокрема, кредит тепер надається за умови внесення у банк на особистий рахунок не менш як 10% вартості будівництва квартири нормативної площі, якщо її фактична площа більша або дорівнює визначеній нормі, та фактичної вартості будівництва квартири, якщо її площа менша нормативної. Сума вноситься позичальником на рахунок двома частками: не менш як 5% — безпосередньо до укладення кредитної угоди; решта — під час остаточного розрахунку за будівництво при отриманні документів на право користування житлом. Вік позичальника, визначений у 1999 році, — від 28 до 30 років.

Однак сучасний стан економіки нашої країни не налаштовує на здійснення зазначеного кредитування. Так, 1998 року в Києві власниками квартир за такою схемою фінансування будівництва власного житла стали 125 сімей.

Інший напрям фінансування придбання житла використовує Головне управління житлового забезпечення

міста Києва — схему "50 на 50". Суть полягає в тому, що 50% вартості квартири оплачується з міського бюджету, а 50% — громадянином, який перебуває на квартирній черзі в райадміністрації і має пільги. За цією схемою 1997 року в столиці вдалося збудувати 18 тис. кв. м житла, а в 1998 і 1999 роках — по 19 тис. кв. м. Зазначена схема у цілому дає змогу оперативніше вирішувати проблему забезпечення житлом громадян, які перебувають на квартирному обліку, оскільки стан бюджетів усіх рівнів залишає бажати кращого.

Трохи докладніше стосовно придбання житла із розстрочкою платежу. В такому випадку при укладенні угоди квартири відразу закріплюється за клієнтом, який робить початковий грошовий внесок не менш як 30% від вартості її загальної площі. Причому клієнт сам вибирає квартиру із запропонованих. Залишок вартості він сплачує поетапно, як правило, аж до планового строку введення будинку в експлуатацію. Однак можливі й інші строки. Приміром, холдингова компанія "Київміськбуд" перед-

Щоб захистити банківські ресурси від інфляційних втрат, банк, обчислюючи розмір кредиту та відсотків, використовує спеціальну розрахункову одиницю — одін

бачає в інвестиційному договорі 100% оплати вартості квартири за три місяці до запланованої дати введення будинку в експлуатацію. З наближенням цього строку дорожчає вартість квадратного метра загальної житлової площі. Це має стимулювати замовників швидше розраховуватися за квартиру. Зазвичай той, хто порушує строки внесення коштів та платить меншу суму, втрачає право на раніше закріплену за ним квартиру. Він не вселиться, не сплативши вартості квартири до запланованого строку введення будинку в експлуатацію. Власником квартири клієнт стає лише після введення будинку в експлуатацію, тобто гроші він вніс, а власником ще не став. У такому разі клієнт придбає квартиру без кредиту, він фактично сам фінансує спорудження житла. За такою схемою, із незначними відмінностями або варіантами, оплачується житло у Києві, наприклад, через ДГО "Житло-інвест" та ХК "Київміськбуд". Одним із її недоліків є те, що замовникові не дають гарантії, що будинок буде своєчасно введено в експлуатацію, до того ж укладеними інвестиційними угодами не передбачено за це конкретної економічної відповідальності будівельних організацій.

Іншою схемою фінансування придбання житла на його первинному ринку передбачається стимулювання розвитку житлового будівництва шляхом залучення коштів громадян та підприємців із довгостроковим кредитуванням будівництва житла для населення під його заставу. До такої схеми вдається, зокрема, ХК "Київміськбуд" разом із АКБ "Аркада". Банк, використовуючи залучені кошти населення та інші банківські ресурси, надає фізичним особам — громадянам України кредити на будівництво житла. Спочатку строк кредиту обмежувався 5 роками, тепер, залежно від місцезнаходження та якості житла, він подовжений до 10—30 років. Позичальниками можуть бути особи, які досягли 19 років та не старші 50 років. Щоб одержати кредит, фізична особа повинна проінвестувати встановлену мінімальну частку загальної житлової площі, розмір якої залежить від строку, що залишився до запланованої дати введення будинку в експлуатацію. Нині мінімальна частка — не менше 40% договірної вартості житла (за рік до планового строку). Однак що ближче до наміченої дати, то дорожче коштує один квадратний метр загальної площі та вищий початковий внесок (60%, якщо залишається 2 місяці).

До здачі будинку позичальник повинен сплачувати відсотки за користування кредитом, а після зазначеної дати — ще й рівномірно погашати основну суму боргу.

Щоб захистити банківські ресурси від інфляційних втрат, банк, обчислюючи розмір кредиту та відсотків, використовує спеціальну розрахункову одиницю — одін (одиницю інвестування). Вона не виконує функції платежу, визначається у гривнях та розраховується банком відповідно до динаміки цін на житло, індексів інфляції та цін на відповідні будівельні матеріали. Так, якщо наприкінці листопада 1999 року курс одіна становив 11.43 грн., то на кінець березня 2000 року — 13.48 грн., тобто зріс на 17.93%.

Спочатку відсотки за користування кредитом банк обчислював у гривнях, беручи до уваги зміни співвідношення між одіном та гривнею. Тепер за користування кредитом банк нараховує відсотки за формулою:

$$V_{\text{одін}} = \frac{K_{\text{одін}} \times 10.5\% \times N}{365 \times 100\%}, \text{ де}$$

$V_{\text{одін}}$ — сума відсотків за користування кредитом в одінах;

$K_{\text{одін}}$ — залишок заборгованості за кредитом в одінах;

N — кількість днів, за які нараховують відсотки.

Нараховану суму відсотків в одінах за користування кредитом позичальник сплачує у гривнях за курсом національної валюти до одіна на дату сплати відсотків. Зауважимо, що і розмір кредиту банк визначає у гривнях та в одінах.

Використання умовної розрахункової одиниці має і переваги, і недоліки. Постійне зростання курсу одіна щодо гривні сприяє захисту заощаджень вкладників від інфляції, адже депозитний процент нараховується в одінах. Водночас, одержуючи доходи від надання кредитів фізичним особам, банк повинен зважати на їхню кредитоспроможність, тобто спроможність протягом тривалого часу одержувати доходи, а отже, своєчасно й у повному обсязі розраховуватися з банком за отриманий кредит та сплачувати відсотки. Сучасний стан економіки країни та доходів населення вимагають адекватного ставлення до кредитоспроможності населення. Згідно з інформацією, яка постійно з'являється у періодичних виданнях, деяка частка житла на первинному ринку певний час не знаходить власників. По-перше, схеми фінансування придбання житла стають дедалі вигіднішими для населення, а саме: продовжується термін погашення кредитів. По-друге, частіше пропонуються до продажу квартири в уже споруджених та введених в експлуатацію будинках. Потретьє, має місце тенденція подешевшання житла (в доларовому еквіваленті), що пов'язано, зокрема, із низькою платоспроможністю населення та зниженням цін на вторинному ринку житла. Нарешті, слід враховувати рівень інфляції, індекс якої за 1999 рік становив 119.2%, а за період із січня 1998 по грудень 1999 року — 143% [2, с. 1].

Щоб забезпечити своєчасне та повне погашення кредиту і процентів, зменшити кредитний ризик, банк укладає договори застави та страхування житла. До оформлення квартири у власність у заставу передаються майнові права на її отримання, а після оформлення змінюється предмет застави, тобто заставою стає сама квартира. В день оформлення кредиту позичальник повинен внести грошовий завдаток на здійснення витрат щодо нотаріального оформлення застави, страхування квартири тощо. Фактично відбувається кредитування будівництва та придбання житла під його заставу, тобто іпотечне кредитування. З огляду на ситуацію у державі запроваджувати іпотечне кредитування в Україні сьогодні надто ризиковано. Комерційні банки не мають ніякого або мають незначний досвід іпотечного кредитування. Право приватної власності та інші питання, пов'язані з іпотечним креди-

туванням, недостатньо захищені та регульовані чинним законодавством України. Необхідно прийняти окремий Закон "Про іпотеку".

Таким чином, описаною схемою придбання житла із залученням власних коштів населення та банківського кредиту передбачається, що фізична особа, вселившись у квартиру, з трьох складових права власності (володіння, розпорядження та користування) має лише право користування. Погасивши основну суму кредиту та відсотки, вона стає повноправним власником квартири. Водночас за цією схемою сплачені відсотки за кредит та комісії за його оформлення суттєво підвищують вартість квартири. У ряді випадків окремі категорії громадян неспроможні скористатися кредитом, особливо коли термін погашення незначний. Фактично йдеться про доцільність подовження строків користування кредитом до 30 років: чим триваліший строк погашення кредиту, тим простіше позичальни-

Наскільки ефективна та безпечна для громадян схема стимулювання житлового будівництва і соціального забезпечення, передбачена умовами експерименту, однозначно оцінити сьогодні складно

кові його повернути. Для комерційних банків подовження строків кредитування населення, зокрема, означає: збільшення кредитного ризику; необхідність вирішення проблеми довгострокових ресурсів; створення ефективних механізмів захисту прав кредиторів та позичальників.

Вирішенню зазначених вище окремих завдань сприяє Указ Президента України "Про проведення експерименту в житловому будівництві на базі холдингової компанії "Київміськбуд". Суть економічного експерименту полягає у спробі стимулювання розвитку житлового будівництва із залученням коштів громадян і суб'єктів підприємницької діяльності на довгострокові житлові осядні вклади. В подальшому кошти передбачається спрямувати на довгострокове кредитування будівництва житла для населення під заставу цього житла та розширення можливостей соціального забезпечення громадян за рахунок доходів за довгостроковими житловими осяднимикладами. Насправді це означає внесення коштів на осядні пенсійні вклади. Скористатися своїми грошовими коштами вкладник може, лише досягнувши пенсійного віку або при повній втраті працездатності.

Інакше надані пільги анулюються, а усі не сплачені раніше податки і збори (обов'язкові платежі) підлягають стягненню в бюджет.

Кошти, внесені суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами на житлові осядні рахунки у межах 600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (нині це 10.2 тис. грн.), не включаються до складу їхніх оподатковуваних доходів. На них не нараховуються збори на обов'язкове пенсійне та обов'язкове соціальне страхування. Крім того, у суб'єктів підприємницької діяльності, що внесли кошти на житлові осядні рахунки громадян, які перебувають із ними у трудових відносинах, зазначені кошти включаються до складу валових витрат платника податку, однак у розмірі, що не перевищує 10% його валового доходу за звітний період. Доходи, виплачувані громадянам за житловими осядними рахунками, не враховуються до їх оподатковуваних доходів, за винятком випадків порушення умов договору житлового осядного вкладу.

Усі кошти, що надходять на житловий осядний рахунок у гривнях, пере-раховуються в одінах за курсом банку на день їх отримання. Відсотки на вклад (10% річних) нараховуються щомісячно в одінах та долучаються до вкладу, тобто нараховуються складні відсотки. Термін, протягом якого можуть здійснюватися виплати, обумовлюється при укладенні договору з банком (мінімальний строк — 5 років), а суми виплат залежать від розміру накопиченого вкладу на час досягнення вкладником пенсійного віку. Щомісячні виплати будуть більшими, якщо договір укладено на певний строк.

20 квітня 2000 року Верховна Рада України прийняла закони "Про проведення експерименту в житловому будівництві на базі холдингової компанії "Київміськбуд" та "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про проведення експерименту в житловому будівництві на базі холдингової компанії "Київміськбуд". Ці законодавчі акти містять переважну більшість положень, закладених в основу проведення експерименту зазначеним вище указом Президента України. Однак у прийнятих Верховною Радою законодавчих актах з'явилися нові уточнюючі положення. А саме:

1. Попередня назва вкладів "житлові осядні вклади" замінена на іншу — "пенсійні вклади".

2. Облік залучених коштів, наданих кредитів, нарахованих відсотків, розрахунків відсотків закладами тепер по-

винен здійснюватися, поряд із національною валютою, не в “еквівалентних розрахункових одиницях умовної площі житла з урахуванням його середньої ринкової вартості”, а в індексуємих умовних грошових одиницях (одін), що визначається уповноваженими банками з урахуванням індексу інфляції”.

3. Залучені на пенсійні вклади кошти спрямовуються не тільки “виключно на довгострокове кредитування будівництва житла для населення, а й на пенсійні виплати”.

4. Тепер фізичні особи можуть вносити кошти не лише на власні пенсійні рахунки, а й на пенсійні рахунки інших осіб. Юридичні особи вправі вносити кошти на пенсійні рахунки не тільки тих фізичних осіб, які перебувають із ними у трудових відносинах.

5. Скасовано обмеження (600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) на суму коштів, які не зараховуються до сукупного оподаткованого доходу осіб, що внесли ці кошти та на чію користь здійснено такі внески.

6. Конкретизовано пенсійний вік

вкладників, з якого вони починають одержувати передбачені договором пенсійних вкладів пенсійні виплати — 60 років для чоловіків та 55 — для жінок.

Наскільки ефективна та безпечна для громадян схема стимулювання житлового будівництва і соціального забезпечення, передбачена умовами експерименту, однозначно оцінити сьогодні складно: він триватиме до 1 січня 2006 року. Вже з’явилися прихильники і критики. [3; 4; 5]. Однак практично ніхто не виступає проти залучення грошових коштів населення для вирішення житлової проблеми. Із чого треба починати, використовуючи зарубіжний і власний досвід, причому як позитивний, так і негативний. Останнього, на жаль, у нас достатньо: починаючи від “мильних” недержавних пенсійних фондів і трастових компаній і закінчуючи приватними фірмами з фінансування будівництва житла. Дехто не забув ще муніципальних облігацій, емітованих у ряді регіонів для будівництва житла.

З огляду на це зазначимо, що використання адаптованих до реалій України та

окремих її регіонів різних схем фінансування придбання або будівництва житла, у тому числі й застосовуваних ХК “Київміськбуд”, дасть змогу узагальнити діючу практику, створити законодавчу базу, якою регулюється і стимулюється вирішення житлової проблеми. Від цього виграють не лише окремі громадяни або їх групи, а й населення та економіка України в цілому.

Література.

1. Геллер И. “Жилье-2000”: почти даром // Бизнес. — 2000. — 13 марта. — С. 48—49.
2. Индекс инфляции // Урядовий кур’єр. — 2000. — 5 січня.
3. Гуревич А. Как жить в стране без фондового рынка? // Зеркало недели. — 1999. — 11 декабря. — С. 8.
4. Жилье взаимы // Бизнес. — 1999. — 16 августа. — С. 47.
5. Яценко В., Винер М. Надо ли Украине ускорить “клонирование” частных пенсионных фондов? // Зеркало недели. — 1999. — 20 ноября.

Теорія і практика /

Однією з головних цілей банку є зниження кредитного ризику шляхом пошуку оптимальних інструментів оцінки та ефективних засобів захисту від нього. Вирішення цих проблем безпосередньо стосується суднобудування, провідної галузі машинобудування та всієї економіки країни, яка потребує значних кредитних вкладень і несе великі кредитні ризики. Пропонована стаття має методично-прикладний характер і зацікавить працівників банків та суднобудівних підприємств.

**Наталія
Захараш**

Аспірантка кафедри банківської справи
Київського національного
економічного університету

Особливості оцінки кредитоспроможності суднобудівних підприємств

Протягом 1992—1997 років в Україні побудовано та передано іноземним замовникам 111 суден загальною вартістю 998 млн. доларів США, вітчизняним — на суму, еквівалентну 50 млн. доларів. Будівництво суден на експорт за цей період забезпечило надходження в Україну іноземної валюти на суму понад 450 млн. доларів. Це стало можливим завдяки фінансовій підтримці з боку вітчизняних банків, особливо Промінвестбанку. Водночас економічна криза в країні, зростання вартості матеріалів і комплектуємих, відсутність замовників, низька заван-

таженість виробничих потужностей (25—30%), дефіцит власних обігових коштів зумовили зростання кредитної заборгованості суднобудівних заводів перед банками, в тому числі і простроченої. Перелічені фактори засвідчують недосконалість методів оцінки кредитних ризиків, які використовують вітчизняні банки, надаючи позики підприємствам суднобудівної галузі.

Слід зауважити, що для суднобудування характерні певні особливості, які вирізняють його серед інших галузей економіки. По-перше, це підприємства з довготривалим циклом виробництва. Тобто і

кредитні вкладення у галузь здійснюються на триваліший час, ніж, наприклад, у легку промисловість. По-друге, вартість готової продукції цих підприємств, як правило, сягає мільйонів або навіть десятків мільйонів доларів США, що потребує значних обсягів фінансування. По-третє, більшість замовлень вітчизняні суднобудівні заводи виконують на експорт. Отож, кредитування суднобудівної галузі дещо ризиковіше порівняно з іншими об’єктами. Однак банку це дає можливість підвищити свої доходи не тільки за рахунок одержання відсотків за кредит, а й

за рахунок комісійних винагород від надання супутніх послуг (розрахунково-касове обслуговування, послуги у сфері міжнародних розрахунків), особливо якщо взяти до уваги обсяги грошових потоків.

В українській банківській практиці оцінка кредитоспроможності клієнтів базується головним чином на аналізі фінансової звітності, передусім балансів, за певний період із метою визначення тенденцій у фінансовому стані позичальника. Пильна увага приділяється забезпеченню позики. Цей підхід виправданий при короткотерміновому кредитуванні, для якого властиве надійне забезпечення, рутинний кредитний аналіз та контроль. Однак для середньострокового, довгострокового та більш ризикового кредитуван-

Суднобудування — порівняно ризикова галузь для кредитування. Методи оцінки кредитних ризиків тут недосконалі

ня (приміром, суднобудівної галузі) необхідний усебічний вичерпний підхід, який увібрав би всю наявну інформацію та зосереджував би увагу банку на вивченні таких важливих аспектів, як ринок, на якому працює підприємство, його стратегія та фінансовий стан, особливості діяльності, досвід і репутація керівництва, життєздатність кредитного проекту, спроможність одержувати прибутки.

Отже, вивчаючи кредитоспроможність суднобудівних підприємств, слід зосередитися на таких головних аспектах: аналіз фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтів; визначення грошового потоку позичальника; експертиза кредитного проекту і ділового ризику.

Оцінка **фінансового стану** — дуже важливий узагальнюючий висновок, зроблений на основі аналізу системи показників при визначенні кредитоспроможності суднобудівних підприємств.

Фінансовий стан — це віддзеркалення ділової активності й надійності підприємства, запорука реалізації економічних інтересів самого підприємства і його партнерів, у тому числі й банку. Фінансовий стан суднобудівних заводів банки визначають за показниками платоспроможності, ліквідності, рентабельності, ділової активності тощо. Усі вони загальновідомі, тому детальніше зупинимося на оцінці грошового потоку та ділових ризиків.

Грошовий потік підприємства можна подати як чисте сальдо різних надходжень та витрат за певний період часу (припливу та відпливу коштів).

Аналіз грошових потоків працівники банку починають із вивчення фінансової стратегії та фінансових планів, які повинні містити короткострокові та довгострокові

прогнози і бюджети. Плануванням грошових потоків передбачається аналіз надходжень та платежів за багато років для відображення загальної потреби підприємства у коштах. Короткотерміновий прогноз — це щомісячний аналіз надходжень, платежів та залишків на банківських рахунках заводу.

Перевірка планування грошових потоків потребує чіткого розуміння деталей діяльності позичальника та передбачення змін у його фінансовому стані. Велике значення мають прогнози термінів надходження коштів та здійснення платежів (для суднобудівних заводів це насамперед надходження авансових платежів, виручки від реалізації продукції, оплата комплектуючих, матеріалів, контрагентських послуг, сплата податків, дивідендів, виплати боргу тощо), які дають змогу банку оцінити доцільність надання та можливості позичальника щодо погашення кредиту, а також реальні прогнози щодо затримки реалізації продукції.

Для аналізу грошового потоку працівникам банку необхідно регулярно (щомісячно або щоквартально) одержувати вичерпну звітну інформацію за такими ключовими позиціями:

1. Обсяги товарообігу.
2. Зростання загального прибутку.
3. Обсяг та структура дебіторської заборгованості.
4. Обсяг та структура кредиторської заборгованості.
5. Рух коштів на банківському рахунку підприємства.
6. Короткотермінові прогнози щодо готівкового потоку.

Якщо підприємство є постійним клієнтом банку, дослідити його грошовий потік доцільно на основі аналізу руху коштів за його рахунками. Рекомендується визначити середньомісячні залишки за рахунком та порівняти їх із відповідними показниками минулих періодів. Такий аналіз допоможе скласти уявлення щодо достатності обігового капіталу, регулярності надходження коштів на рахунок та характеру витрат підприємства.

Для аналізу наданих позичальником даних велике значення має достовірність одержаної інформації. Тому прогнозні дані необхідно порівняти з даними минулих періодів. Слід звернути увагу, чи раніше досягало підприємство запланованих показників, чи реальні прогнози щодо видатків та прибутків заводу.

Кредит позичальнику, який працює в основному за рахунок одержання позик, збільшення кредиторської заборгованості, із надмірними залишками товарно-матеріальних цінностей, нереалізованою продукцією та значним зростанням дебіторської заборгованості, найімовірніше стане проблемним. Стійке пере-

вищення припливу над відпливом коштів у минулому (протягом тривалого часу), зростання прибутку та обсягів реалізованої продукції свідчить про фінансову стійкість підприємства. Коливання грошового потоку або систематичне перевищення відпливу коштів над надходженнями на рахунок підприємства є показником невисокої кредитоспроможності позичальника.

При складанні прогнозів слід брати до уваги якомога більше факторів: очікувані ставки інфляції, наприклад, впливають на ціни продажу, витрати на реалізацію продукції, вартість матеріалів та комплектуючих. Політичні та зовнішні ризики позначаються на обсягах реалізації, зміна валютних курсів — на розмірі виручки від імпорто-експортних операцій. У разі великої невизначеності доречно зробити прогноз, заздалегідь передбачивши, що не все складеться успішно. Тому потрібно максимально вірогідно оцінити настання можливих ризиків та визначити альтернативні випадковості, які можуть негативно вплинути на обсяги реалізації та прибутки.

Експертиза кредитного проекту та аналіз ділового ризику є одним із найважливіших аспектів оцінки кредитоспроможності суднобудівних підприємств. Перевірка життєздатності підприємства та прибутковості проекту є головною метою експертизи. Враховуючи, що контрактна вартість одиниці суднобудівної продукції коливається в межах від кількох сот тисяч до десятків мільйонів доларів США, то навіть потужний грошовий потік та міцний фінансовий стан підприємства не гарантують повернення позики і сплати відсотків за її користування, якщо контракт збитковий. Тому банківським працівникам необхідно ретельно оцінити всі ризики, пов'язані з тим чи іншим кредит-

Вивчаючи кредитоспроможність суднобудівних підприємств, особливу увагу слід звертати на: аналіз фінансового стану підприємства за допомогою коефіцієнтів; визначення грошового потоку позичальника; експертизу кредитного проекту та ділового ризику

ним проектом. Для цього рекомендуємо одержати від позичальника техніко-економічне обґрунтування кредитного проекту. Причому головним завданням банку є перевірка достовірності та чіткості наданих ним розрахунків.

Техніко-економічне обґрунтування кредитного проекту суднобудівних підприємств повинно включати такі підрозділи:

1. Опис та історія підприємства. В цьому розділі подається загальна характеристика підприємства, його повна назва, юридична адреса, юридичний статус. А

ще — інформація про статутний фонд, його розмір, дані про власників та акціонерів. Необхідно з'ясувати, хто управляє заводом, отримати відомості щодо керівного складу. Стислий опис історії підприємства допоможе з'ясувати, яке місце воно займає у галузі. Слід звернути увагу на розташування заводу, наявність виробничих потужностей та обладнання, що відповідають вимогам проекту, рівень підготовки кадрів та досвід будівництва суден аналогічного типу.

2. Опис проекту. Загальна характеристика проекту є обов'язковою частиною техніко-економічного обґрунтування. В ній вказуються головна мета проекту, а також етапи його виконання, важливою складовою яких є графік виконання замовлення за технологічною готовністю.

3. Вибір постачальників обладнання. Матеріали та обладнання для будівництва суден закуповуються згідно з переліком, який, як правило, затверджує замовник. Іноді замовники висувають жорсткі вимоги щодо фірм-постачальників, однак подекуди заводу надається свобода вибору. Тоді конкретні постачальники відповідних матеріалів, обладнання та комплектуючих визначаються шляхом оцінки пропозицій претендентів-виробників на міжнародних тендерах (конкурентних переговорах), до участі в яких запрошуються і вітчизняні виробники. Оцінюють пропозиції, зважаючи на систему економічних і технічних показників (ціна, обсяги і терміни поставки, гарантії тощо), що забезпечує досягнення високої якості і технічних характеристик продукції за мінімальної ціни.

4. Бажані умови отримання кредиту. Необхідна сума кредиту обчислюється, виходячи з витрат на придбання обладнання та матеріалів з урахуванням виплати авансу. Графік надходження кредитних коштів за кожним траншем (якщо кредит надається не однією сумою, а кількома частками) розраховується згідно з технологічним графіком будівництва суден за контрактом, розміром авансу і потребою в коштах для покриття витрат на закупівлю матеріалів та обладнання. Поставка відповідних матеріалів та обладнання, що фінансується за рахунок кредиту, здійснюється згідно з пакетом контрактів, укладених із постачальниками (затвердженим переліком). Строк погашення кредиту визначається, як правило, відповідно до термінів поставки судна або терміну надходження чергових авансових платежів.

5. Прогноз фінансово-господарського стану підприємства. Здійснюється позичальником на основі показників форм фінансової звітності за станом на кілька дат (бажано за кілька років). Для цього можна використовувати укрупнені показники звітності в такому вигляді (див.

Укрупнені показники звітності позичальника			
Актив	На кінець звітного періоду	Пасив	На кінець звітного періоду
Основні засоби та інші позаоборотні активи		Джерела власних та притриманих до них коштів	
Запаси і затрати		У тому числі статутний фонд	
Грошові кошти, розрахунки та інші активи		Довгострокові пасиви	
		Розрахунки та інші пасиви	
		У тому числі кредити банків	
БАЛАНС		БАЛАНС	
Виручка від реалізації			
Балансовий прибуток			

таблицю).

Порівняння цих даних на звітні дати дає змогу зробити висновки щодо загального фінансового стану підприємства та визначити основні тенденції. Слід зауважити, за рахунок чого була досягнута беззбиткова діяльність, проаналізувати затрати на виробництво продукції, завантаженість виробничих потужностей. Потому спрогнозувати фінансовий стан підприємства. Для цього можна використати ту саму форму укрупнених показників фінансової звітності та показники і, розраховавши їх із урахуванням результатів упродовження проекту, оцінити, як вплине ре-

Комплексний підхід до визначення кредитоспроможності позичальника — суднобудівного підприємства дає змогу повніше визначити ступінь ризику повернення позики та сплати відсотків за її користування

зультат від будівництва і реалізації судна на фінансово-господарський стан підприємства.

6. Аналіз ринку. В цьому розділі подаються аналіз поточної ситуації на ринку суднобудування та прогнози щодо його розвитку. Особливу увагу доцільно приділити сегменту світового ринку, який припадає саме на той тип суден, що будуватимуться за зазначеним проектом. Головним чином оцінюються попит і пропозиції на судна та аналізуються ціни.

7. Оцінка ефективності проекту. Необхідним етапом оцінки ефективності всього проекту є розрахунок витрат за ним. Загальна сума розбивається на щомісячні витрати, які розраховуються, виходячи з технологічного графіка будівництва судна. Також визначаються витрати за статтями, витрати, що покриватимуться безпосередньо замовником, суми авансових платежів.

На основі розрахунку щомісячних витрат розробляється модель фінансування проекту і надходження та повернення кредитних коштів. Також обчислюються показники економічної ефективності проекту

щодо термінів його окупності, прибутковості.

8. Оцінка ризиків. Потрібно проаналізувати всі можливі ризики стосовно реалізації проекту та їх наслідків. Дуже важливо оцінити фінансовий ризик, тобто загрозу того, що проект будівництва судна може стати збитковим. Це може трапитися внаслідок неправильного розрахунку собівартості, яка перевищить суму виручки, одержаної від реалізації, або в зв'язку із непередбачуваним зростанням цін на матеріали та обладнання чи субпідрядні роботи. Загрозу становить і соціальний ризик, тобто страйки, бойоти, які можуть призвести до несвоєчасного виконання заводом зобов'язань за контрактом, зриву термінів здачі судна. Оскільки порушення технологічного графіка побудови та своєчасність передачі судна замовнику звичайно страхується з боку останнього гарантією авансових платежів, іноземний замовник може розірвати контракт та у будь-який час вимагати повернення своїх коштів, вкладених у проект. Тому незаперечним фактором надійної роботи підприємства є відносно спокійна соціальна обстановка, що зумовлюється насамперед відсутністю заборгованості щодо заробітної плати.

Таким чином, комплексний підхід до визначення кредитоспроможності позичальника — суднобудівного підприємства дає змогу повніше визначити ступінь ризику повернення позики та сплати відсотків за її користування й оцінити підприємство за більшим числом параметрів. Крім того, зазначена методика відповідає особливостям галузі та наголошує не лише на показниках його фінансового стану, а й на таких важливих аспектах, як потужність грошового потоку, життєздатність і прибутковість кредитного проекту. Вважаємо, що застосування українськими банками комплексного підходу до оцінки позичальника дасть змогу зважено підійти до прийняття рішення щодо надання позичок суднобудівним підприємствам та мінімізувати властиві цій галузі ризики.

□

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у липні 2000 р.

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України комерційних банків у 2000 р. та липні 2000 р.

Відсотки		
Показники	2000 р.	У тому числі за липень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	100
У тому числі через:		
— кредитні аукціони	—	—
— ломбардне кредитування	72.3	10.4
— операції РЕПО	27.7	89.6
— інші механізми	—	—

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 2000 р. та липні 2000 р.

Відсотки		
Показники	2000 р.	У тому числі за липень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, усього	30.5	29.2
У тому числі за:		
— аукціонними кредитами	—	—
— ломбардними кредитами	31.1	29.0
— операціями РЕПО	29.2	29.2
— іншими інструментами	—	—

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті у липні 2000 р.*

Відсотки річних		
Показники	Липень 2000 р.	
На міжбанківському ринку:		
за кредитами, наданими іншим банкам	17.4	
за кредитами, отриманими від інших банків	17.5	
за депозитами, розміщеними в інших банках	10.7	
за депозитами, залученими від інших банків	11.0	
На небанківському ринку:		
за кредитами	39.2	
за депозитами	11.3	

* За щоденною звітністю банків.

Темпи зростання грошової маси у січні — липні 2000 р.

Агрегати грошової маси	01.01. 2000 р.	01.02. 2000 р.	01.03. 2000 р.	01.04. 2000 р.	01.05. 2000 р.	01.06. 2000 р.	01.07. 2000 р.	01.08. 2000 р.
Готівка. Гроші поза банками								
Грошова маса (M0), % до початку року	100.0	91.6	93.5	98.8	111.0	108.2	112.5	117.9
M0 + кошти до запитання та на розрахункових і поточних рахунках у національній валюті								
Грошова маса (M1), % до початку року	100.0	94.8	98.7	103.6	110.9	115.3	120.8	126.4
M1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валютах								
Грошова маса (M2), % до початку року	100.0	98.8	102.4	107.2	112.4	116.7	121.4	126.6
M2 + цінні папери								
Грошова маса (M3), % до початку року	100.0	99.9	104.1	109.7	113.7	118.0	122.8	127.4

Примітка. Облікова і ломбардна ставки Національного банку України у липні 2000 р. не змінювалися і становили відповідно 29% і 34% річних.

Норма формування комерційними банками обов'язкових резервів з другої декади квітня 2000 р. не змінювалася і в липні 2000 р. становила 15%.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Із перших вуст /

Державний зовнішній борг України: етапи формування та розвитку

Основою системи управління державним зовнішнім боргом є безперервний моніторинг — збір, обробка та аналіз інформації — з метою оптимізації процесу управління ним. Аналізуючи інформацію про державний борг, розраховуючи оптимальні та критичні значення його показників, оцінюючи ризики, визначають рівень кредитоспроможності країни та необхідність застосування інструментів активного управління боргом. Важливою складовою аналізу державного зовнішнього боргу є дослідження періодизації його розвитку.

У момент проголошення незалежності Україна мала нульовий рівень державного зовнішнього боргу, оскільки всі зобов'язання, які випливали із запозичень колишнього СРСР, перebrала на себе Росія.

Можна виділити п'ять етапів формування та розвитку державного зовнішнього боргу України.

Перший етап (1992—1993 рр.). Період характеризується хаотичністю та відсутністю узгодженої політики у сфері зовнішніх запозичень. Початковий державний зовнішній борг виник унаслідок залучення позик у рамках кредитних ліній, відкритих під гарантії Кабінету Міністрів України. В 1992 році під державні гарантії залучено іноземних кредитів на загальну суму близько 396 млн. доларів США.

Протягом 1993 року обсяг державного зовнішнього боргу України зріс у 8 разів — із 0.396 млрд. до 3.624 млрд. доларів. До цього спричинилися два основних фактори:

- 1) збільшення майже на 500 млн. доларів гарантованого боргу за експортними (товарними) кредитними лініями;
- 2) врегулювання простроченої заборгованості перед Росією (2.704 млрд. доларів).

Державний борг України перед Росією оформлено міжурядовою угодою від 26 травня 1993 року. За угодою заборгованість мала погашатися впродовж 1996—1998 років у сумі 416.7 млн. доларів щорічно. У 1996 році погашено першу частку (416.7 млн. доларів), решту відповідно до міжурядової угоди від 20.03.1995 р. реструктуризовано. У червні 1993 року підписано угоду про державний кредит на 1993 рік, згідно з якою уряд Росії надавав державний кредит Україні на суму 203.9 млн. доларів. У 1996 році за цією угодою погашено

67.9 млн., а 136.0 млн. доларів — реструктуризовано.

Борг України перед Молдовою відповідно до міжурядової угоди від 01.06.1993 р. становив 28.44 млн. доларів. Його повністю погашено упродовж 1995—1996 рр.

На кінець першого етапу зовнішній державний борг України становив 3.624 млрд. доларів США, або 12.2% від ВВП. Причому 74.6% від загальної суми боргу припадало на заборгованість перед Росією. В ході цього етапу Україна не вдавалася до позик міжнародних організацій економічного розвитку та комерційних запозичень, а показники, які характеризують боргову залежність держави, залишалися на низькому рівні.

Другий етап (1994—1996 рр.). Упродовж цього періоду темпи зростання зовнішнього державного боргу України були надзвичайно високими. За три роки сума боргу зросла майже в 2.5 раза. Таке зростання значною мірою зумовлено початком освоєння позик міжнародних організацій економічного розвитку (Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського банку реконструкції та розвитку). Борг перед такими організаціями досяг майже 3.5 млрд. доларів, або близько 39% загального зовнішнього боргу країни. Слід наголосити, що одержання кредитів від МВФ для підтримки платіжного балансу є головною передумовою надання зовнішніх позик для фінансування бюджетного дефіциту та інвестиційних проєктів. Можливість залучення позик безпосередньо залежить від виконання погоджених із МВФ критеріїв ефективності (такі, як рівень чистих міжнародних резервів НБУ, монетарні показники, дефіцит консолідованого бюджету тощо).

Майже 35% приросту боргу в друго-

Віталій Лісовенко

Начальник департаменту державного боргу
Міністерства фінансів України

му періоді припадає на країни СНД — у результаті врегулювання прострочених боргових зобов'язань перед Росією та Туркменістаном. Заходи, вжиті урядом України у 1995 році з урегулювання зовнішніх боргових зобов'язань цієї групи, позитивно вплинули на стан обслуговування боргу. Так, 20 березня 1995 р. укладено міжурядову угоду з Росією про реструктуризацію заборгованості України за державними кредитами, наданими у 1993 році.

Відповідно до міжурядової угоди від 5 листопада 1994 року оформлено борг України перед Казахстаном у сумі 1.246 млн. доларів. Зазначений борг погашено протягом 1994—1995 років у повному обсязі. Міжурядовою угодою від 5 листопада 1994 року визнано державний борг України перед Туркменістаном у обсязі 713.4 млн. доларів. Планові платежі з погашення основної суми цього боргу становлять 140.9 млн. доларів щорічно до 2001 року.

Загальна сума заборгованості України за іноземними кредитами під державні гарантії упродовж другого етапу майже не змінилася і становила на кінець 1996 року 860 млн. доларів.

Таким чином, на другому етапі відбулися певні позитивні зрушення в управлінні боргом, визначилася політика в галузі запозичень. Було суттєво диверсифіковано джерела залучення кредитних ресурсів. Борг перед Росією (в тому числі перед РАО "Газпром") на 01.01.1997 р. становив 3.501 млрд. доларів, або 39.6% від суми зовнішнього державного боргу України. Хоча в абсолютному вимірі борг перед Росією за три роки зріс майже на 30%, частка Росії в структурі зовнішнього боргу знизилася порівняно з першим етапом на 35%.

Відносні показники, які характеризують спроможність держави обслуговувати зовнішні зобов'язання, залишалися на задовільному рівні. Так, відношення боргу до ВВП у 1996 році становило 19.8%. Для порівняння зауважимо, що в ряді інших країн із перехідною економікою цей показник був набагато вищим: у Росії — 27.4%; Молдові — 49.1%;

Угорщині — 51.8%. Інший важливий показник — відношення зовнішнього боргу до експорту — також залишався на відносно низькому рівні й становив 43.4%. Це означає, що для погашення зовнішньої заборгованості Україні достатньо було використати менше половини її валютних надходжень від експорту продукції. Казахстану, наприклад, для цього слід було б витратити 61.5%, Молдові — 99%, Угорщині — 135.9%, а Росії — майже півтора річних експортних потенціали. За рівнем цього показника серед постсоціалістичних країн Європи та СНД Україна поступалася лише країнам Балтії та Словенії.

Негативним фактором у політиці зовнішніх запозичень залишалося нерациональне використання одержаних коштів: переважно на споживання, а не на інвестиційні цілі.

Третій етап (1997 р. — вересень 1998 р.). Характерною ознакою цього періоду є початок залучення зовнішніх комерційних позик. Тому дослідження боргу із цього часу слід проводити в розрізі трьох основних елементів:

- ◆ позик міжнародних фінансових організацій — Світового банку, Європейського співтовариства, Європейського банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду;
- ◆ комерційних кредитів іноземних банків, фінансово-кредитних та інших установ;
- ◆ позик та кредитних ліній іноземних держав.

Залучення коштів міжнародних організацій для фінансування дефіциту державного бюджету в 1997 році становило лише 311 млн., або 33% від запланованих 1.145 млрд. доларів. Основна причина зменшення надходжень від міжнародних фінансових організацій полягала в гальмуванні виконання Україною заходів щодо докорінного реформування економіки.

Недонадходження коштів, які можна було отримати на некомерційних засадах (на пільгових умовах), частково компенсовано залученням комерційних позик. На комерційних засадах кошти мобілізувалися через уповноважених агентів та під гарантії іноземних інвестиційних компаній. Першу комерційну позику, яку отримала Україна, організовано компанією Nomura International у серпні 1997 року. Розмір позики — 397 млн. доларів, термін погашення — 1 рік. Наприкінці 1997 року отримано ще одну аналогічну позику, надану банком Chase Manhattan на суму 99 млн. доларів із терміном погашення 1 рік.

У лютому 1998 року випущено єврооблігації, номіновані в німецьких марках, на суму 750 млн. марок терміном на

3 роки. У квітні дорозміщено облігацій ще на 250 млн. марок. У березні 1998 року випущено українські єврооблігації, номіновані в євро, обсягом 500 млн. ЕКЮ терміном на 2 роки.

Важливою подією у процесі формування зовнішнього державного боргу стало підписання 1997 року угоди між урядами України та Росії про взаєморозрахунки, пов'язані з розподілом Чорноморського флоту та перебуванням російського флоту на території України. Згідно з угодою, починаючи з 1 січня 1998 року, значна частина державного боргу України перед Росією погашається шляхом заліку плати за використання російським флотом земельних ділянок і розміщених на них об'єктів берегової інфраструктури, акваторії бухт, відшкодування екологічної шкоди тощо. Це означає, що починаючи з 1998 року Україна не здійснює грошових платежів на користь Росії в рамках обслуговування та погашення державного боргу, що відповідно поліпшує показники навантаження на державний бюджет та відношення обсягу обслуговування боргу до експорту. Лише у 1998 році це дало Україні змогу зекономити 665 млн. доларів для обслуговування боргу.

Четвертий етап (вересень 1998 р. — початок 2000 р.). Період після серпневої фінансової кризи 1998 року характеризується такими особливостями:

- ◆ суттєвим обмеженням доступу України до іноземних ринків капіталів, обумовленим, з одного боку, фінансовою кризою в Росії, Азії та на інших світових фінансових ринках, а з другого — браком економічних реформ;
- ◆ перманентною загрозою настання випадку неплатоспроможності країни (дефолту) та проблемою збереження вітчизняної фінансової системи як такої;
- ◆ основним завданням системи управління державним боргом було забезпечити тимчасовий “перепочинок” у здійсненні платежів з обслуговування та погашення державних боргів, щоб мати час, необхідний для проведення перетворень в економіці;
- ◆ необхідні відстрочки платежів за своїми зобов'язаннями країна отримала завдяки успішній реструктуризації державного боргу як перед внутрішніми, так і перед зовнішніми кредиторами.

Механізми вирішення боргової проблеми, що використовувалися на четвертому етапі, мали переважно короткостроковий, тактичний характер. На жаль, отриманий у результаті реструктуризації заборгованості час для здійснення економічних реформ використа-

но неефективно, внаслідок чого на початку 2000 року загроза дефолту лише загострилася.

Обсяг державного зовнішнього боргу за цей період зріс більш як на 1 млрд. доларів і на початок 2000 року перевищив 12.4 млрд. доларів США, що становило близько 40.4% від ВВП. За міжнародними стандартами така частка боргу не свідчить про його критичний рівень, однак із точки зору ліквідності (відношення поточних платежів до наявних резервів та доходів бюджету) Україну найближчими двома роками очікувала напружена ситуація. Якби не було проведено реструктуризації, то для виконання своїх зовнішніх зобов'язань у 2000 році уряд мав би спрямувати близько 40% запланованих доходів бюджету, або майже 250% наявних валютних резервів.

П'ятий етап — із початку 2000 р. Головна його ознака — прагнення України реалізувати на практиці довгострокові механізми вирішення боргової проблеми, оскільки короткострокові заходи, до яких вдавалися протягом четвертого етапу, призвели лише до загострення ситуації. Вирішення проблеми боргового навантаження 2000—2001 років здійснюється за трьома напрямками:

- ◆ реструктуризація боргу перед комерційними кредиторами;
- ◆ створення умов для надання Україні кредиту від МВФ у рамках програми розширеного фінансування, що є необхідною передумовою реструктуризації боргу перед Паризьким клубом;
- ◆ залагодження проблеми боргу перед Паризьким клубом і Туркменистаном.

У результаті вжитих заходів у рамках активного управління зовнішнім боргом (про вдалу реструктуризацію зовнішнього комерційного боргу “Вісник Національного банку України” писав у № 5 за 2000 р.) Україні вдалося вирішити проблему пікового навантаження платежів із обслуговування та погашення боргу, які припадали на 2000—2001 рр., зменшити протягом першого кварталу 2000 р. обсяг державного зовнішнього боргу на 1.5 млрд. доларів, а також створити передумови для відновлення програми співробітництва з МВФ та іншими міжнародними організаціями економічного розвитку.

Найближчі кроки у сфері управління державним боргом:

- ◆ досягнення домовленості з Міжнародним валютним фондом про відновлення програми співробітництва з Україною;
- ◆ реструктуризація боргу перед Паризьким клубом кредиторів.

Фінансові індикатори /

Систематизація макрофінансових індикаторів

Система фінансових показників, що використовуються на мікрорівні, в основному розроблена сучасною фінансовою наукою та практикою. Принаймні у кожному новому підручнику з фінансового менеджменту певною мірою висвітлюється комплекс відносних показників, за допомогою яких оцінюються стан і результативність фінансової діяльності підприємств. Останнім часом створено в цілому надійну систему управління фінансами суб'єктів підприємницької діяльності, яка є предметом фінансового менеджменту. Проте мало уваги приділяється проблемам фінансового менеджменту на макрорівні, зокрема у сфері макрофінансових індикаторів. Звичайно, певні макрофінансові індикатори запроваджено, вони застосовуються, проте кожним дослідником — на власний розсуд. На часі — систематизація зазначених показників, комплексне їх введення у систему управління фінансами на макрорівні. Першу спробу такої класифікації зроблено у статті, яку пропонуємо вашій увазі.

Фінансові коефіцієнти на мікрорівні відображають у відносному вираженні основні фінансові показники діяльності підприємств: активи, зобов'язання і капітал, основні і обігові фонди, фінансові ресурси та фінансові результати. Ці коефіцієнти визначаються і як співвідношення між окремими фінансовими показниками, і як співвідношення між деякими фінансовими та виробничими показниками. Виділяють чотири основних групи коефіцієнтів: прибутковості, ліквідності, стабільності, заборгованості.

Фінансова діяльність на макрорівні є інтегрованим відображенням фінансової діяльності на мікрорівні, тому її також можна оцінювати за допомогою показників, застосовуваних на мікрорівні. Проте на макрорівні фінансам притаманні специфічні аспекти, що відповідно потребує і застосування специфічних індикаторів.

Макрофінансові індикатори базуються на макроекономічних і макрофінансових показниках. Серед основних макроекономічних показників — обсяги валового внутрішнього (національного) продукту та національного доходу. До головних макроекономічних індикаторів належать: рівень ВВП (ВНП) на душу населення і темпи економічного зростання.

Макрофінансові показники відображають в основному кількісні характеристики фінансових ресурсів: масу грошей в обігу; обсяг кредитних ресурсів; бюджет держави; фонди цільового призначення; обсяги ресурсів, що оберта-

ються на фінансовому ринку. Зазначені вище показники можуть у свою чергу поділятися на окремі складові: готівкову та безготівкову грошову масу; доходи бюджету; окремі групи його видатків тощо.

Суть макрофінансових індикаторів (як, до речі, і мікрофінансових коефіцієнтів) полягає у зіставленні макрофінансових і макроекономічних показників, а також — у зіставленні показників обох видів між собою. Найважливішим результатом зіставлення показників першого і другого виду є визначення рівня бюджетної централізації ВВП (ВНП) — ключової ознаки фінансової політики держави. Зауважимо, що характерною ознакою сучасних економічних систем є поступове підвищення рівня бюджетної централізації ВВП.

Рівень бюджетної централізації валового внутрішнього продукту — критерій важливий, але чи може він виконувати функції макрофінансового індикатора? На наш погляд, ні. Справа в тому, що хоча цей показник і відображає суть та пріоритети фінансової політики держави, проте він не характеризує її ефективності. Так, дві країни можуть досягти однакових макроекономічних результатів за різних рівнів централізації ВВП. І навпаки: за одного й того ж рівня бюджетної централізації різні держави можуть одержати різні результати. Отже, оцінити макрофінансову діяльність лише за показником державної централізації ВВП неможливо, адже це — не індикатор.

Сергій
Львовчкін

Науковий консультант
Президента України.
Кандидат економічних наук

Однак, виконуючи макрофінансовий аналіз, враховувати централізацію ВВП (особливо її вплив на економіку, суспільство) необхідно. Без цього аналіз буде неповноцінним.

ІНДИКАТОРИ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Серед найважливіших фінансових індикаторів — **макроекономічна платоспроможність**. Вона проявляється в двох іпостасях: як інтегрована платоспроможність усіх суб'єктів господарювання та банків, що їх обслуговують, і як платоспроможність суб'єктів макроекономіки, до яких передусім належать держава та інститути фінансового ринку.

Макроекономічна платоспроможність — визначальний елемент нормального функціонування економічної та фінансової систем країни.

Щоправда, може виникнути запитання: а чи варто (і, головне, — чи можливо) оцінювати сукупну платоспроможність суб'єктів підприємницької діяльності? Адже однією з аксіом макроекономіки є положення про те, що наявні кошти та зобов'язання збалансовані — одні підприємства є боржниками інших. Проте це міркування справедливо щодо економіки, яка функціонує нормально. В Україні ж склалася специфічна ситуація, пов'язана з виникненням кількох років тому жорсткої платіжної кризи.

Як відомо, основна форма реалізації фінансових відносин — це рух грошових потоків. У нас же вони якщо не цілковито, то значною мірою паралізовані. У такій ситуації всі винні всім, усі (або майже всі) неплатоспроможні. За таких умов дуже важливо і конче необхідно оцінити загальний рівень ліквідності, аби можна було обґрунтовано приймати відповідні рішення.

Причин загальної неплатоспроможності чимало. Це і виробництво продукції, яка не знаходить збуту, і відсутність належної платіжної дисциплі-

ліни, недостатність фінансових ресурсів, незабезпеченість відповідною грошовою масою. Із зазначених чинників власне макрофінансовим є лише останній. Отже, у цьому контексті на перший план виходить потреба запровадження такого макрофінансового індикатора, як *забезпеченість грошовою масою*. Він визначається як співвідношення наявної і необхідної кількості грошей в обігу.

У фінансовій практиці забезпеченість грошовою масою обчислюється і використовується відносно рідко. Частіше застосовують похідні індикатори: *інфляцію* (зниження) або *дефляцію* (підвищення) *купівельної спроможності грошової одиниці*. Оскільки показник інфляції розраховується на основі індексу споживчих цін, дуже важливо визначити, що є причиною, а що — наслідком його зміни. Випуск зайвих грошей в обіг спричиняє їх знецінення і, як наслідок, зростання цін. Однак ціни можуть підвищуватися і з інших причин (наприклад, через адміністративний вплив, як це сталося у першому півріччі 2000 року у сфері житлово-комунальних та інших послуг). Зростання цін, зрозуміло, призводить до збільшення обсягу грошової маси. Скажімо, в 1992—1995 рр. поетапне подорожчання російських енергоносіїв спричинило значне підвищення цін, що вимагало постійного збільшення обсягу грошової маси. Тож основною причиною інфляції в ці роки було саме зростання цін на енергоносії, а не емісія грошей, хоча і вона справляла певний вплив.

Крім основного індикатора, у практиці можуть застосовуватися й додаткові макрофінансові коефіцієнти платоспроможності.

Один із них — *швидкість розрахунків*. Слід розрізняти технічну і фінансову швидкості платежів. Перша визначається ефективністю платіжної системи. Зауважимо, що нині в Україні створено новітню систему розрахунків, яка дає змогу переказувати кошти з рахунку платника на рахунок отримувача за лічені хвилини. Однак не технічна швидкість визначає платоспроможність. Для підприємств значно важливішим є співвідношення сум, належних до сплати, і середньої величини продажів за один день. Інакше кажучи — кількість днів, що минають від моменту укладення угоди до надходження коштів на рахунок. Однак, на наш погляд, цей важливий для мікроекономічного середовища показник не відіграє особливої ролі на макрорівні, оскільки характеризує внутрішню швидкість проходження грошових потоків, тобто він не є макрофінансовим

індикатором. Незважаючи на це, зазначений показник може дати цінний для макроекономічного аналізу довідковий матеріал, оскільки, відображаючи швидкість взаєморозрахунків, характеризує ефективність функціонування фінансової системи в цілому і банківської зокрема.

Важливою складовою макроекономічної платоспроможності є діяльність банківської системи, яка забезпечує розрахунки між окремими суб'єктами. Про технічні можливості Системи електронних платежів України уже згадувалося. Проте варто зауважити, що ставлення до цих можливостей із боку банків та їхніх клієнтів не тотожне. Якщо підприємстві зацікавлені в максимальній швидкості розрахунків, то банкірам більше до вподоби певна їх затримка. Адже залишки коштів на рахунках — це ресурси комерційного банку. Їх використання приносить дохід. Для банків прискорення розрахунків рівнозначне втраті частини ресурсного потенціалу, а відтак — і доходів. Тому однією з актуальних проблем сучасної банківської справи в Україні є введення в практику оптимальних термінів розрахунків, — таких, які б не спричиняли суттєвої затримки обігу грошових коштів і надмірно не зменшували б ресурсний потенціал банків.

Із фінансової точки зору вплив банків на макроекономічну платоспроможність полягає у забезпеченні банківськими установами власної платоспроможності. Важливу роль у цьому відіграє центральний банк країни. Зокрема, Національний банк України, контролюючи платоспроможність комерційних банків, стежить за виконанням ними таких показників, як норматив капіталу (у тому числі — мінімального розміру статутного фонду); ліквідності (миттєвої, загальної, співвідношення високоліквідних активів і робочого капіталу); ризику ("великого" кредитного та інших); відкритої валютної позиції (загальної, довгої, короткої тощо).

Істотним чинником макроекономічної платоспроможності є і стан державних фінансів. Оскільки сутність фінансової діяльності держави відмінна від змісту фінансової діяльності підприємств, то відрізняються і методики оцінки їх платоспроможності. Щодо держави коефіцієнт ліквідності не застосовується (навіщо їй кількаразове перевищення ресурсів над зобов'язаннями?). Натомість важливого значення набуває *сальдо платоспроможності*, тобто ступінь збалансованості державних доходів і видатків. Головним макрофінансовим індикатором у цій сфері слід вважати *рівень бюджетного дефіци-*

ту (профіциту), тобто його відношення до обсягу ВВП.

Взаємозв'язок бюджетного дефіциту з макроекономічною платоспроможністю доволі складний. Спостерігаються кардинально протилежні тенденції, які, однак, не вступають у суперечність між собою. Наприклад, цілком можливо є доволі висока інтегрована платоспроможність суб'єктів підприємницької діяльності в умовах низької платоспроможності держави. Така ситуація характерна здебільшого для фінансових систем економічно розвинутих країн, у яких державні фінанси посідають другорядне місце. Водночас можливий і протилежний варіант: висока платоспроможність держави на тлі недостатності фінансових ресурсів у економіці. Це наслідок переважання у фінансовій системі державних фінансів, чим, власне, і спричинено незадовільний стан фінансової самозабезпеченості підприємств. Можливі також варіанти поєднання належної та недостатньої інтегрованої платоспроможності підприємств і держави.

Важливим макрофінансовим індикатором, який характеризує інтегровану діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, держави та фінансових інститутів у сфері міжнародних фінансових відносин, є *сальдо платіжного балансу*.

Негативне сальдо засвідчує вплив фінансових ресурсів та погіршення міжнародної платоспроможності країни, а позитивне, навпаки, — примноження фінансових ресурсів, які, зокрема, можуть спрямовуватися на погашення зовнішнього державного боргу. Сальдо платіжного балансу є суто фінансовим чинником, а не економічним. З економічної точки зору його некоректно оцінювати однозначно позитивно або негативно. Для прикладу візьмемо негативне сальдо. Так, воно свідчить про вплив фінансових ресурсів, але водночас і про те, що країна отримує необхідні їй матеріальні й сировинні ресурси, товари, послуги. Позитивне сальдо, навпаки, сигналізує про приплив фінансових ресурсів та водночас — і про зменшення внутрішнього споживання. Тому оцінювати зазначений показник слід лише з огляду на потреби тієї чи іншої країни у коштах, що забезпечують її валютну платоспроможність.

Отже, аналізуючи макроекономічну платоспроможність, слід спиратися на такі головні макрофінансові індикатори: *рівень забезпеченості платіжними засобами, індекс інфляції, ліквідність комерційних банків; рівень бюджетного дефіциту; сальдо платіжного балансу.*

КОЕФІЦІЄНТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Друга група фінансових коефіцієнтів характеризує ефективність фінансової діяльності (співвідношення обсягу продажів та основних і оборотних коштів) і сукупну ефективність суспільного капіталу (співвідношення створеного ВВП та обсягу залучених для його виробництва фінансових ресурсів або загального обсягу фінансових ресурсів).

Результативність економічної діяльності на макrorівні відображається в *обсязі створеного суспільством ВВП*, а відносний її рівень характеризується *обсягом валового внутрішнього продукту на душу населення*. Це головні макроекономічні індикатори, за якими визначають життєвий рівень у країні.

Фінансова ефективність прямо залежить від результативності фінансової діяльності. У макроекономіці аналогом прибутковості підприємств є співвідношення загальної маси прибутку і вартості ВВП. Однак цей показник відображає конкретну, а не узагальнену результативність, тож він не має суттєвого макроекономічного значення. Придатнішим для макроекономічного аналізу може бути співвідношення усього національного доходу і загального обсягу ВВП. Однак і його не можна повною мірою вважати макроекономічним індикатором результативності фінансової діяльності. Проте такий показник украй потрібен. Спробуємо визначити його.

Результативність економічної діяльності виявляється у прирості вартості. На мікрорівні основною формою такого приросту є прибуток. Зокрема, додана вартість — це сума прибутку і заробітної плати. Вона відображає валовий дохід підприємств. Однак не слід забувати, що заробітна плата — це витрати на виробництво і реалізацію. Тож виходить, що головним показником результативності на мікрорівні є чистий дохід, або прибуток. Який показник відіграє ідентичну роль на макrorівні? Звичайно, приріст ВВП у поточному періоді. Якщо метою фінансової діяльності підприємства є отримання прибутку, то головним завданням макроекономічної діяльності — створення відповідного обсягу ВВП. Отже, результативність макроекономічної діяльності слід визначати за *приростом ВВП*.

Макроекономічним індикатором результативності макроекономіки, на нашу думку, має бути *відношення приросту ВВП до обсягу інвестиційних вкладень в економіку*. За допомогою цього

Система макрофінансових індикаторів

індикатора можна управляти процесом економічного зростання, адже він дає змогу визначати необхідні для цього обсяги інвестицій.

І, нарешті, про **показники управління заборгованістю**. На макrorівні вони можуть визначатися за двома параметрами: за сумарною заборгованістю суб'єктів господарювання кредитній системі і за рівнем заборгованості держави. Що стосується показників, які відображають рівень державного боргу, то найчастіше застосовують *співвідношення державного боргу і обсягу ВВП*. Саме цей показник доцільно використовувати і як макроекономічний індикатор державної заборгованості.

Для оцінки стану повернення боргів та виплати процентів необхідно визначити два показники — *коефіцієнт покриття боргу та коефіцієнт забезпечення процентних платежів*. Останній обчислюється як відношення суми процентних платежів до обсягу приросту ВВП та до відповідних доходів бюджету. Зауважимо, що при цьому обсяги приросту ВВП і доходів бюджету зменшуються на суму виплат державного боргу, адже лише одержана різниця характеризуватиме реальну потужність джерела для виплат процентів.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи проблему визначення макрофінансових індикаторів, пропонуємо запровадити систему по-

казників, згрупованих за трьома напрямками макроекономічних оцінок: за платоспроможністю, фінансовою ефективністю і результативністю, за заборгованістю (див. схему).

Ще раз наголосимо: потрібна саме система індикаторів, кожен з яких відображав би певний аспект макрофінансової діяльності. При цьому слід враховувати взаємозв'язок макрофінансових показників. Адже на практиці не буває рішень, які б одночасно поліпшували (чи погіршували) всі показники. Виграш в одному може супроводжуватися програшем в іншому. Тому так важливо створити модель взаємозв'язку фінансових індикаторів та їх зв'язку з відповідним економічним і фінансовим макросередовищем.

Не всі із запропонованих у цій статті макрофінансових індикаторів використовуються у світовій та українській практиці. Найпоширенішими на даний час є індекс інфляції, рівень бюджетного дефіциту і державного боргу, сальдо платіжного балансу.

На нашу думку, нині слід активніше впроваджувати в практику й індикатори фінансової ефективності та результативності, зокрема, ефективності використання фінансових ресурсів та інвестицій, адже ці показники характеризують виконання головного завдання у сфері макроекономічного регулювання — забезпечення економічного зростання.

□

Дослідження

Іван
Копич

Перший проректор Львівської
комерційної академії

Віктор
Шевчук

Доцент кафедри маркетингу
і зовнішньоекономічної діяльності
Львівської комерційної академії

Монетарні ефекти платіжного балансу в економіці України

У статті зроблено економетричну оцінку впливу потоків капіталу на динаміку інфляції, грошової маси та доходу в Україні. Автори доводять, що приплив-відплив капіталу є чинником формування пропозиції грошової маси. Сприятливі результати припливу капіталу протягом IV кварталу 1996 — I кварталу 1998 років дали змогу послабити монетарну політику. При використанні іноземного капіталу для фінансування дефіциту бюджету збільшується імовірність поновлення цінової та грошової нестабільності.

ПОПЕРЕДНІ ЗАУВАЖЕННЯ

У продовж 1995—1996 років загалом справджувався монетарний постулат, що інфляція зумовлена пропозицією грошової маси: послідовне зниження темпів зростання грошової бази супроводжувалося сповільненням динаміки грошового агрегату М2 та інфляції (див. графік 1). Проте з кінця 1996 року гальмування інфляції відбувалося на тлі помітного зростання пропозиції грошової маси, що дало підстави для відомої структуралістської аргументації: збільшення грошової маси необхідне для подолання спаду виробництва; наступне підвищення попиту на гроші створює підґрунтя для надійного

гальмування інфляції.

Можна погодитися з тим, що вдала грошова реформа забезпечила умови для збільшення грошової маси завдяки активізації попиту на гроші [1], проте зазначений чинник не варто перебільшувати. Хоч у вересні 1996 року грошова база зросла на 10.3%, прискорення інфляції та зниження обмінного курсу гривні наприкінці жовтня змусили НБУ повернутися до рестрикційної політики. На початок листопада монетарна база зменшилася на 2.1%, а проте до кінця місяця гривня знецінилася на 5.1%. Це не сприяло зниженню інфляції: в листопаді зростання оптових цін становило 1.2%, тоді як у жовтні 1996 року — менше 0.1%.

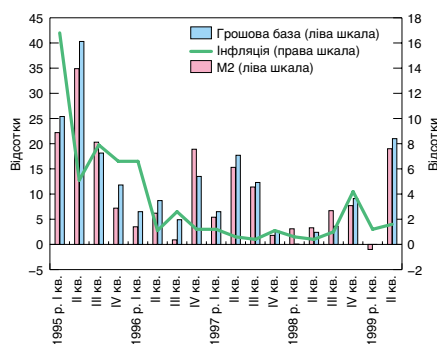
Поновлення інфляційних очікувань спонукало обмежувати пропозицію грошової маси. Протягом вересня — грудня 1996 року цьому сприяло підвищення реальної ставки рефінансування НБУ — з 1.3% до 2.4%, однак у січні 1997 року внаслідок прискорення інфляції (до 2.2%) реальна ставка рефінансування знизилася втричі — до 0.8%. У подальшому визначальним чинником став приплив капіталу. Обсяг портфельних інвестицій помітно зріс одразу ж після впровадження гривні, а з початку 1997 року він набув значного поширення (див. графік 2). Капітал, що надходив, не стерилізувався [2], це дало змогу істотно збільшити пропозицію грошової

маси. Протягом січня — серпня 1997 року грошова база зросла на 50%, грошовий агрегат М2 — на 44% (або на 35.5% з урахуванням депозитів у іноземній валюті), а інфляція не перевищила 5.4%. Приплив капіталу використовувався переважно для фінансування дефіциту бюджету, що поступово створило проблему обслуговування зовнішнього боргу.

ТЕОРЕТИЧНИЙ КОМЕНТАР

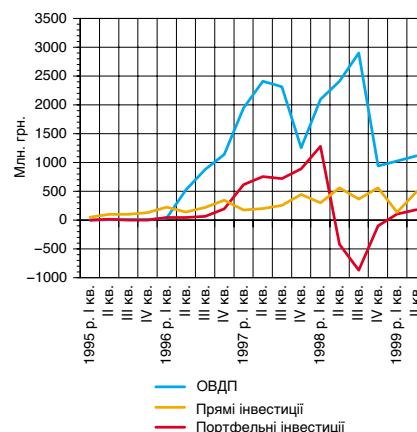
“Немонетарний” феномен одночасного збільшення грошової маси та галь-

Графік 1. Інфляція та динаміка грошового агрегату М2 у 1995—1999 рр.

Джерело: Тенденції української економіки. — Вересень 1999.

Графік 2. Емісія ОВДП та приплив капіталу у 1995—1999 рр.

Джерело: Тенденції української економіки. — Вересень 1999.

мування інфляції за умов припливу капіталу пояснюється моделлю, яка містить залежність сукупної пропозиції від реальної грошової маси:

$$y_t = a_1(m_t - p_t) - a_2q_t + u_t, \quad (1)$$

$$y_t = b_1(m_t - i_t) + b_2q_t + b_3g_t - b_4y_t + \varepsilon_t, \quad (2)$$

$$i_t = \gamma p_t + (1 - \gamma)(e_t + p_t^*), \quad (3)$$

$$m_t - p_t = c_1y_t - c_2r_t, \quad (4)$$

$$m_t \equiv g_t + cr_t + (1 - s)ef_t - gb_t, \quad (5)$$

$$b_2q_t - b_4y_t + k(r - r^* - \psi) = sef_t, \quad (6)$$

де y_t — дохід, m_t — пропозиція грошової маси, g_t — дефіцит бюджету, e_t і q_t — номінальний та реальний обмінні курси, u_t і ε_t — макроекономічні шоки з боку сукупної пропозиції і сукупного попиту, ψ — інвестиційний ризик, f_t — сальдо платіжного балансу, cr_t — кредити комерційних банків, gb_t — урядові облігації, p_t і p_t^* , r_t і r_t^* — відповідно рівні цін та процентні ставки в даній країні й за кордоном.

Сукупна пропозиція y_t збільшується за рахунок реальної грошової маси $m_t - p_t$ та підвищення реального обмінного курсу q_t (рівняння (1)), визначеного на основі паритету купівельної спроможності валют $q_t = e_t + p_t^* - p_t$. Рівняння (2) вказує на пряму залежність сукупного попиту від реальної грошової маси $m_t - i_t$ (ефект добробуту), реального обмінного курсу q_t , дефіциту бюджету g_t і макроекономічних шоків ε_t . Також враховано обернену залежність сальдо поточного рахунку як складової сукупно-

го попиту від доходу y_t . Загальний рівень цін i_t залежить від внутрішніх цін і вартості товарів імпорту (рівняння (3)), де γ — ваговий коефіцієнт. У рівнянні (4) визначено пропозицію грошової маси і попит на гроші. Докладніше структуру пропозиції грошової маси m_t подано у рівнянні (5). При повній стерилізації монетарних ефектів ($s = 1$) сальдо платіжного балансу ef_t не впливає на пропозицію грошової маси m_t — навпаки, за відсутності стерилізації монетарних ефектів ($s = 0$) приплив-відплив капіталу спричиняється до пропорційних змін у пропозиції грошової маси.

У рівнянні (6) подано умову рівноваги двох рахунків платіжного балансу: поточного та капіталу й фінансових операцій. Для конкретних умов 1996—1997 років чистий приплив капіталу ef_t можна розглядати як наслідок зменшення премії від ризику ψ — це природно для ситуації після грошової реформи. Приплив капіталу збільшився завдяки тому, що іноземні інвестори купували облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Упродовж 1996—1998 років НБУ підтримував де факто стабільність обмінного курсу гривні. За фіксованого обмінного курсу в моделі (1)—(6) залежними стають змінні y , r , m , p . Графічно теоретичну інтерпретацію подій подано на графіку 3.

Приплив капіталу (зменшення ψ) поліпшує сальдо платіжного балансу ($BP_0 \rightarrow BP_1$). Унаслідок монетизації припливу капіталу f_t з'являється тенденція

до збільшення пропозиції грошової маси m_t ($LM_0 \rightarrow LM_1$), зниження процентної ставки r_t та збільшення доходу y_t (точка В). Збільшення дефіциту бюджету g_t стимулює попит та змінює рівновагу на ринку товарів і послуг ($IS_0 \rightarrow IS_1$). Внаслідок підвищується процентна ставка r_t , а відповідно — погравляється приплив капіталу f_t і додатково збільшується грошова маса ($LM_1 \rightarrow LM_2$)¹. Зростання сукупного попиту в поєднанні з поліпшенням сальдо платіжного балансу веде до збільшення доходу ($Y_0 \rightarrow Y_1$).

Потенційно стимулювання попиту є інфляційним ($AD_0 \rightarrow AD_1$), але збільшення сукупної пропозиції ($AS_0 \rightarrow AS_1$) попереджує можливе підвищення цін (точка Е). Інструментальними чинниками збільшення сукупної пропозиції стають збільшення реальної грошової маси $m_t - p_t$ та можливе підвищення реального обмінного курсу q_t . Зазначене підвищення буде суттєвішим, якщо центральний банк допускає певне зміцнення грошової одиниці e_t . Варто зауважити, що зі зростанням реального обмінного курсу q_t та збільшенням доходу y_t погіршується сальдо поточного рахунку.

ЕКОНОМЕТРИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ

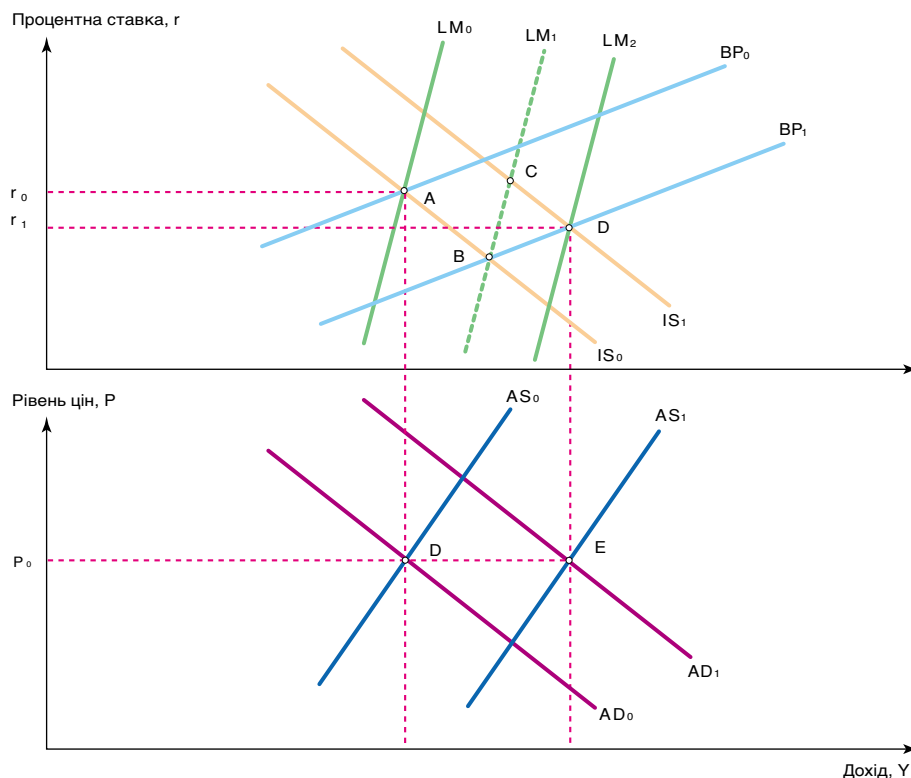
Щоб забезпечити стаціонарність, квартальні дані стосовно доходу y_t , номінального обмінного курсу e_t , пропозиції грошової маси m_t (грошовий агрегат M2) та індексів оптових і споживчих цін — відповідно p_t та i_t , — використано у вигляді $\Delta x_t = \log X_t - \log X_{t-1}$ (всі дані за 1995—1998 роки взято зі статистичного видання “Тенденції української економіки”). Дані щодо дефіциту бюджету g_t та потоків капіталу f_t (прямих і портфельних інвестицій) використано у вигляді $\Delta x_t = X_t - X_{t-1}$ (у % до ВВП). Фіктивну змінну p_{bt} використано для контролю змін у монетарній політиці: 0 — для 1995—1997 років (приплив капіталу), 1 — для 1998 року (відплив капіталу).

Результати розрахунків подано в таблиці. У статистичній моделі I використано змінну i_t , а в моделі II — змінну p_t . Для економетричної оцінки застосовано метод найменших квадратів з інструментальними змінними. Статистичні характеристики моделей I та II дають змогу доволі коректно інтерпретувати результати.

Впадає у вічі, що інфляція оптових і споживчих цін — відповідно Δp і Δi —

¹ За умови гнучкості обмінного курсу при переході з точки В у точку С виникає тенденція до підвищення номінального обмінного курсу e_t . Тобто збільшення дефіциту бюджету стає чинником зміцнення грошової одиниці.

Графік 3. Макроекономічні наслідки припливу капіталу (грошова стабільність)

Результати економетричної оцінки						
Незалежні змінні	Залежні змінні					
	Модель I			Модель II		
	Інфляція (Δp)	Грошова маса (Δm)	Дохід (Δy)	Інфляція (Δi)	Грошова маса (Δm)	Дохід (Δy)
Константа	0.001 (0.11)	0.093 (8.58*)	-0.008 (-0.42)	-0.013 (-0.66)	0.102 (5.78*)	0.022 (0.99)
Лагове значення інфляції оптових цін (Δp_{-1})	0.412 (3.59*)	0.133 (0.90)	-0.011 (-0.04)	—	—	—
Лагове значення інфляції споживчих цін (Δi_{-1})	—	—	—	0.843 (5.82*)	-0.065 (-0.51)	-0.339 (-2.06***)
Лагове значення припливу капіталу (Δf_{-1})	0.001 (0.38)	0.017 (5.50*)	0.012 (2.09***)	0.001 (0.26)	0.012 (3.24*)	0.009 (1.78***)
Дефіцит бюджету (Δg)	0.004 (1.83***)	0.002 (0.96)	-0.008 (-1.80***)	0.006 (1.51)	0.005 (1.54)	-0.009 (-2.01***)
Обмінний курс (Δe)	0.378 (3.97*)	0.696 (5.66*)	0.708 (3.12*)	0.319 (3.15*)	0.352 (3.92*)	0.439 (3.82*)
Лагове значення обмінного курсу (Δe_{-1})	0.307 (1.78***)	-0.588 (-2.66**)	-0.523 (-1.29)	—	—	—
Фіктивна змінна (nbu)	-0.005 (-0.32)	-0.093 (-4.76*)	-0.052 (-1.43)	0.010 (0.33)	-0.090 (-3.18*)	-0.080 (-2.23**)
Статистика моделі						
R ²	0.95	0.90	0.47	0.84	0.81	0.53
DW	2.61	2.34	2.03	2.60	2.66	2.26
ADF	-5.81*	-2.30	-2.51***	-4.47*	-3.29**	-2.76***

Примітка. В дужках подано t-статистику та вказано рівень статистичної значимості (*— 1%, **— 5%, ***— 10%).

істотно залежить від власних лагових значень (обидва коефіцієнти є статистично значимими на рівні 1%). Отриманий результат свідчить, що українській економіці притаманна значна інфляційна інерція (більш помітна щодо споживчих цін), і загалом кореспондує з результатами попередніх досліджень [3]. Зазначена інфляційна інерція не впливає на пропозицію грошової маси Δm (статистично коефіцієнти при Δp_{-1} та Δi_{-1} не відрізняються від нуля). Лагове значення інфляції оптових цін Δp_{-1} також є нейтральним стосовно доходу Δy , хоча від'ємний знак коефіцієнта відповідає поширеному припущенню про рестрикційний характер інфляції. Проте інфляція споживчих цін Δi_{-1} зменшує дохід досить істотно (коефіцієнт є значимим на рівні 10%).

Дефіцит бюджету Δg не впливає на статистично значимому рівні на інфляцію оптових і споживчих цін — Δp і Δi — та грошову масу Δm , хоча відповідні коефіцієнти мають теоретично передбачувані знаки. Як і можна було очікувати, дефіцит бюджету Δg перешкоджає збільшенню доходу Δy (внаслідок зменшення реальної грошової маси $m_t - p_t$).

Девальвація грошової одиниці Δe поліпшує динаміку доходу Δy , що може свідчити про досить високу залежність сукупного попиту від реального обмінного курсу в порівняно закритій економіці (високе значення γ). Зауважимо, що теоретично девальвація стає нейтральною стосовно доходу в економіці, де потоки капіталу не залежать від про-

центної ставки ($k = 0$). Незалежно від вибору показника інфляції — Δp чи Δi маємо прямий зв'язок між знеціненням грошової одиниці, з одного боку, та інфляцією і пропозицією грошової маси — з іншого (коефіцієнти є статистично значимими на рівні 1%).

У моделі I статистично обґрунтоване включення лагового значення обмінного курсу Δe_{-1} посилює інфляційний вплив девальвації грошової одиниці. Водночас помічаємо зворотний зв'язок між знеціненням грошової одиниці та пропозицією грошової маси Δm (коефіцієнт є значимим на рівні 5%). Коефіцієнт при Δe_{-1} у рівнянні доходу стає від'ємним, але йому бракує статистичної значимості.

НАСЛІДКИ ПРИПЛИВУ КАПІТАЛУ

З кінця 1996 року залучення портфельних інвестицій сприяло збільшенню грошової маси з лагом в один квартал: в обох моделях коефіцієнти при Δf_{-1} є статистично значимими на рівні 1% (див. таблицю)². Практично це означає, що ефект добробуту b_1 і залежність сукупних пропозиції та попиту від реального обмінного курсу (коефіцієнти a_2 і b_2) є достатньо високими, щоб нейтралізувати вплив реальної грошової маси на сукупну пропозицію (ко-

ефіцієнт a_1). На графіку 3 зростання попиту (зміщення IS праворуч) посилює амплітуду збільшення пропозиції грошової маси (зміщення LM праворуч). Водночас збільшення доходу пригнічує сукупний попит через збільшення імпорту (коефіцієнт b_4).

Опосередковано приплив капіталу створював можливості для збільшення пропозиції грошової маси через нейтралізацію інфляційних очікувань та зростання попиту на гроші. В 1997 році інфляція становила всього 10.2%, а з II кварталу істотно сповільнилося падіння ВВП: в обох випадках простежується зв'язок із припливом капіталу.

Незалежно від показника інфляції — Δp чи Δi — приплив капіталу поліпшує динаміку доходу (відповідні коефіцієнти статистично значимі на рівні 10%). Такий результат є теоретично передбачуваним і залежить від особливостей визначення загального рівня цін (коефіцієнт γ) та окремих структурних характеристик. Зокрема, виразна залежність сукупних пропозиції і попиту від реального обмінного курсу (коефіцієнти a_2 і b_2) вочевидь посилює експансійний ефект під час припливу капіталу.

Приплив капіталу є безумовно інфляційним, якщо домінує ефект добробуту ($b_1 \gg a_1$). Проте помітна залежність сукупної пропозиції від реальної грошової маси (коефіцієнт a_1) у поєднанні з високою залежністю сальдо поточного рахунку від доходу (коефіцієнт b_4) надає припливу капіталу антиінфляційного спрямування; відповідно стає інфляційним відплив капіталу. За умови $b_1 =$

² Експерименти з уведенням різноманітних лагових значень показали, що поточні значення припливу капіталу практично не впливають на основні макроекономічні показники в українській економіці (зрозуміло, це спричинилося до їх вилучення зі статистичної моделі).

$= a_1(1 + b_4)$ приплив-відплив капіталу стає нейтральним щодо інфляції (див. графік 3) — саме це спостерігається в українській економіці. Хоча економетричні результати засвідчують, що між потоками капіталу та інфляцією відсутній безпосередній зв'язок, це аж ніяк не означає, що зазначеної вище складнішої взаємодії — коли приплив капіталу дає змогу збільшити пропозицію грошової маси без звичної інфляційної “віддачі” — немає.

Восени 1997 року неспокій на світових фінансових ринках не позначився зменшенням припливу капіталу. В листопаді — грудні завдяки підвищенню ставки рефінансування НБУ тенденція до зменшення номінальної процентної ставки змінилася на зворотну, але приплив капіталу не припинився (див. графік 2). Навпаки, у I кварталі 1998 року він досяг рекордного значення — понад 600 млн. доларів США, що не сприяло посиленню фінансової дисципліни. Фактично приплив капіталу став індульгенцією для прихильників експансійної фінансової політики. Впродовж III кварталу 1996 — II кварталу 1997 року щоквартальні обсяги емісії ОВДП істотно зросли (див. графік 2). Відсутність інфляційної “віддачі” (у липні 1997 року інфляція становила 0.1%, а у серпні ціни не зростали) посилила привабливість фінансової і монетарної експансії. Влітку 1997 року дефіцит бюджету повернувся до позитивних значень інфляційного 1995 року.

Наприкінці 1997 року підвищення дохідності ОВДП до 45—50% спонукало до, здавалося б, безальтернативної

відмови від дефіциту бюджету, однак цього не сталося. За умов високої процентної ставки та незначної монетизації економіки (12—13% від ВВП) навіть невисокий обсяг дефіциту бюджету на рівні 1—2% від ВВП потенційно буде “піраміду” урядових боргових зобов'язань. Фінансовий колапс у Росії лише прискорив появу кризових явищ — не більше. Фактично емісією ОВДП створено “відкладену” інфляцію, хоча в короткостроковому плані вона допомогла зміцнити гривню та загальмувати інфляцію.

ВИСНОВКИ

Уважний аналіз причинно-наслідкових зв'язків переконує, що поєднання монетарної експансії та гальмування інфляції впродовж 1997 і (частково) 1998 років — наслідок припливу капіталу. Це аж ніяк не означає, що такий же результат можна отримати від зниження ставки рефінансування НБУ чи надання емісійних кредитів уряду за умов відпливу капіталу.

Дуже ймовірно, що приплив капіталу та зниження інфляційних очікувань були використані для надмірного збільшення інших компонент пропозиції грошової маси, передусім кредитування комерційних банків. У першій половині 1997 року ставку рефінансування знижено з понад 40 до 16%. Від'ємний знак та висока статистична значимість коефіцієнта при пви у рівняннях для Δm означає, що з початком відпливу капіталу НБУ “усвідомив” важливість рестрикційної монетарної політики.

З іншого боку, така зміна пріоритетів не надає монетарній політиці антиінфляційного спрямування: статистично коефіцієнт при пви у рівняннях для інфляції не відрізняється від нуля (див. таблицю).

Проте відплив капіталу в другому півріччі 1998 року не супроводжувався помітною монетарною рестрикцією (див. графік 1). Із початку 1999 року зроблено спробу обмежити пропозицію грошової маси, проте вже з II кварталу поновилися експансійна монетарна політика. Одним із пояснень є прагнення зберегти реальну пропозицію грошової маси та запобігти спаду виробництва після помітного прискорення інфляції. З іншого боку, відплив капіталу виглядає переконливим детонатором інфляційної інерції. За таких умов скорочення грошової бази на 5—10% упродовж двох-трьох кварталів було б виразним заспокоюючим сигналом і не вимагало б запровадження адміністративних обмежень на валютному ринку. □

Література.

1. Савлук М. Про деякі процеси в монетарній сфері України після грошової реформи // Вісник НБУ. — 1998. — № 7. — С. 42.
2. Домбровські М., Ковальов П., Лепетюк В., Маркевич М. Причини фінансової кризи в Україні і можливі методи її подолання // Вісник НБУ. — 1998. — № 12. — С. 6.
3. Ghosh A. The Output-Inflation Nexus in Ukraine: Is There a Trade-off? / Working Paper 96/46. — Washington: IMF. — 1996.

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ: НОВІ ІНСТРУМЕНТИ

Презентація /

Спільна послуга Приватбанку та компанії “Київстар GSM” Уперше в українській банківській практиці карткові продукти просуваються через Інтернет

“Уперше в Україні завдяки технології GSM-banking абоненти компанії “Київстар GSM”, використовуючи мобільний термінал та СМС-повідомлення, зможуть здійснювати платежі без особистої присутності і за послуги мобільного зв'язку, і за комунальні та інші послуги. Ця новинка впроваджується Приватбанком за допомогою пластикових карток Starcard. Ними можна скористатися як в Україні, так і за кордоном, користуючись послугами міжнародного роумінгу”, — заявив 28 липня президент компанії “Київстар GSM” Ігор Литовченко.

За словами голови правління КБ “Приватбанк” Олександра Дубілета, “уперше в українській банківській практиці карткові продукти просуваються через Інтернет. Подібний вид послуг — на рівні обслуговування своїх клієнтів передовими

західними банками”.

Новий універсальний платіжний інструмент — спільна платіжна картка Starcard — емітується КБ “Приватбанк” на базі картки VISA Classic. Усі платежі, що здійснюються за допомогою цієї картки, обробляються процесинговим центром КБ “Приватбанк”. Користуючись пластиковою картою, абоненти компанії “Київстар GSM” зможуть здійснювати платежі за товари і послуги в понад 12 мільйонах торговельних і сервісних точок, а також одержувати готівку в більш як 560 тисячах банкоматів із логотипом VISA не лише в Україні, а й перебуваючи за кордоном і користуючись послугою міжнародного роумінгу. При цьому вони можуть вибирати валюту для ведення карткового рахунку — гривні або долари США.

Беручи участь в унікальній дисконтній програмі Starcard, абоненти “Київстар GSM”, здійснюючи оплату за зв'язок, товари та послуги в Україні і за кордоном, одержуватимуть певну кількість балів (“поінтів”). Кількість “поінтів” еквівалентна кількості безоплатних хвилин ефірного часу в мережі “Київстар GSM”. Таким чином, чим частіше використовується картка, тим більша кількість “поінтів” нагромаджується, а значить, збільшується кількість безоплатних хвилин. Дисконтна програма дасть змогу абонентам “Київстар GSM”, поряд зі зручностями користування таким універсальним платіжним засобом, як Starcard, одержати додатковий ефірний час без витрат.

Микола В'юнковський,
“Вісник НБУ”.

Методичні поради /

Наталія
Шульга

Доцент кафедри банківської справи
Київського державного торговельно-економічного
університету. Кандидат економічних наук

*Триває становлення ринку
карткових послуг в Україні. Автори
публікації оглядають цей ринок,
зосередившись на його структурі,
попиті на карткові продукти,
оцінюють конкурентне середовище,
позиції банку в ньому тощо.*

Олександра
Сокольська

Старший фахівець управління
платіжних систем та чеків
АТ "Укрінбанк"

Стратегічне та оперативне планування діяльності банку на ринку платіжних карток

Операції з платіжними картками в Україні, за експертними оцінками, становлять 15—20% від загального обсягу грошових розрахунків. Тобто у 15 випадках зі ста клієнти, розраховуючись за придбані товари або отримані послуги, використовують платіжні картки. Це досить непоганий показник, оскільки ринок платіжних карток у нас ще молодий, а клієнтська база недостатньо розвинута. Основною передумовою формування ринку є попит населення на карткові продукти, який насамперед залежить від ступеня його довіри до нового платіжного засобу. Традиційно довіряючи готівковим грошам, власник картки (клієнт-утримувач), навіть маючи її на руках, як правило, знімає готівку в банкоматі або у відповідно оснащених пунктах і аж тоді йде до магазину. Це характерно практично для всіх "молодих" ринків платіжних карток.

Помітно впливає на зацікавленість попит на карткові продукти рівень добробуту потенційних клієнтів та їх прагнення заощаджувати. Ринок платіжних карток можна оцінювати з двох позицій:

- рівень купівельної спроможності населення низький, отже, основна маса населення навряд чи їх придбає;
- платоспроможні громадяни нададуть перевагу платіжній картці швидше як символу престижу, а вже потім як засобу розрахунку. Зважаючи на фінансові можливості співвітчизників, попит на карткові продукти умовно можна вважати задовольненим.

Найголовнішим фактором є довіра до банку, який на першу вимогу зобов'язується видавати готівку та своєчасно здійснювати розрахунки. Зауважимо, що не поспішають придбати платіжні картки ті клієнти, які не розуміють схеми їхньої дії.

Розширення обсягу ринку платіжних карток в Україні багато в чому залежить від банків, що впроваджують цей вид послуг, від проведеної ними рекламної кампанії. Більшість потенційних клієнтів не знає про переваги безготівкових розрахунків. Наприклад, про зручність бізнес-карток, які фактично діють за принципом лімітованої чекової книжки та незамінні у відрядженнях.

Отже, попит на карткові продукти в Україні є потенційним та прихованим. Щоб його активізувати, на нашу думку, слід вдаватися до продуманої стратегії маркетингу. Доцільно вивчати попит на карткові продукти за окремими сегментами українського ринку платіжних карток. Його структура — типова для країн із перехідною економікою. Подана у вигляді піраміди, вона

Попит населення на карткові продукти залежить від ступеня його довіри до нового платіжного засобу

дає уявлення про вагомість, значущість карткового проекту та перспективи його впровадження у банківську практику. У світовій економічній літературі йдеться про три основні сегменти карткового ринку: ринок міжнародних карток (*International*), ринок карток, емітованих банками певної країни, — *Domestic* та ринок внутрішніх банківських карток — *Local*. Частка міжнародних карткових продуктів у загальному обсязі цього ринку України ще досить значна. Ринок *International* почав розвиватися першим, і його перспективи легше прогнозуються, оскільки банки використовують уже відомі, випробувані за кордоном (у тому числі й в СНД) технології. На початку функціонування ринку утворилася своєрідна еліта з 6—7 банків, які завдяки своїй ресурсній базі змогли швидко і якісно

впровадити картковий продукт. Нині дедалі більше вітчизняних банків здобувають право на здійснення операцій із картками: одні — через агентські відносини з українськими банками — членами міжнародних платіжних систем, інші — шляхом отримання членства у цих платіжних системах, що вважається дуже престижним.

Якщо такі тенденції збережуться, вочевидь, на ринку залишаться три-чотири банки — емітенти міжнародних карток, решта стане їхніми агентами.

International і *Domestic*, достатньо автономні ринки, останнім часом прагнуть до взаємної інтеграції. Зрозуміло, міжнародні компанії намагаються вийти на внутрішній ринок (*Domestic*). Місцеві банки слабкі порівняно зі світовими картковими монстрами, вони не в змозі оперативного створити конкурентоспроможну внутрішню платіжну систему, яка потребує значних капіталовкладень та має доволі довгий період окупності.

Світовий досвід підтверджує: найбільш містким сектором ринку є *Local*, характерною ознакою якого є випуск кожним банком власної картки і розповсюдження її серед клієнтів. Присутність на *Local*-ринку дає банку змогу оволодіти певним ринковим сегментом. В Україні також поширені локальні проекти, в тому числі і на базі смарт-карток (карток із чіповими технологіями). Досвід їх впровадження вже мають Укрінбанк, "Аваль", Промінвестбанк та інші.

Територіально ринок платіжних карток в Україні традиційно охоплює центр країни, Київ та прилеглі до нього найбільші міста. Оскільки ринок платіжних карток у Києві поділено між основними учасниками системи розрахунків, останнім часом деякі банки надають перевагу розвитку карт-

кових операцій у регіонах. Такий підхід має свої плюси і мінуси. До останніх слід віднести:

- недостатню розвинутість мережі підприємств торгівлі і сервісу;
- низьку середню вартість покупки (відповідно і невисоку винагороду банку) тощо.

Водночас на регіональному ринку платіжних карток банку не доведеться вести жорстку конкурентну боротьбу. Він, як монополіст у цій сфері, зможе утримувати розмір своєї винагороди на рівні, необхідному для отримання бажаного прибутку.

А взагалі вітчизняний ринок платіжних карток є конкурентним середовищем для головних дійових осіб — комерційних банків. Частина з них, маючи сприятливі фінансові передумови та розвинуту регіональну мережу, почали впровадження картокових операцій раніше. Вони фактично ведуть першу скрипку на ринку. У боротьбі за клієнта українські банки досить часто забувають про найголовнішу проблему їхніх картокових програм — окупність. Невпинно знижуючи тарифи як щодо емісії карток, так і за еквайрингом, банки — учасники системи розрахунків за допомогою платіжних карток прагнуть залучити якнайбільше клієнтів, сподіваючись у майбутньому отримати очікувані прибутки.

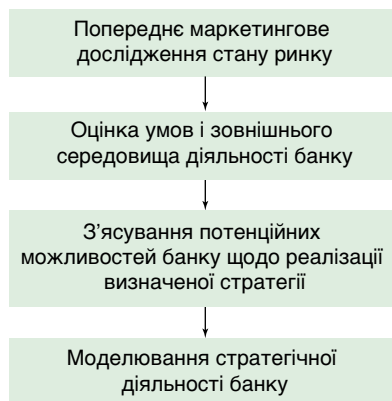
Отже, на сучасному етапі розвитку картокової індустрії українські банки зіткнулися із такими проблемами: поступово втрачається частка ринку; неможливо широко залучати нових клієнтів; обмаль коштів для забезпечення ефективного функціонування картокової програми банку; поступове зниження рентабельності картокових операцій; картова програма банку не окупається у запланований період тощо.

Із загостренням конкурентної боротьби виникає потреба у **стратегічному плануванні** діяльності банку на ринку платіжних карток. Воно передбачає визначення стратегії та основних параметрів діяльності, досягнення яких у майбутньому забезпечило би банку отримання запланованих прибутків. Стратегічне планування слід починати з проведення **маркетингового дослідження зовнішнього середовища** функціонування банку, яке може здійснюватися за такою схемою:

1. **Попереднє маркетингове дослідження** включає:

- збір інформації для проведення досліджень;
- визначення конкретних напрямів розвитку картового бізнесу;
- розробку маркетингових прийомів оволодіння певним сегментом ринку або залучення запланованого обсягу ресурсів на картові рахунки клієнтів;
- розрахунок планових кількісних показників за окремими напрямками діяльності, узгодженими зі стратегічною метою та еко-

Етапи маркетингового дослідження ринку платіжних карток

номічними можливостями банку;

- з'ясування цільового ринку;
- встановлення форми маркетингового звіту.

2. **Оцінка умов і зовнішнього середовища функціонування банку** зводиться до:

- виявлення тенденцій, закономірностей, причинно-наслідкових залежностей у згаданому бізнесі та ринкового попиту на картові послуги банку;
- виявлення ключових факторів зміни зовнішнього середовища, що в змозі вплинути на виконання стратегічних завдань банку на ринку платіжних карток;
- огляду тарифів на картові продукти інших банків;
- визначення слабких та сильних сторін конкурентів;
- встановлення обсягу можливого проникнення на ринок платіжних карток або витіснення банку з нього;
- визначення потенційних партнерів та обговорення умов співробітництва у ході виконання картової програми.

На цьому етапі маркетингового дослідження розраховують окремі економічні показники (наприклад, обсяг грошових коштів у розпорядженні потенційних клієнтів банку) та оцінюють можливості залучення нових клієнтів тощо.

3. **Аналіз можливостей банку щодо реалізації визначеної стратегії.**

Головна проблема полягає у небезпеці неповного використання потенціалу банку в сфері картової індустрії. На цьому етапі передбачається:

- визначення можливих проблем та шляхів їх подолання;
- виявлення впливу слабких та сильних позицій банку на його стратегію.

З метою підвищення ефективності використання потенціалу банку на ринку платіжних карток доцільно:

- узагальнити й оцінити можливості банку за кожним із обраних напрямів розвитку картового бізнесу;
- визначити фінансові та організаційні передумови щодо впровадження картової програми банку;

• проаналізувати кадрові ресурси банку, рівень професійної підготовки спеціалістів;

- оцінити готовність основних та допоміжних підрозділів банку виконувати покладені на них функції;
- зазначити канали зв'язку й технічну забезпеченість картової програми.

Результатом дослідження є узагальнююча оцінка потенційних економічних переваг та недоліків банку щодо впровадження картової програми.

4. **Моделювання стратегічної діяльності банку на ринку платіжних карток.**

Передумовами моделювання стратегії картової програми є:

- проведення регіональної експансії банку на ринку платіжних карток;
- налагодження тісного співробітництва з міжнародними платіжними системами;
- вибір оптимальної організаційної структури управління картовими операціями банку;
- забезпечення технічної оснащеності та автоматизації процесів картового бізнесу;
- підготовка висококваліфікованих кадрів;
- визначення умов надання кредитів за платіжними картками; залучення ресурсів та сплата відсотків за залишками коштів на картових рахунках, розміщення гарантійних депозитів та розподіл ресурсів за типами карток;
- вибір інструментів менеджменту картової програми тощо.

У процесі побудови моделі визначаються ключові фактори майбутнього розвитку, конкретизується мета, виражаються необхідні пропорції, координуються зусилля різних підрозділів, виявляються проблеми та обираються найефективніші шляхи їх вирішення.

Економіко-математична модель дасть змогу банку:

- прогнозувати наслідки прийняття стратегічних рішень щодо позиції банку на ринку платіжних карток;
- оперативно вносити зміни у вхідні параметри, пов'язані зі змінами індикаторів зовнішнього середовища (наприклад, поява нових конкурентів та нового картового продукту, підвищення (зниження) процентних ставок тощо), і отримувати фінансовий результат за різних сценаріїв;
- аналізувати співвідношення і тенденції зміни фінансових та аналітичних показників, що характеризують стан картового бізнесу в банку;
- прогнозувати майбутній розвиток картового ринку та розробляти пропозиції, спрямовані на зміцнення позиції банку і прийнятого рівня картових операцій банку.

До широкого впровадження картової програми банку доцільно здійснити *проб-*

ний картковий проект. Краще його апробувати на невеликому за обсягами, але типовому сегменті ринку, на якому збирається діяти банк, із певним набором карткових продуктів та цілком визначеним колом клієнтів. За таких обставин можливо внести ряд коригувань у модель стратегічної діяльності банку на ринку платіжних карток та розпочати повномасштабну кампанію щодо впровадження карткової програми.

Стратегічне планування карткової програми подане переважно якісними параметрами і допомагає узагальнювати довгострокові глобальні його цілі та методи їх досягнення. Стратегічний план карткового бізнесу в банку доцільно розробляти на період від одного до трьох років. Логічним його продовженням є оперативні плани — віддзеркалення стану і тенденцій поточної діяльності банку. Складовою оперативного планування є бюджет — фінансовий план надходжень та витрат на виконання карткової програми. На відміну від стратегічних моделей, бюджет виражений переважно кількісними параметрами.

Формування бюджету дає банку змогу:

- визначити рентабельність карткової програми банку;
- скоординувати діяльність різних його підрозділів у процесі впровадження карткової програми;
- виявити резерви фінансових і трудових ресурсів банку, які можна мобілізувати з метою раціональнішого та ефективного їх використання для проведення карткових операцій. Це забезпечить досягнення максимальних прибутків за най-

менших витрат;

- обґрунтувати строки окупності дорогого карткового обладнання та обсяги прямих і накладних витрат, пов'язаних із утриманням сервісних служб (інкасація, каса, бухгалтерія);

- орієнтувати менеджерів на вирішення поставлених перед банком завдань;

- організувати дієву систему контролю, використання якої допоможе перевірити відповідність реально отриманих результатів запланованим та виявити причини відхилень.

Головною ж метою процесу бюджетування лишається визначення потреби у

Стратегічне планування слід починати з проведення маркетингового дослідження зовнішнього середовища функціонування банку

фінансових ресурсах на підтримку карткової програми та контроль за їх використанням.

Процедуру бюджетування карткової програми пропонується проводити у кілька етапів:

1. З'ясування основних параметрів для здійснення оперативного планування.
2. Визначення складу та обсягу доходів і витрат від карткової програми.
3. Складання бюджету в розрізі профіт-центрів, продуктів та цільових клієнтів.
4. Аналіз виконання бюджету, контроль за досягненням запланованих показників та прийняття управлінських рішень.

1 етап. З'ясування основних пара-

метрів для здійснення оперативного планування.

Параметри оперативного планування карткового бізнесу банку є базою для розрахунку бюджетів. Від їх передбачення залежить вірогідність використання фінансових планів та правильність прийняття управлінських рішень. Оперативне планування карткового бізнесу має провадитися за його типами (емісія, еквайринг), видами банківських продуктів (картки Classic, Business, Gold), контрагентами (торговці, філії, агенти).

До основних параметрів планування карткової діяльності банку належать: кількість клієнтів, яких він може залучити до співпраці за картковими операціями, та обсяг і структура карткових операцій банку. Розрахунок базових параметрів від проведення банком емісії платіжних карток наведено у таблиці 1.

У процесі планування, як правило, вдаються до експертної оцінки та методів маркетингового дослідження ринку. Так, відомості про клієнтську базу банку формують шляхом опитування або анкетування потенційних клієнтів, орієнтуючись на певний тип клієнттури, тарифну політику тощо. Клієнтська база — базовий параметр для визначення обсягу карткових операцій.

За аналогічною схемою можна розрахувати базові параметри для оцінки фінансового результату від проведення банком еквайрингу. Зауважимо, що в такому разі розрахунок проводиться не за банківськими продуктами, а за контрагентами банку (торговцями, філіями, банками-агентами).

Щоб спрогнозувати кількість торговців,

Таблиця 1. Базові параметри для оперативного планування фінансового результату від проведення банком емісії платіжних карток за окремими продуктами

Продукт	Показник	Усього	Внутрішні операції			Зовнішні операції		
			Усього	У тому числі		Усього	У тому числі	
				електронні	імпринтер		електронні	імпринтер
I. Classic	Кількість клієнтів, чоловік	900	600			300		
	Обсяг залучених коштів на рахунках, USD	360000	210000			150000		
	Обсяг операцій за видами, USD							
	— зняття готівки	108000		37800	25200		27000	18000
	— безготівкові розрахунки	180000		63000	42000		45000	30000
II. Business	Кількість клієнтів, чоловік	120	100			20		
	Обсяг залучених коштів на рахунках, USD	110000	90000			20000		
	Обсяг операцій за видами, USD							
	— зняття готівки	33000		16200	10800		3600	2400
	— безготівкові розрахунки	55000		27000	18000		6000	4000
III. Gold	Кількість клієнтів, чоловік	40	30			10		
	Обсяг залучених коштів на рахунках, USD	90000	60000			30000		
	Обсяг за видами операцій, USD							
	— зняття готівки	27000		10800	7200		5400	3600
	— безготівкові розрахунки	45000		18000	12000		9000	6000
	— залишки на рахунках	18000		7200	4800		3600	2400

яких банк планує обслуговувати за операціями еквайрингу, доцільно провести опитування клієнтів — юридичних осіб, що здійснюють розрахунково-касове обслуговування через цей банк. Крім того, завдяки різноманітним маркетинговим прийомам можна спрогнозувати і кількість “зовнішніх” клієнтів за операціями еквайрингу.

На зазначеному етапі складається певна матриця з такими основними компонентами:

- види платіжних карток, які емітує банк, та варіанти їх використання або варіанти комбінації різних видів карток;
- склад і структура клієнтської бази банку;
- територіальна мережа розповсюдження карток продуктів банку тощо.

Наявність такої матриці при поточному плануванні діяльності банку на ринку платіжних карток допоможе своєчасно реагувати на зміни умов його макро- та мікросередовища.

2 етап. Визначення складу та обсягу доходів і витрат від картової програми.

На цьому етапі складання бюджету важливими є правильні групування та розрахунки доходів і витрат банку від картової програми.

Розрізняють поточні та капітальні витрати банку, пов'язані з реалізацією картової програми. До *поточних* належать витрати за операціями з платіжними картками, здійснювані протягом певного часового інтервалу (місяць, квартал, рік). До *капітальних* — витрати на впровадження картової програми (вступний внесок до системи, придбання обладнання для проведення картових операцій тощо). Капітальні витрати мають разовий, а поточні — постійний характер.

Залежно від джерел отримання витрат і доходи поділяються на процентні та комісійні. При розрахунку поточної собівартості найскладніше аналітикам банку визначати *процентні доходи та витрати*. Основною статтею *процентних доходів* від картових операцій є *доходи від клієнтських коштів*, залучених на картові та гарантійні рахунки. Їх важко реально виявити, оскільки депозити відразу потрапляють до ресурсної бази та розподіляються банком за “котловим” методом. Тому можна лише приблизно визначити дохідність таких операцій, і за умови налагодження в установі відповідного управлінського обліку. Одночасно за розміщені кошти на картових рахунках банк несе процентні витрати у вигляді відсотків, сплачуваних на користь клієнтів. Досить важливе значення має і врахування доходів та витрат, пов'язаних із обслуговуванням групи цільових клієнтів. При розрахунку цього показника можна використовувати експертні мето-

ди, які дадуть лише приблизні результати.

Комісійні доходи і витрати банк отримує або сплачує у вигляді плати за процесинг, комісії взаємообміну (interchange), за конвертування валюти тощо. Такі доходи та витрати входять до групи прямих і безпосередньо відносяться на відповідні рахунки доходів та витрат.

До окремої групи витрат комерційного банку за операціями з платіжними картками віднесемо так звані *непрямі неопераційні витрати*. Це витрати на утримання апарату управління, юридичної служби, служби безпеки, господарські витрати тощо. Вони повинні бути пропорційно розподілені між усіма структурними підрозділами, що обслуговують безпосередньо клієнтів. Відповідальність за достовірність такого розподілу несе служба внутрішнього бюджетування банку.

До широкого впровадження картової програми банку доцільно здійснити пробний картовий проект

Накладні витрати розподіляються між окремими підрозділами банку, що генерують дохід, кількома способами:

1) обчислюється розмір накладних витрат на одного співробітника банку, а потім результат співвідноситься з кількістю співробітників, що обслуговують цей напрям діяльності;

2) обчислюється розмір накладних витрат на одиницю фонду заробітної плати банку, результат співвідноситься із фондом заробітної плати окремих підрозділів картового управління.

Обираючи метод віднесення накладних витрат до бюджету картових операцій, слід зважати на загальну методику, яку використовує банк, здійснюючи подібні розрахунки.

Основною для визначення витратних статей бюджету із впровадження картової програми є тарифи платіжної системи, з якою співпрацює банк, процесингових центрів та інших контрагентів.

Тарифи банку за картовими операціями — це база для калькуляції доходів від картової програми, гнучкий інструмент реагування банку на зміни в ринковому середовищі. Тому при бюджетуванні треба враховувати можливі зміни у тарифах відповідно до спрогнозованої ринкової ситуації. Тарифна шкала банку розробляється на підставі багатьох факторів: основної стратегії діяльності банку на ринку платіжних карток, орієнтації на певний тип клієнттури, тарифів конкурентів, стану ринку тощо.

3 етап. Етап безпосереднього складання бюджету.

В економічній теорії розрізняють кілька видів бюджетів. За цільовим призначенням

їх поділяють на вертикальні та горизонтальні. До *вертикальних* належать бюджети дирекцій, філій та структурних підрозділів банку, що безпосередньо обслуговують клієнтів. *Горизонтальні* можуть бути представлені бюджетами окремих банківських продуктів та цільових клієнтів. Можлива й подальша деталізація бюджетів: за консультантами, проектами тощо. Ступінь їх деталізації залежить від багатьох чинників — насамперед від рівня організації управлінського обліку, комп'ютерних технологій та програмного забезпечення, кваліфікації співробітників банку.

Побудова горизонтальних та вертикальних бюджетів дасть змогу:

- проаналізувати структуру доходів та витрат банку, пов'язаних із впровадженням картової програми, визначити шляхи мінімізації витрат при запланованих обсягах операцій;
- забезпечити стабільність тарифів на банківські послуги в умовах зростаючої конкуренції;
- оцінити рентабельність окремих напрямів діяльності, продуктів тощо.

При складанні бюджету важливо зважати на таке: по-перше, його слід розробляти на основі стратегічної моделі впровадження картової програми; по-друге, він повинен адекватно відображати організаційну структуру підрозділу банку, що реалізує картову програму.

Бюджети бажано будувати на невеликій проміжки часу. Це пов'язано з динамічним розвитком операцій із платіжними картками на українському ринку та потребою постійно коригувати картову стратегію банку відповідно до зміни умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Поточні бюджети строком, скажімо, на квартал дадуть змогу враховувати вплив різноманітних факторів на операції банку з платіжними картками та швидко реагувати в мінливих ринкових умовах.

Аби уникнути впливу на кінцеві результати такого фактора, як інфляція, при складанні бюджету доцільно оцінювати витрати і доходи у твердій валюті, наприклад, доларах США. Більшість сплат (разових та поточних) за платіжними системами банк здійснює саме в іноземній валюті, отже, зробити це буде неважко.

Приклад *вертикального поточного бюджету* комерційного банку за операціями з платіжними картками в розрізі окремих підрозділів наведено у таблиці 2.

Горизонтальні бюджети складаються за типами картового бізнесу, контрагентами, картовими продуктами тощо. Комерційному банку пропонується виділити два типи картового бізнесу: емісію (випуск) двох основних картових продуктів та їх еквайринг (забезпечення приймання до сплати). За операціями емісії банківські продукти можна деталізувати за видами

Таблиця 2. Поточний бюджет банку в розрізі підрозділів банку, що генерують та обслуговують картковий бізнес

Статті бюджету	Фронт-офіс		Бек-офіс		
	Сектор емісії	Сектор еквайрингу	Відділ розрахунків	Відділ програмно-технічного забезпечення	Маркетингова служба
I. Операційні комісійні доходи					
1.1. Відсоток від зарплатних проектів	410	410	x	x	x
1.2. Комісія з операцій видачі готівки	1680	600	x	x	x
1.3. Комісія взаємообміну, отримана	3003.39	240	x	x	x
1.4. Комісія з торговців та агентів		12180	x	x	x
1.5. Інші прямі доходи від еквайрингу			x	x	x
1.6. Разові плати при емісії карток	5742		x	x	x
1.7. Інші комісійні доходи			x	x	x
Усього доходів	10835.39	13430			
II. Операційні комісійні витрати					
2.1. Витрати на процесинг (плата процесинговому центру)	1060	720	x	x	x
2.2. Комісія взаємообміну, сплачена	1568	4987.78	x	x	x
2.3. Плата за доступ до системи авторизації	250		x	x	x
2.4. Плата за авторизацію	2927.98	96	x	x	x
2.5. Плата за доступ до системи клірингу і розрахунків		250	x	x	x
2.6. Плата за кліринг та розрахунки	32.44	91.25	x	x	x
2.7. Плата за сервісне обслуговування емісії карток	2000	x	x	x	x
2.8. Інші комісійні витрати			x	x	x
III. Прямі неопераційні витрати	1200	900	800	600	800
IV. Витрати фронт-офісу	9038.42	7045.03	x	x	x
V. Операційний результат (I–IV)	1796.97	6384.97	x	x	x
VI. Витрати бек-офісу	1257.16	942.87	x	x	x
VII. Прибуток (V–VI)	539.81	5442.13	x	x	x
VIII. Непрямі неопераційні витрати (накладні витрати)	2834.28	2125.71	x	x	x
IX. Чистий прибуток (VII– VIII)	-2294.47	3316.42	x	x	x

карток (Classic, Business, Gold), а за операціями еквайрингу — за контрагентами: робота з торговцями, банками-агентами, філіями тощо.

Технологія складання горизонтальних і вертикальних бюджетів аналогічна. Відмінність лише у виборі бази для розподілу неопераційних витрат.

Необхідною умовою ефективного завершення процесу бюджетування операцій комерційного банку з платіжними картками є складання **зведеного бюджету**, який поєднує дані горизонтальних та вертикальних бюджетів.

До прямих неопераційних витрат належить заробітна плата співробітників фронт-офісу та бек-офісу управління карткових операцій, амортизація обладнання, канцелярські, телефонні та інші прямі витрати, які можна віднести до конкретного підрозділу. На наш погляд, варто виділити три рівні фінансового результату карткового підрозділу банку.

Перший — операційний результат діяльності підрозділу визначається як різниця між сумою операційних доходів та операційних і прямих неопераційних витрат.

Другий рівень фінансового результату підрозділу (прибуток) розраховується так: операційний результат мінус витрати на утримання бек-офісу, які розподіляються між підрозділами фронт-офісу пропорційно

чисельності працюючих.

І нарешті, третій рівень фінансового результату отримуємо, віднімаючи від прибутку накладні витрати, що обчислюються, як зазначено вище. У такий спосіб можна визначити чистий прибуток окремого дивізіонального підрозділу банку.

Крім поточних, банк здійснює капітальні доходи і витрати, які повинні відобразитись в інтегрованому бюджеті карткової програми. Бюджет показує всі основні види витрат та доходів, які одержить банк від упровадження карткової програми, і дає інформацію про строки окупності проекту. При його формуванні необхідно враховувати основні напрями стратегії банку на ринку карток: співпрацю з платіжною системою VISA International, орієнтування на власну клієнтську базу, дотримання середньоринкових тарифів тощо.

Для перевірки правильності побудови бюджетів за операціями банку з платіжними картками рекомендуємо скласти **спеціальну таблицю (шахівничку)**. Це документ, що допомагає бачити джерела доходів та напрямів їх використання, збалансувати бюджет у цілому та окремі його частини. Таблиця складається із двох частин: по вертикалі подаються напрями використання коштів (статті витрат), а по горизонталі — джерела покриття (статті доходів). Така таблиця складається на підставі

даних основних робочих таблиць та інших допоміжних розрахунків, які ґрунтуються на показниках бюджету.

4 етап. Аналіз виконання бюджету, контроль за досягненням запланованих показників та прийняття управлінських рішень.

Вертикальний бюджет у розрізі окремих підрозділів свідчить про вклад кожного окремого підрозділу управління у кінцевий результат його діяльності, горизонтальний — про ефективність надання окремих карткових послуг. Отримані результати дають змогу зробити висновки стосовно доцільності "продажу" того чи іншого продукту.

Приймаючи управлінські рішення, слід керуватися тим, що організаційна структура карткового управління будується в основному за критерієм розподілу продуктів, тому основні доходи та витрати будуть віднесені на сектори емісії та еквайрингу. Розрахунковий відділ та відділ програмно-технічного забезпечення у такому разі відіграватимуть роль допоміжних підрозділів (своєрідний back-office у межах управління). Але їх внесок у загальний результат діяльності не варто недооцінювати, оскільки вони обслуговують основні підрозділи, що генерують банківський дохід.

Результатом побудови бюджетів карткової програми є позитивний (зі знаком "+") або негативний (зі знаком "-") **фінан-**

совий результат поточної діяльності банку на ринку платіжних карток. Позитивний фінансовий результат засвідчує, що банк обрав правильну стратегію діяльності, підтримуючи та вчасно коригуючи її відповідно до змінних умов ринкового середовища, і отримуватиме бажані результати в майбутньому.

За допомогою бюджетування можна вловити той момент, коли карткова програма окупить себе. Фахівці цієї індустрії називають точку, коли програма зі збиткової перетворюється на дохідну, "критичною масою" карткової програми банку. Інколи в економічній літературі можна також зустріти термін "точка беззбитковості" карткової програми банку.

Негативний фінансовий результат сигналізує, що обрана стратегія збиткова, що банк мусить переглянути напрями та параметри своєї діяльності на картковому ринку і лише опісля відкоригувати поточні бюджети.

При аналізі складеного бюджету банку необхідно:

- з'ясувати цілі та обсяг капіталовкладень;
- намітити лінію поведінки на ринку платіжних карток;
- сформулювати план тактичних дій;
- ідентифікувати ризики за окремими напрямками діяльності;

- зважити свої можливості щодо впровадження (активізації) карткового проекту;
- внести зміни до бюджету.

Керівництво повинно визначити, як подолати виявлені при аналізі бюджету проблеми.

Результати бюджетування мають бути доведені до виконавців у вигляді плану конкретних показників. Для контролю за реалізацією бюджету банк має підготувати **фінансовий звіт** (звіт про виконання бюджету за певний звітний період), який є підґрунтям для складання бюджетів майбутнього періоду. Цей звіт дає узагальнюючу характеристику підсумків фінансової діяльності карткового управління за звітний період, допомагає аналізувати економічні показники його роботи, виявляти недоліки фінансового планування і резерви щодо збільшення прибутковості карткового бізнесу.

Контроль за досягненням запланованих показників повинен бути покладений на керівників окремих підрозділів та на аналітичну службу банку, наприклад, на фінансовий чи бюджетний підрозділ.

Важливим фактором для ефективного аналізу фактичного виконання бюджету є правильне відображення доходів та витрат у часовому аспекті. Рационально відображати їх у період виникнення, а не залежно від дати фактичної сплати. Досить ча-

сто, аналізуючи доходи та витрати за операціями банку з пластиковими картками, важко визначити період, до якого їх відносити. Як правило, банк отримує від платіжних систем рахунок за послуги (billing) лише у місяці, наступному за тим, до якого вони відносяться.

Іще слід пам'ятати: зміну будь-якого показника в межах 5—10% немає потреби досліджувати доти, доки така ситуація не повториться й не стане потенційною проблемою банку.

Використовуючи дані бюджету карткової програми, вже на попередньому етапі можна одержувати відповіді на такі запитання:

- 1). Робота на якому рівні платіжної системи принесе банку бажаний прибуток?
- 2). Чи доцільно розпочинати роботу з кількома платіжними системами, чи краще обмежитися вибором однієї, найприйнятнішої?

- 3). Яка комбінація окремих напрямів операцій із платіжними картками буде найвдалішою для банку?

Таким чином, бюджетування операцій комерційного банку з платіжними картками є ефективним індикатором доцільності їх проведення та визначення структури й обсягу їх реалізації у певних умовах ринкового середовища.

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за липень 2000 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс				
1	100 BGL	100 болгарських левів	261.6969	18	470 MTL	100 мальтійських лір	1248.3471
2	986 BRL	100 бразильських реалів	298.5342	19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	54.4815
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	99.9706	20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	52.6551
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.8584	21	554 NZD	100 новозеландських доларів	256.0169
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.8604	22	586 PKR	100 пакистанських рупій	10.4033
6	381 GEL	100 грузинських ларі	277.4388	23	604 PEN	100 перуанських нових сол	155.6192
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	69.7914	24	408 KPW	100 північнокорейських вон	247.1727
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	156.6502	25	642 ROL	10000 румунських леїв	2.5641
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	0.2175	26	682 SAR	100 саудівських ріялів	144.9887
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	132.8788	27	760 SYP	100 сирійських фунтів	10.3577
11	356 INR	1000 індійських рупій	121.7259	28	705 SIT	100 словенських толарів	2.4588
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.1118	29	901 TWD	100 нових тайваньських доларів	17.6744
13	368 IQD	100 іракських динарів	1749.0511	30	762 TJR	1000 таджицьких рублів	3.1987
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.5758	31	952 XOF	1000 франків КФА	7.7631
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1774.7389	32	152 CLP	1000 чилійських песо	10.1131
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.6036	33	191 HRK	100 хорватських кун	66.7157
17	434 LYD	100 лівійських динарів	1086.0395	34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	65.6985
				35	255	100 доларів США за розр. із Індією	435.0240

* Курс встановлено з 01.07.2000 року.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо інозе Національним банком України

№ п/п	Код валюти	Назва валюти						
			01.07.2000 р.	02.07.2000 р.	03.07.2000 р.	04.07.2000 р.	05.07.2000 р.	
1	036 AUD	100 австралійських доларів	326.9386	326.9386	326.9386	325.9143	325.0722	
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	37.7634	37.7634	37.7634	37.5172	37.4935	
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	821.8190	821.8190	821.8190	821.9206	822.7109	
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.1733	12.1733	12.1733	12.1742	12.1742	
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	128.8144	128.8144	128.8144	127.9746	127.8937	
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0557	0.0557	0.0557	0.0556	0.0557	
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	15.4273	15.4273	15.4273	15.3303	15.3184	
8	208 DKK	100 датських крон	69.6470	69.6470	69.6470	69.1911	69.1306	
9	840 USD	100 доларів США	543.7800	543.7800	543.7800	543.8200	543.8200	
10	233 EEK	100 естонських крон	33.2108	33.2108	33.2108	32.9943	32.9734	
11	352 ISK	100 ісландських крон	7.0972	7.0972	7.0972	7.1261	7.0796	
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	659.8018	659.8018	659.8018	655.5002	655.0859	
13	724 ESP	1000 іспанських песет	31.2308	31.2308	31.2308	31.0271	31.0075	
14	380 ITL	10000 італійських лір	26.8370	26.8370	26.8370	26.6620	26.6451	
15	124 CAD	100 канадських доларів	367.0525	367.0525	367.0525	367.4627	367.0998	
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8133	3.8133	3.8133	3.8109	3.8109	
17	428 LVL	100 латвійських латів	907.8130	907.8130	907.8130	907.8798	907.8798	
18	440 LTL	100 литовських літів	135.9450	135.9450	135.9450	135.9550	135.9550	
19	498 MDL	100 молдовських лейв	43.4308	43.4308	43.4308	43.4663	43.4663	
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	235.8006	235.8006	235.8006	234.2633	234.1152	
21	280 DEM	100 німецьких марок	265.6858	265.6858	265.6858	263.9536	263.7867	
22	578 NOK	100 норвезьких крон	63.4864	63.4864	63.4864	63.1960	63.0712	
23	985 PLN	100 польських злотих	122.2719	122.2719	122.2719	122.2809	124.8726	
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.5919	2.5919	2.5919	2.5750	2.5734	
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9386	1.9386	1.9386	1.9401	1.9401	
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	313.9426	313.9426	313.9426	313.9657	314.5286	
27	703 SKK	100 словацьких крон	12.0307	12.0307	12.0307	12.0315	12.2311	
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0873	0.0873	0.0873	0.0873	0.0878	
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4573	10.4573	10.4573	10.4581	10.4581	
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	19.6027	19.6027	19.6027	19.6042	20.0461	
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.1291	2.1291	2.1291	2.0869	2.0869	
32	246 FIM	100 фінських марок	87.3965	87.3965	87.3965	86.8267	86.7719	
33	250 FRF	100 французьких франків	79.2180	79.2180	79.2180	78.7015	78.6518	
34	203 CZK	100 чеських крон	14.1514	14.1514	14.1514	14.1524	14.6326	
35	752 SEK	100 шведських крон	61.7072	61.7072	61.7072	61.5424	61.5402	
36	756 CHF	100 швейцарських франків	333.6134	333.6134	333.6134	331.9711	332.2527	
37	392 JPY	1000 японських єн	51.6691	51.6691	51.6691	51.3271	51.1929	
38	978 EUR	100 євро	519.6362	519.6362	519.6362	516.2483	515.9220	
39	960 XDR	100 СПЗ	730.7190	730.7190	730.7190	722.4450	721.9883	
			16.07.2000 р.	17.07.2000 р.	18.07.2000 р.	19.07.2000 р.	20.07.2000 р.	21.07.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	317.8187	317.8187	317.8266	317.4242	314.8433	314.3736
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	36.9318	36.9318	36.9627	36.9667	36.4258	36.4423
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	816.1107	816.1107	811.1928	815.0493	814.2147	813.3939
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.1508	12.1508	12.1506	12.1506	12.1508	12.1510
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	125.9775	125.9775	126.0831	126.0966	124.2518	124.3080
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	15.0965	15.0965	15.1105	15.1107	14.8923	14.8876
8	208 DKK	100 датських крон	68.1250	68.1250	68.1876	68.2260	67.2477	67.2709
9	840 USD	100 доларів США	543.8700	543.8700	543.8600	543.8600	543.8700	543.8800
10	233 EEK	100 естонських крон	32.4794	32.4794	32.5066	32.5101	32.0345	32.0490
11	352 ISK	100 ісландських крон	6.8623	6.8623	6.8593	6.8701	6.8557	6.8683
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	645.2709	645.2709	645.8115	645.8805	636.4316	636.7195
13	724 ESP	1000 іспанських песет	30.5430	30.5430	30.5685	30.5718	30.1246	30.1382
14	380 ITL	10000 італійських лір	26.2459	26.2459	26.2679	26.2707	25.8864	25.8981
15	124 CAD	100 канадських доларів	366.5816	366.5816	366.5186	367.2989	368.6875	368.0421
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8113	3.8113	3.8112	3.8112	3.8113	3.8114
17	428 LVL	100 латвійських латів	904.9418	904.9418	904.9251	904.9251	895.9967	896.0132
18	440 LTL	100 литовських літів	135.9675	135.9675	135.9650	135.9650	135.9675	135.9700
19	498 MDL	100 молдовських лейв	43.6745	43.6745	43.6930	43.6376	43.6921	43.6778
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	230.6075	230.6075	230.8007	230.8254	227.4485	227.5514
21	280 DEM	100 німецьких марок	259.8345	259.8345	260.0522	260.0800	256.2751	256.3911
22	578 NOK	100 норвезьких крон	62.3434	62.3434	62.2848	62.1127	61.3239	61.2355
23	985 PLN	100 польських злотих	125.6776	125.6776	125.6753	125.4145	125.4168	125.4191
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.5349	2.5349	2.5370	2.5372	2.5001	2.5013
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9529	1.9529	1.9542	1.9556	1.9599	1.9663
26	702 SGD	100 сингапурських доларів	312.8387	312.8387	312.8329	312.0252	312.0310	312.0367
27	703 SKK	100 словацьких крон	12.1697	12.1697	12.1695	11.9090	11.9092	11.9094
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0873	0.0873	0.0873	0.0865	0.0865	0.0865
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4590	10.4590	10.4588	10.4588	10.4590	10.4592
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	19.8366	19.8366	19.8362	19.5908	19.5912	19.5915
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.0460	2.0460	2.0063	2.0063	2.0064	2.0064
32	246 FIM	100 фінських марок	85.4718	85.4718	85.5434	85.5525	84.3009	84.3391
33	250 FRF	100 французьких франків	77.4734	77.4734	77.5383	77.5466	76.4121	76.4467
34	203 CZK	100 чеських крон	14.4831	14.4831	14.4829	14.3766	14.3769	14.3771
35	752 SEK	100 шведських крон	60.8723	60.8723	60.8504	60.6501	59.6774	59.6334
36	756 CHF	100 швейцарських франків	328.3743	328.3743	328.8832	328.1333	323.9389	323.7715
37	392 JPY	1000 японських єн	50.4059	50.4059	50.0362	50.3985	50.3244	50.2765
38	978 EUR	100 євро	508.1921	508.1921	508.6179	508.6723	501.2306	501.4574
39	960 XDR	100 СПЗ	718.9401	718.9401	718.5715	718.5073	707.7869	715.3641

МНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЩОДЕННО (за липень 2000 року)

Офіційний курс									
06.07.2000 р.	07.07.2000 р.	08.07.2000 р.	09.07.2000 р.	10.07.2000 р.	11.07.2000 р.	12.07.2000 р.	13.07.2000 р.	14.07.2000 р.	15.07.2000 р.
323.0663	321.0279	319.7352	319.7352	319.7352	322.8855	320.4697	321.2824	321.1622	317.8187
37.6918	37.7130	37.4798	37.4798	37.4798	37.6379	37.6544	37.5444	36.9515	36.9318
821.5598	822.4115	821.4924	821.4924	821.4924	824.6948	822.4372	823.9587	816.9410	816.1107
12.1744	12.1504	12.1504	12.1504	12.1504	12.1504	12.1506	12.1508	12.1508	12.1508
128.5701	128.6423	127.8469	127.8469	127.8469	128.3861	128.4424	128.0673	126.0449	125.9775
0.0557	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556	0.0556
15.4039	15.4140	15.3132	15.3132	15.3132	15.3819	15.3850	15.3423	15.0992	15.0965
69.5009	69.5232	69.1053	69.1053	69.1053	69.3903	69.4207	69.2337	68.1478	68.1250
543.8300	543.8500	543.8500	543.8500	543.8500	543.8500	543.8600	543.8700	543.8700	543.8700
33.1478	33.1664	32.9613	32.9613	32.9613	33.1004	33.1149	33.0182	32.4968	32.4794
7.0816	7.0811	7.0667	7.0667	7.0667	7.0893	7.0885	7.0684	6.9901	6.8623
658.5505	658.9200	654.8458	654.8458	654.8458	657.6080	657.8963	655.9748	645.6162	645.2709
31.1715	31.1890	30.9962	30.9962	30.9962	31.1269	31.1406	31.0496	30.5593	30.5430
26.7861	26.8011	26.6354	26.6354	26.6354	26.7477	26.7595	26.6813	26.2600	26.2459
365.7879	365.5291	366.5479	366.5479	366.5479	367.3630	368.3602	368.1218	366.8307	366.5816
3.8110	3.8111	3.8111	3.8111	3.8111	3.8111	3.8112	3.8113	3.8113	3.8113
906.3833	906.4167	906.4167	906.4167	906.4167	906.4167	906.4333	904.9418	904.9418	904.9418
135.9575	135.9625	135.9625	135.9625	135.9625	135.9625	135.9650	135.9675	135.9675	135.9675
43.5033	43.5380	43.5819	43.5819	43.5819	43.5945	43.6156	43.6447	43.6528	43.6745
235.3534	235.4855	234.0294	234.0294	234.0294	235.0166	235.1196	234.4329	230.7309	230.6075
265.1819	265.3307	263.6901	263.6901	263.6901	264.8023	264.9184	264.1447	259.9735	259.8345
63.3505	63.4403	63.0480	63.0480	63.0480	63.4264	63.3766	63.3776	62.4074	62.3434
124.8749	124.8794	124.8794	124.8794	124.8794	124.8794	125.6753	125.6776	125.6776	125.6776
2.5870	2.5885	2.5725	2.5725	2.5725	2.5833	2.5844	2.5769	2.5362	2.5349
1.9402	1.9416	1.9430	1.9430	1.9430	1.9444	1.9479	1.9494	1.9515	1.9529
314.5344	314.5460	314.5460	314.5460	314.5460	314.5460	312.8329	312.8387	312.8387	312.8387
12.2313	12.2318	12.2318	12.2318	12.2318	12.2318	12.1695	12.1697	12.1697	12.1697
0.0878	0.0878	0.0878	0.0878	0.0878	0.0878	0.0873	0.0873	0.0873	0.0873
10.4583	10.4587	10.4587	10.4587	10.4587	10.4587	10.4588	10.4590	10.4590	10.4590
20.0464	20.0472	20.0472	20.0472	20.0472	20.0472	19.8362	19.8366	19.8366	19.8366
2.0869	2.0870	2.0870	2.0870	2.0870	2.0459	2.0460	2.0460	2.0460	2.0460
87.2308	87.2797	86.7401	86.7401	86.7401	87.1059	87.1441	86.8896	85.5175	85.4718
79.0678	79.1121	78.6230	78.6230	78.6230	78.9892	78.9892	78.7585	77.5148	77.4734
14.6329	14.6334	14.6334	14.6334	14.6334	14.6334	14.4829	14.4831	14.4831	14.4831
61.6854	61.4860	61.1710	61.1710	61.1710	61.3200	61.5290	61.5613	60.9048	60.8723
333.9239	335.1470	333.6350	333.6350	333.6350	334.9773	333.9362	332.8107	327.3655	328.3743
50.9831	50.6581	50.6315	50.6315	50.6315	50.8651	50.9124	50.5056	50.7855	50.4059
518.6507	518.9417	515.7330	515.7330	515.7330	517.9084	518.1354	516.6221	508.4641	508.1921
725.8068	725.3188	719.7456	719.7456	719.7456	725.2735	723.7974	722.1121	710.6168	718.9401
22.07.2000 р.	23.07.2000 р.	24.07.2000 р.	25.07.2000 р.	26.07.2000 р.	27.07.2000 р.	28.07.2000 р.	29.07.2000 р.	30.07.2000 р.	31.07.2000 р.
319.3755	319.3755	319.3755	319.1186	318.4365	321.0153	321.2033	320.2729	320.2729	320.2729
37.0082	37.0082	37.0082	36.8857	37.1933	37.1143	37.1103	36.6630	36.6630	36.6630
823.3536	823.3536	823.3536	825.1636	825.3364	825.1791	823.8931	820.3151	820.3151	820.3151
12.1513	12.1513	12.1513	12.1513	12.1510	12.1510	12.1212	12.1210	12.1210	12.1210
126.2383	126.2383	126.2383	125.8204	126.8697	126.6000	126.5866	125.0607	125.0607	125.0607
0.0555	0.0555	0.0555	0.0555	0.0554	0.0553	0.0551	0.0551	0.0551	0.0551
15.1116	15.1116	15.1116	15.0566	15.1786	15.1490	15.1416	14.9582	14.9582	14.9582
68.3091	68.3091	68.3091	68.0747	68.6526	68.5094	68.4837	67.6664	67.6664	67.6664
543.8900	543.8900	543.8900	543.8900	543.8800	543.8800	543.8800	543.8700	543.8700	543.8700
32.5466	32.5466	32.5466	32.4389	32.7094	32.6399	32.6364	32.2430	32.2430	32.2430
6.9029	6.9029	6.9029	6.9206	6.9244	6.9441	6.9762	6.9549	6.9549	6.9549
646.6068	646.6068	646.6068	644.4659	649.8406	648.4595	648.3904	640.5750	640.5750	640.5750
30.6062	30.6062	30.6062	30.5049	30.7593	30.6939	30.6906	30.3207	30.3207	30.3207
26.3003	26.3003	26.3003	26.2132	26.4318	26.3756	26.3728	26.0549	26.0549	26.0549
369.4727	369.4727	369.4727	370.4804	370.7825	370.8273	370.7609	369.2409	369.2409	369.2409
3.8114	3.8114	3.8114	3.8114	3.8114	3.8114	3.8114	3.8113	3.8113	3.8113
896.0297	896.0297	896.0297	896.0297	896.0132	898.9752	898.9752	898.9587	898.9587	898.9587
135.9725	135.9725	135.9725	135.9725	135.9700	135.9700	135.9700	135.9675	135.9675	135.9675
43.7000	43.7000	43.7000	43.7031	43.7322	43.7399	43.7794	43.7786	43.7786	43.7786
231.0849	231.0849	231.0849	230.3198	232.2407	231.7471	231.7224	228.9293	228.9293	228.9293
260.3724	260.3724	260.3724	259.5104	261.6746	261.1185	261.0907	257.9436	257.9436	257.9436
62.2282	62.2282	62.2282	61.9616	62.6581	62.4141	62.3123	61.6477	61.6477	61.6477
125.4214	125.4214	125.4214	125.4214	126.3075	126.3075	126.3075	126.3052	126.3052	126.3052
2.5401	2.5401	2.5401	2.5317	2.5528	2.5474	2.5471	2.5164	2.5164	2.5164
1.9678	1.9678	1.9678	1.9678	1.9677	1.9677	1.9635	1.9564	1.9564	1.9564
312.0425	312.0425	312.0425	312.0425	311.2332	311.2332	311.2332	311.2275	311.2275	311.2275
11.9097	11.9097	11.9097	11.9097	11.9386	11.9386	11.9386	11.9384	11.9384	11.9384
0.0865	0.0865	0.0865	0.0865	0.0861	0.0861	0.0861	0.0861	0.0861	0.0861
10.4594	10.4594	10.4594	10.4594	10.4592	10.4592	10.4592	10.4590	10.4590	10.4590
19.5919	19.5919	19.5919	19.5919	19.4904	19.4904	19.4904	19.4901	19.4901	19.4901
2.0065	2.0065	2.0065	1.9681	1.9681	1.9681	1.9681	1.9680	1.9680	1.9680
85.6487	85.6487	85.6487	85.3652	86.0771	85.8941	85.8850	84.8498	84.8498	84.8498
77.6338	77.6338	77.6338	77.3767	78.0220	77.8562	77.8479	76.9096	76.9096	76.9096
14.3774	14.3774	14.3774	14.3774	14.2459	14.2459	14.2459	14.2456	14.2456	14.2456
60.7110	60.7110	60.7110	60.2658	61.0147	60.8415	60.4927	59.6434	59.6434	59.6434
328.3117	328.3117	328.3117	326.2990	329.3803	329.0826	328.7933	325.7741	325.7741	325.7741
50.1570	50.1570	50.1570	49.9369	49.7948	49.8588	49.9363	49.8069	49.8069	49.8069
509.2442	509.2442	509.2442	507.5581	511.7911	510.7033	510.6489	504.4938	504.4938	504.4938
726.1991	726.1991	726.1991	715.8910	724.0090	717.6549	718.8239	710.0436	710.0436	710.0436

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Застосування окремих положень Інструкції “Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті”

До департаменту платіжних систем Національного банку України надходить багато запитів від комерційних банків щодо порядку застосування окремих положень Інструкції “Про відкриття банками рахунків у національній та іноземній валюті”, затвердженої постановою Правління НБУ від 18.12.1998 р. № 527 (zareєстрована в Міністерстві юстиції України 24.12.1998 р. за № 819/3259), з урахуванням змін, унесених постановами Правління НБУ від 22.07.1999 р. № 364 (zareєстрована в Міністерстві юстиції України 06.08.1999 р. за № 538/3831) та від 14.04.2000 р. № 146 (zareєстрована в Міністерстві юстиції України 06.05.2000 р. за № 263/4484) (надалі — Інструкція). Фахівці департаменту надають роз’яснення з поставлених питань.

Чи можливе переоформлення основного та закриття додаткових поточних рахунків клієнта на підставі постанови арбітражного суду про визнання клієнта банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури у випадку, коли до винесення рішення арбітражного суду операції на рахунку клієнта тимчасово були припинені податковими органами чи органами Пенсійного фонду України?

Зупинення та поновлення операцій на рахунках клієнтів здійснюється установами банків згідно із вимогами Положення “Про зупинення операцій платників податків на рахунках в установах банків, інших фінансово-кредитних установах”, затвердженого наказом Державної податкової адміністрації України від 23.04.1998 р. № 191 (zareєстроване в Міністерстві юстиції України 23.09.1998 р. за № 593/3033) та Інструкції “Про порядок обчислення і сплати підприємствами, установами, організаціями та громадянами збору на обов’язкове державне пенсійне страхування, інших платежів, а також обліку їх надходження до Пенсійного фонду України”, затвердженої постановою правління Пенсійного фонду України від 03.06.1999 р. № 4—6 (zareєстрована в Міністерстві юстиції України 05.07.1999 р. за № 436/3729). У разі отримання постанови арбітражного суду про визнання банкрутом клієнта та відкриття ліквідаційної процедури банки керуються статтею 115 Арбітражного процесуального кодексу України. Нею передбачено, що рішення, ухвала, постанова арбітражного суду набирають законної сили негайно після їх прийняття і підлягають обов’язковому виконанню підприємствами, організаціями та посадовими особами.

Вимога, що міститься у другому реченні пункту 8.6 Інструкції щодо умов

закриття рахунків стосується випадків закриття рахунків на підставі заяви власника рахунку чи договору між ним та установою банку. Крім того, відповідно до названої Інструкції установа банку зобов’язана повідомити про закриття рахунку податковий орган за місцем реєстрації власника рахунку протягом трьох робочих днів із дня закриття рахунку (включаючи день закриття).

Який порядок відкриття банками рахунків неграмотним вкладником?

Рахунки в установах банків на ім’я неграмотного вкладника відкриваються іншою фізичною особою на підставі довіреності, засвідченої нотаріально у порядку, передбаченому Інструкцією “Про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України” (затверджена наказом Міністерства юстиції України від 14.06.1994 р., № 18/5).

Як повинні діяти установи банків у разі, якщо за рахунком фізичної особи — нерезидента здійснюються операції, а строк дії документів, які підтверджують законність перебування нерезидента на території України, закінчився?

Установи банків управі вимагати від фізичних осіб — нерезидентів поновлення чи продовження дії документів, які підтверджують законність їхнього перебування на території України.

Який порядок відкриття рахунку на ім’я іншої фізичної особи за дорученням?

У третьому абзаці пункту 1.9 Інструкції зазначено, що фізичні особи, які відкривають рахунки на своє ім’я, на ім’я неповнолітніх осіб чи на ім’я фізич-

ної особи за довіреністю, повинні пред’явити уповноваженому працівникові банку паспорт чи документ, що його замінює. Вимога пункту щодо відкриття рахунку фізичною особою на ім’я іншої особи за її дорученням на підставі довіреності ґрунтується на нормах Цивільного кодексу України, зокрема статті 64, якою передбачено, що довіреністю визнається письмове повноваження, яке видається однією особою іншій для представництва перед третіми особами.

Щодо обов’язковості надання довіреності фізичною особою, на чие ім’я відкривається рахунок іншою фізичною особою, то слід зауважити, що Інструкцією встановлено порядок відкриття рахунків із обов’язковим укладенням договору із власником рахунку, і таким чином відповідно до статті 62 Цивільного кодексу України договір від імені іншої особи (представника) може укладатися на ім’я другої особи (яку представляють) у силу повноважень, що ґрунтуються на довіреності, законі тощо.

При відкритті рахунків на ім’я неповнолітніх довіреність на ім’я батьків чи опікунів Інструкцією не вимагається, оскільки відповідно до статті 14 Цивільного кодексу України за неповнолітніх укладають угоди від їх імені батьки (усиновителі) або опікуни.

Чи можна відкрити додатковий рахунок клієнтові в установі банку, де відкрито його основний рахунок?

Відповідно до статті 31 Закону України “Про банки і банківську діяльність” та пункту 1.3 Інструкції рахунки для зберігання грошових коштів і здійснення усіх видів банківських операцій відкриваються у будь-яких банках України за вибором клієнта і згодою цих банків.

Чинним законодавством України не встановлено обмежень щодо кількості

поточних рахунків, які можуть відкривати юридичні чи фізичні особи в одному банку. “Порядком ведення аналітичного обліку установами банків України”, затвердженим постановою Правління НБУ від 30.12.1997 р. № 466, дозволяється банку формувати номер аналітичного рахунку з урахуванням порядкового номера рахунку, визначеного в книзі реєстрації рахунків, відкритих в установі банку. Виходячи з того, що код агента — це ключове поле, що вміщує ідентифікатор контрагента у внутрішньому списку контрагентів банку, і цей параметр містить унікальний код контрагента — власника рахунку (ідентифікаційний код, резидентність і таке інше), при відкритті додаткового рахунку клієнтові в установі банку, де відкрито його основний рахунок, новий код контрагента не присвоюється.

Однак розширення права щодо кількох поточних рахунків у різних установах банку та різних банках законодавчо закріплене з метою поліпшення обслуговування клієнта та задоволення його потреб в усіх видах розрахунків. З огляду на це відкриття основного та додаткових рахунків в одній установі банку є економічно та організаційно недоцільним.

Чи можна відкривати рахунки громадським організаціям, легалізованим шляхом повідомлення про заснування, але не зареєстрованим як юридичні особи?

Відповідно до вимог пункту 1.2 Інструкції банки відкривають рахунки зареєстрованим в установленому чинним законодавством порядку юридичним особам, їх філіям, представництвам, відділенням та іншим відокремленим підрозділам на умовах, викладених у цій Інструкції та в договорі між установою банку і власником рахунку.

Для відкриття рахунку установа банку повинна укласти з юридичною особою договір на розрахунково-касове обслуговування.

Відповідно до вимог статті 23 Цивільного кодексу України юридичні особи від свого імені можуть набувати майнових та особистих немайнових прав і нести обов'язки. Згідно зі статтею 24 Цивільного кодексу України та статтею 14 Закону України “Про об'єднання громадян” у разі реєстрації об'єднання громадян набувають статусу юридичної особи. Крім того, статтею 24 зазначеного закону передбачено, що ці організації зобов'язані зареєструватися в органах державної податкової інспекції. Враховуючи викладене вище, громадська організація, яка легалізувалася шляхом

повідомлення про заснування, може діяти і вирішувати свої статутні завдання, проте відкривати рахунки в установах банків відповідно до вимог чинного законодавства України вона вправі тільки після державної реєстрації.

У разі, якщо статутні документи об'єднань громадян не передбачають реєстрації місцевих осередків всеукраїнських об'єднань громадян, то рахунки таким об'єднанням відкриваються на підставі клопотання об'єднання — юридичної особи відповідно до вимог пункту 2.2.2 Інструкції.

Чи має право банк повертати стягувачам без виконання документів на безспірне стягнення, які обліковуються ним до основного рахунку підприємства у разі порушення справи про його банкрутство?

Згідно зі статтею 5 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, який набув чинності з 01.01.2000 р., провадження справ про банкрутство регулюється Арбітражним процесуальним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених згаданим вище законом.

У разі порушення справи про банкрутство згідно зі статтею 14 зазначеного закону і статтями 10 та 21 Закону

України “Про банкрутство”, який діяв до 01.01.2000 р., у місячний строк із дня опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення справи про банкрутство всі кредитори повинні подати до Арбітражного суду України письмові заяви про грошові вимоги до боржника. Вимоги кредиторів, заявлені після закінчення встановленого для їх подання строку, відповідно до пункту 5 статті 31 закону не розглядаються і вважаються погашеними. Зазначені положення є правовими підставами для повернення без виконання документів, які обліковуються у картотеці неплатежів до рахунку клієнта-банкрута. То-

му установи банків повертають стягувачам без виконання розрахункові документи, які обліковуються ними за позабалансовим рахунком до основного рахунку суб'єкта господарювання, щодо якого порушено справу про банкрутство.

Якщо юридичну адресу неможливо встановити за розрахунковими документами стягувача, ці документи повертаються банку стягувача для вжиття відповідних заходів щодо їх повернення стягувачу.

Який порядок відкриття рахунків ліквідаційним комісіям?

Рахунок ліквідаційній комісії відкривається згідно з вимогами статті 30 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” та пункту 8.2 Інструкції, яким передбачено, що при ліквідації підприємства його основний рахунок переоформляється на ім'я ліквідаційної комісії. Додаткові рахунки ліквідатор повинен закрити. Залишки на цих рахунках перераховуються на основний рахунок боржника.

Підготовлено відділом досліджень, розробки нових схем розрахунків та контролю за їх запровадженням управління методології та організації безготівкових розрахунків департаменту платіжних систем НБУ.

Головний офіс АKB “Надра”.

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у липні 2000 р.

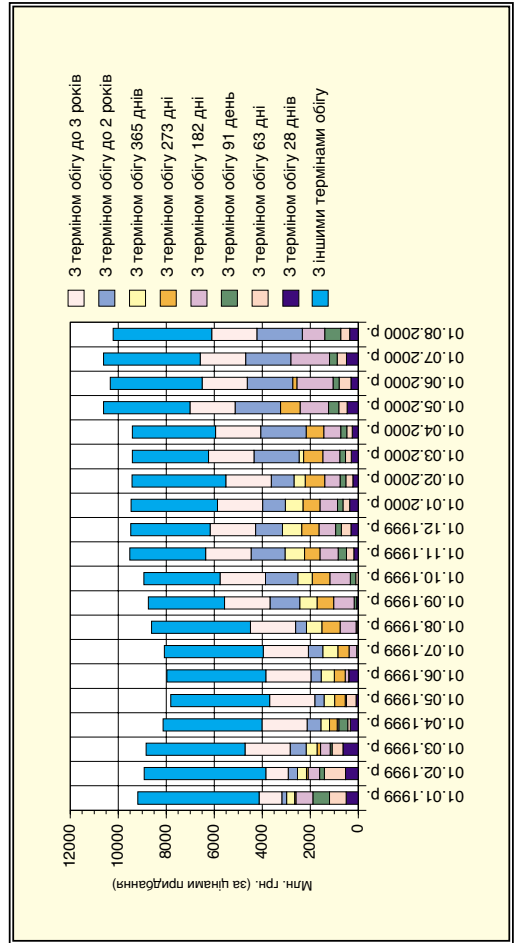
Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Пропозиція			Результати аукціону					
		Номинал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відсінча ціна, грн.	Середньо-зважена ціна, грн.	Ставка дохідності, %	
35	04.07.2000 р.	100	—	04.10.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—	
36	11.07.2000 р.	100	—	23.08.2000 р.	210 100	20 527.29	97.70	97.70	20.46	
37	11.07.2000 р.	100	—	29.10.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—	
38	11.07.2000 р.	100	—	30.11.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—	
39	25.07.2000 р.	100	—	25.10.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—	
40	25.07.2000 р.	100	—	24.01.2001 р.	0	—	0.00	0.00	—	
Разом		х	х	х	210 100	20 527.29	х	х	х	

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики* за січень — липень 2000 р.

Період	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.
Січень	0	0.00
Лютий	0	0.00
Березень	0	0.00
I квартал	0	0.00
Квітень	14 243 081	1 313 775.20
Травень	0	0.00
Червень	3 929 390	371 579.69
II квартал	18 172 471	1 685 354.89
I півріччя	18 172 471	1 685 354.89
Липень	210 100	20 527.29
Серпень	0	0.00
Вересень	0	0.00
III квартал	0	20 527.29
Жовтень	0	0.00
Листопад	0	0.00
Грудень	0	0.00
IV квартал	0	0.00
Усього з початку року	18 382 571	1 705 882.18

* За станом на 01.08.2000 р.

Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу (на 1 серпня 2000 р.)

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Точка зору /

Економічні перетворення, що відбуваються в Україні, певною мірою гальмуються через нестачу фінансових ресурсів. Одним зі шляхів розв'язання проблеми фінансової підтримки зусиль уряду з реформування економіки є співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями. Особливе місце у фінансовій допомозі з боку міжнародної спільноти належить системним проектам Світового банку, кошти яких не мають цільового призначення і надходять до державного бюджету. Одним із них є позики на структурну перебудову фінансового сектора, про яку йдеться у статті.

**Олександр
Арсенюк**

Фінансовий оглядач інформаційної агенції "Інтерфакс-Україна", аспірант кафедри фінансів Київського національного економічного університету

Світовий банк і структурна перебудова фінансового сектора України

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМНИХ ПРОЕКТІВ

Основними перевагами системних проектів порівняно з іншими видами фінансової допомоги міжнародних фінансових організацій є такі:

- ♦ уряд може використовувати отримані кошти на найнагальніші потреби, не втрачаючи час на узгодження з кредиторами техніко-економічних обґрунтувань, як у разі із цільовими кредитними проектами;

- ♦ за відсутності цільової прив'язки отриманих кредитів уряд має змогу фінансувати ті потреби та заходи, які вважає необхідними, але згоду на фінансування яких за рахунок цільових позик міг би не отримати через низьку прибутковість проекту тощо;

- ♦ наявність в угоді про отримання таких позик низки зобов'язань органів влади щодо реформування тих чи інших сфер, а також конкретних термінів їх виконання спонукає уряд діяти в цих напрямках ефективно й оперативніше.

Утім, системні проекти Світового банку мають і певні недоліки:

- ♦ через жорстку залежність надання позик від стану співробітництва з Міжнародним валютним фондом навіть виконання всіх передумов системного проекту не гарантує отримання коштів;

- ♦ відсутність цільової прив'язки отриманих кредитів спокушає уряд витратити кошти на "латання бюджетних дірок" (погашення соціальної заборгованості тощо), себто на "проїдання";

- ♦ при хронічному дефіциті коштів головною метою уряду стає не так виконання умов системного проекту, як власне сам факт отримання чергового траншу. Тому

чимало умов щодо отримання позики виконуються суто формально, що іноді навіть призводить до негативних наслідків.

Майже всі ці переваги й недоліки притаманні й проекту структурної перебудови фінансового сектора.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЕКТУ

Події другого півріччя 1997 року наочно продемонстрували хиткість фінансового сектора України. Саме це спонукало уряд спільно з Національним банком проголосити його перебудову основним компонентом наступного етапу економічних реформ.

Проект Світового банку щодо структурної перебудови фінансового сектора обсягом 300 млн. доларів затверджено радою директорів банку 15 вересня 1998 року. Спочатку строк дії програми було обмежено 31 грудня 1999 року. Затим на прохання Міністерства фінансів України його продовжено спочатку до 30 червня 2000 року, а потім — до 31 грудня 2000 року.

Від упровадження проекту очікують поліпшення якості та прозорості діяльності комерційних банків, підвищення довіри громадськості до банківських установ, подальшого розвитку банківського сектора завдяки належному регулюванню та нагляду, а також створенню нормальної законодавчої бази.

На момент написання статті Україна виконала всі умови щодо отримання першого та другого траншів позики. В рахунок першого траншу 22 вересня 1998 року отримано 90 млн., а 31 березня 1999 року — ще 90 млн. доларів. Другий транш обсягом 100 млн. доларів надійшов 8 вересня 1999

року. Отримання третього, останнього траншу в обсязі 100 млн. доларів затримано через невиконання ряду умов. Оскільки, за попередніми оцінками, Україна може не встигнути виконати їх до терміну закриття проекту, уряд звернувся до Світового банку з пропозицією скоротити обсяг третього траншу до 70 млн. доларів і не вимагати виконання усіх умов його отримання.

Суто фінансові умови користування даною позикою (термін повернення — 20 років із 5-річним пільговим періодом під 6-місячну ставку ЛІБОР + 0.75%) можна вважати досить привабливими. Принаймні на міжнародному ринку капіталів Україні навряд чи хтось запропонував би вигідніші умови. Тому зосередимося на аналізі вимог щодо отримання позики та впливу їх виконання як на фінансовий сектор, так і на економіку країни загалом.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ УКРАЇНИ

Охарактеризуємо зобов'язання України щодо отримання позикових коштів за даним проектом та їх виконання за п'ятьма основними напрямками.

1. Поліпшення законодавчого регулювання банківської діяльності.

Україна зобов'язалася підготувати, прийняти та ввести в дію два фундаментальних для банківського сектора закони — "Про Національний банк України" та "Про банки і банківську діяльність".

Закон "Про Національний банк України" прийнято 20 травня 1999 року, 22 червня 1999 року він набув чинності. Сам факт його прийняття можна розцінити безумовно як позитивний. Більше того, окремі положення закону значно прогресивніші порівняно із законодавчою базою регулювання діяльності Національного банку того часу. Про-

те загалом новий закон не розв'язав існуючих протиріч, а деякі з них навіть значно загострив.

У Меморандумі уряду України про стратегію розвитку фінансового сектора з нагоди відкриття проекту Світового банку щодо структурної перебудови фінансового сектора серед головних проблем, які мав розв'язати Закон "Про Національний банк України", зазначалися такі:

- ♦ для досягнення необхідного рівня незалежності Національного банку від інших державних органів законодавчо означити рамки втручання останніх у діяльність НБУ через створення та визначення повноважень такого органу, як Рада Національного банку;

- ♦ законодавчо обмежити можливості Національного банку щодо участі у кредитуванні уряду для покриття дефіциту державного бюджету;

- ♦ законодавчо створити можливості для ефективного використання Національним банком інструментарію регулювання грошово-кредитного ринку.

Раду Національного банку створено. Проте її статус у початковій редакції закону було виписано край неадекватно: цей орган наділено великими повноваженнями, але не передбачено ніякої відповідальності за неналежне виконання ним своїх функцій. Водночас усю відповідальність за стабільність валюти та підтримання стабільності банківської системи покладено на Правління НБУ, яке має значно менші повноваження. Тут простежується очевидний конфлікт, оскільки аби нести відповідальність, треба мати відповідні повноваження.

По-друге, у законі міститься норма, згідно з якою Національний банк не має права кредитувати уряд для покриття бюджетного дефіциту, у тому числі через первинний ринок державних облігацій. Однак розробники закону не спромоглися підготувати перехідні положення, які встановлювали б порядок поступового "виходу" Національного банку з первинного ринку держоблігацій. У результаті маємо конфлікт двох законів. З одного боку, Законом "Про державний бюджет України на 1999 рік" встановлено, що Національний банк через первинний ринок ОВДП здійснює у певних обсягах кредитування державного бюджету. З другого — схваленим у травні 1999 року Законом "Про Національний банк України" йому заборонялося це робити. Тому було прийнято соломонове рішення: НБУ формально перестав брати участь у первинних аукціонах із продажу ОВДП — за нього це робив Ощадний банк, який купував держоблігації у необхідних для фінансування дефіциту бюджету обсягах, і того ж дня на вторинному ринку перепродавав їх НБУ. Тобто суть економічного процесу збереглася, лише дещо змінилася його форма.

Отже, і в цій частині Закон "Про Національний банк" не досяг мети, яка перед ним ставилася.

Щодо останнього пункту, то з прийняттям Закону "Про Національний банк України" інструментарій впливу НБУ на грошово-кредитну політику суттєво не поліпшився. Національний банк України залишився одним із небагатьох центральних банків світу, яких позбавлено права безспірного стягнення із банків штрафів за порушення нормативів обов'язкового резервування.

Таким чином, не було реалізовано жодного із трьох основних індикаторів ефективності закону про Національний банк. А формальне виконання вимог Світового банку не лише не принесло позитивних зрушень у функціонуванні банківської системи, а навпаки — в деяких випадках мало негативні наслідки. Лише більш як через рік — 13 липня 2000 року — до цього закону прийнято зміни, які певною мірою пом'якшили деякі з наведених протиріч. Так, основне питання — розподіл повноважень між керівними органами НБУ — не було вирішено, відтак збереглися умови для виникнення двовладдя.

Зобов'язання щодо нового Закону "Про банки та банківську діяльність" на момент написання статті ще не були виконані.

2. Підвищення надійності інформації, що надходить від комерційних банків.

Основними зобов'язаннями за цим напрямом, які взяли на себе уряд і Національний банк, були запровадження в банківській системі Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) та створення ефективно працюючої системи формування комерційними банками страхових резервів на випадок можливих втрат від кредитної діяльності. Що стосується запровадження МСБО, то уряду та НБУ вдалося майже повністю виконати задумане. Хоча нинішня система бухгалтерського обліку та звітності у комерційних банках і потребує деяких "косметичних" коригувань, загалом вона не викликає серйозних нарікань як із боку самих банків, так і з боку міжнародних фінансових організацій. А щодо її доопрацювання, то відповідне завдання уряду та Національному банку сформульовано в Указі Президента "Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень" від 14 липня 2000 р. № 891/2000.

Зафіксовано певний прогрес і у виконанні Україною своїх зобов'язань щодо створення працюючої системи формування комерційними банками страхових резервів. Правління Національного банку прийняло одразу кілька постанов, якими зобов'язало банки формувати резерви під кредитні ризики, розробило методику обрахування суми резерву. І це дало певні ре-

зультати. Так, якщо на 1 січня 1998 року загальний обсяг таких резервів по банківській системі в цілому становив 219.5 млн. грн., то на 1 грудня 1999 року ця цифра сягнула 1.1474 млрд. грн., або близько 58.8% розрахункової суми резерву. Високий рівень несформованих резервів пояснюється відставанням банків "великої сімки" (їхня частка становить 75.9% від розрахункової суми), які на зазначену дату створили резерви лише на 48.4% від необхідного рівня.

Із накопиченням такої суми резервів довгострокова стійкість вітчизняних банків підвищилася. Проте у цього процесу є й інша сторона. Необхідність у короткі терміни сформувати значні обсяги резервів позначилася на прибутковості банків. Слід зазначити, що приблизно тоді ж дамоковим мечем над багатьма банками висіла потреба прискореного нарощування капіталу для виконання нормативних та ліцензійних вимог. Оскільки часто це доводилося робити за рахунок реінвестування прибутків, то стане зрозумілим, що у банків значно збузилися можливості щодо забезпечення розвитку свого бізнесу.

3. Удосконалення системи банківського нагляду та ліцензування.

Зобов'язання уряду та НБУ за цим напрямом стосувалися таких трьох головних аспектів: удосконалення безвиїзного нагляду, поліпшення механізмів і процедур здійснення інспекторських перевірок та врегулювання питання ліцензування банків.

Щодо першого та другого аспектів, то Україні загалом удалося досягти позитивних результатів. Національний банк розробив цілком сучасну структуру органів банківського нагляду. Крім того, служби банківського нагляду перейшли на сучасні процедури і технології попереднього виявлення проблем або порушень у діяльності того чи іншого банку, а також детального обстеження стану справ при виїзді безпосередньо на місце. До того ж працівники Національного банку впровадили спеціальну методику рейтингової оцінки фінансового стану банків CAMAL, за допомогою якої можна об'єктивно оцінити стійкість комерційного банку.

Щодо третього аспекту, то однією з умов отримання позики за проектом структурної перебудови фінансового сектора було позбавлення ліцензій усіх банків, розмір капіталу яких не досягає 1 млн. ЕКЮ. Як виявилось, проблеми з виконанням цього показника виникли у кількох десятках українських банків. Переважна більшість із них опинилася у когорті "порушників" не так через власну безпорадність та "проїдання" капіталу, як унаслідок стрімкої девальвації гривні протягом останніх двох років. Оскільки через законодавчі та нормативні обмеження банки не мають права тримати свої капітали у вільно конвертованій ва-

люті, їхні власні кошти в перерахунку на ЕКЮ постійно зменшувалися. Водночас економічна ситуація в країні (фінансова криза, падіння ВВП тощо) не давала банкам змоги нарощувати капітал хоча б такими ж темпами, як знижувався курс гривні, а механізми хеджування капіталів від девальвації гривні ще не працюють.

Утім, якби Національний банк виконав вимогу щодо капіталізації, це могло б українською негативно позначитися на стабільності банківської системи, оскільки серед вкладників і стабільних банків могла виникнути паніка. Тому ліцензій позбавили лише найзатятіших "порушників", а решту банків зобов'язали розробити програми капіталізації.

4. Вирішення проблем окремих банків.

Зобов'язання за цим напрямом стосувалися таких головних аспектів: підвищення якості роботи з проблемними банками та відпрацювання дієвих механізмів ліквідації неплатоспроможних банків, реструктуризація Ощадного банку, розв'язання проблем колишніх державних банків.

На виконання вимог Світового банку з першого аспекту Національний банк розробив та затвердив постановою Правління № 352 від 08.09.1998 р. Методику тимчасового управління та ліквідації комерційних банків, а також визначив перелік пілотних банків, ліквідація яких із самого початку роботи ліквідаційних комісій мала здійснюватися за цією методикою. Незважаючи на це, істотного прогресу в питаннях ліквідації банків досягти не вдалося. Зокрема, залишилися нерозв'язаними питання стосовно внутрішньої організації роботи НБУ в цій сфері, в тому числі завелика кількість рівнів ухвалення, що заважало оперативному прийняттю рішень.

Більш плідною була робота щодо реструктуризації Ощадного банку. Перша стадія включала корпоратизацію банку, зміцнення кредитної функції, реструктуризацію кредитного портфеля та завершення плану створення казначейства банку. Всі завдання загалом було виконано. Так, згідно з постановою Кабінету Міністрів від 21.05.1999 р. №876 Ощадний банк перетворено на відкрите акціонерне товариство. В рамках реформування кредитної діяльності банку розроблено Меморандум кредитної політики та Концепцію інвестиційної діяльності банку. Створено казначейство банку та затверджено його положення.

У рамках другого етапу реструктуризації необхідно було виконати роботу щодо здійснення практичних функцій казначейства, запровадження стратегії управління та єдиної кадрової політики, розробки стратегії інформатизації та маркетингової стратегії банку, якою б передбачалося запровадження нових фінансових продуктів на ринку. Всі ці заходи успішно здійснено. Єдине, що хотілося б зауважи-

ти, — це те, що в питаннях інформаційних технологій, людських ресурсів та стратегії розвитку продуктів і послуг прогрес головним чином спостерігався на етапі прийняття загальних планів, а не реальних практичних і прикладних програм.

Особливо багато негараздів виявилось при вирішенні проблем колишніх державних банків. Планувалося визначитися щодо погашення боргу держави перед банками, а також продажу частки держави у статутних капіталах цих банків.

Незважаючи на те, що погашення частини заборгованості держави перед банками "Україна", Укрсоцбанк і Промінвестбанк закладалося окремою статтею до державного бюджету на 1999 та 2000 роки, на момент написання статті борги переліченим банкам державою не повернуто.

Щодо продажу частки держави у статутних капіталах банків, то у деяких випадках — знову ж таки через прагнення формально виконати свої зобов'язання для отримання чергового траншу — держава зазнала певних збитків. Скажімо, їй довелося продати 8.5% акцій такого великого та стійкого банку, як Промінвестбанк за номінальною вартістю, що значно менше реальної ціни пакета.

5. Страхування депозитів.

У цьому напрямі необхідно було вирішити проблему формування дієвої системи страхування депозитів. На жаль, доводиться констатувати, що зусилля виконавчої влади не лише не досягли мети, а навпаки — у деяких аспектах навіть погіршили становище.

До впровадження проекту структурної перебудови фінансового сектора в Україні діяла доволі примітивна система страхування вкладів фізичних осіб: банки мали купувати держоблігації у відношенні до обсягу залучених вкладів фізичних осіб, який дорівнює нормативу обов'язкового резервування. Ці держоблігації блокувалися на спеціальному депо-рахунку в Національному банку та враховувалися як складова обов'язкових резервів. Однак даний механізм мав суттєвий юридичний недолік: законодавством не передбачалося першочерговість використання коштів цього фонду для розрахунків із вкладниками.

Тому однією з вимог Світового банку в проекті структурної перебудови фінансового сектора було створення окремої структури, яка б у разі банкрутства банку миттєво розраховувалася із вкладниками, а вже потім мала б справу з банком як кредитором.

Саме таку структуру під назвою "Фонд гарантування вкладів фізичних осіб" і створено Указом Президента № 996/98 від 10.09.1998 р. "Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб — вкладників комерційних банків України". Згідно з указом кожний вкладник у разі банкрутства банку

має змогу отримати повну суму свого вкладу та проценти за ним, але не більше 500 грн. Учасниками фонду в обов'язковому порядку є усі банки, що мають ліцензію на право залучення депозитів від фізичних осіб.

Однак запровадження нової системи страхування депозитів супроводжувалося низкою негативних моментів. По-перше, недосконалим є сам указ. Так, ним не передбачено право фонду у разі здійснення виплат на користь вкладників того чи іншого банку-банкрута набувати статусу першочергового кредитора цього банку.

З огляду на це Національний банк підготував проект змін до указу Президента. Оскільки на той час Президент втратив право видавати укази, що мають силу закону, то Національний банк як суб'єкт законодавчої ініціативи був змушений внести ці пропозиції на розгляд Верховної Ради. Вони ще й досі не розглянуті.

По-друге, в процесі впровадження нової системи страхування депозитів постраждали як банки, так і вкладники. Річ у тому, що до формування достатньо великого обсягу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб Національний банк вирішив зберегти і стару систему, тобто резервування цінних паперів на депо-рахунку в Національному банку — Спеціальному фонді страхування вкладів фізичних осіб. При цьому за рішенням Правління НБУ цей фонд виведено зі складу обов'язкових резервів та встановлено відсоток резервування з нього, що дорівнює 10% від обсягу залучених вкладів фізичних осіб. Усе це призвело до того, що такий пасив, як вклади громадян, виявився для банків абсолютно невідповідним. Результатом стало стрімке зниження влітку 1999 року процентних ставок за депозитами фізичних осіб, а кілька банків узагалі відмовилися працювати з населенням. Лише восени НБУ скасував Спеціальний фонд страхування, дещо нормалізувавши ситуацію у цьому напрямі.

ВИСНОВКИ

1. За жодним із визначених у проекті основних напрямів реформування фінансового сектора Україна не змогла повною мірою досягти однозначно позитивних зрушень.

2. Деякі дії та рішення носили суто формальний характер, а їх виконання мало за мету насамперед отримання чергового траншу, а не досягнення позитивних зрушень у реформуванні фінансового сектора.

3. Деякі рішення та дії не лише не сприяли поліпшенню ситуації у фінансовому секторі, а навпаки, завдали шкоди.

4. Процедура та механізми співпраці України зі Світовим банком у питаннях реалізації структурних позик потребують удосконалення.

Анонс /

Банківська справа в Україні у складі Російської імперії (друга половина XIX століття — 1917р.)

Завершено підготовку до друку першого в історії нашої держави наукового довідкового видання про банківську діяльність та банки, побудованого за принципами національної галузевої енциклопедії, — «Енциклопедії банківської справи України». Видання підготовлено і здійснено з ініціативи та за участі і сприяння Національного банку України.

«Енциклопедія банківської справи України» принципово відрізняється від ряду випущених в Україні у 1990-х рр. словникових видань аналогічної тематики передусім тим, що в ній представлено не лише тлумачення банківських термінів та понять, а й, як це передбачає енциклопедія, цілісне коло систематизованих знань про банківську справу, яке тією чи іншою мірою охоплює всі складові цієї сфери суспільної діяльності в її становленні і розвитку загалом і в конкретно-історичних умовах України зокрема.

Енциклопедія містить близько 1600 статей. Переважна більшість із них присвячена розкриттю змісту банківських та фінансових понять і категорій, їх функціонування у сучасній банківській практиці, зокрема питанням організації банків і банківської діяльності, грошового обігу, валютних, кредитних відносин, фондового ринку, змісту і технології різних видів банківських операцій та послуг. Великий блок становлять біографічні статті (близько 200) про визначних фінансистів, банкірів, організаторів, авторитетних учених і заслужених практиків банківської справи України, людей, які стояли біля її витоків у минулому, і тих, що сприяли становленню банківської системи незалежної України в новітні часи.

У ряді оглядових та конкретних понятійних статей послідовно, з уведенням маловідомих фактів та оцінок висвітлюється історія грошей, грошового обігу, фінансів та банківської справи на території України від найдавніших часів до сучасності як у періоди існування різних форм української державності (Київська Русь, Козацька Україна, УНР, Гетьманат, УРСР), так і в періоди перебування українських земель у складі інших держав (Російської імперії, Австро-Угорщини, Польщі).

Анонсуючи вихід «Енциклопедії банківської справи України», передруковуємо з неї статтю Дмитра Крохмалюка про історію розвитку банківської справи в Україні у складі Російської імперії, починаючи з другої половини XIX століття до 1917 року.

Реформи кінця 1850-х — початку 1860-х привели до важливих змін у фінансовій системі Російської імперії. До 1860-х рр. у Росії не було капіталістичного кредиту. Створення кредитної системи мало стати (одночасно із будівництвом залізниць) важливою передумовою розвитку капіталізму в країні. У процесі скасування кріпосного права царський уряд у 1859—60 роках ліквідував казенні банки. На їх основі 1860 року було створено Державний банк, який підпорядковувався Міністерству фінансів. Згідно зі статутом 1860 року основними його завданнями були

«пожвавлення торговельних оборотів і зміцнення грошової кредитної системи». Банк став важливим інструментом реформування суспільно-економічного життя країни. **На території України контори Держбанку 1860 року засновано в Києві, Харкові та Одесі і відділення в Полтаві.** У 1914 році на українських землях існувало 3 контори Держбанку (загалом у Росії — 9) і 19 його відділень в усіх губерніях (у Катеринославській, Полтавській і Херсонській губерніях функціонувало навіть по 3 відділення, а в Таврійській — 4).

Слідом за створенням Державного

банку почали з'являтися і приватні кредитні установи як у формі товариств позичальників, так і в акціонерній формі. Першою приватною кредитною установою Росії, заснованою на взаємній відповідальності, було Санкт-Петербурзьке міське кредитне товариство (1861), другою — Земський банк Херсонської губернії в Одесі (1864). Кредитне товариство під назвою «Земський банк Херсонської губернії» створювалося для надання землевласникам Херсонської губернії довгострокових позичок (на 34 роки й 11 місяців загалом під 6% річних) під заставу земельної власності. Позички надавалися заставними листами на суму не більше 50% від оцінної вартості землі. Як спеціальні цінні папери заставні листи забезпечувалися всім заставленим у банк майном, а також запасним капіталом і всією власністю товариства. На 01.01.1881 року основний і запасний капітали банку становили 2.7 млн. руб., сума випущених заставних листів — 48.7 млн. руб. Однак через брак місцевої ініціативи тип кредитних товариств на зразок Земського банку Херсонської губернії не отримав належного розвитку.

1866 року в Росії засновано Товариство взаємного поземельного кредиту, мета якого — задовольнити потребу в довгостроковому кредиті під заставу землі. У 1863 році затверджено статут першого в Росії товариства взаємного короткострокового кредиту (Санкт-Петербурзького). Однак основним типом іпотечних установ у Росії стали акціонерні земельні банки.

У 1871 році створено Харківський земельний банк — перший акціонерний земельний банк Росії. Він був покликаний надавати позички під заставу землі і міської нерухомості в Харківській, Курській, Воронежській, Катеринославській, Полтавській та інших губерніях. Початковий капітал банку становив 1 млн. руб. Довгострокові позички під заставу землі надавалися на 43.5 року, під заставу будівель — на 18 років і 7 місяців.

1872 року затверджено статут Київського земельного банку. Сфера його діяльності обмежувалася наданням позичок під заставу землі і міського майна. Короткострокові позички на-

Харківська контора Державного банку Росії. 1901 р.

Полтавське відділення Державного банку Росії. Фото початку XX ст.

Харків, вул. Сумська. Харківська філія Санкт-Петербурзького Північного банку і Харківський земельний банк. Фото початку XX ст. (до 1910 р.).

Полтавський земельний банк. Архівне фото.

давалися на термін до 3 років, довгострокові під заставу землі — до 66 років і 2 місяців, під заставу міської нерухомості — до 38 років і 4 місяців. Діяльність банку була досить успішною, і в 1910 році його баланс становив понад 113 млн. руб.

У спеціальному законі 1871 року, схваленому царським урядом із метою врегулювання відкриття кредитних установ земствами, зразками для земських кредитних установ довгострокового кредиту названо статuti Земського банку Херсонської губернії, Товариства взаємного поземельного кредиту і Харків-

ського земельного банку, а для установ короткострокового кредиту — статут Санкт-Петербурзького товариства взаємного кредиту. Якщо статут створюваної земством кредитної установи істотно не відрізнявся від статутів зазначених у законі 1871 року установ, він затверджувався безпосередньо міністром фінансів Росії.

Крім згаданих вище Земського банку Херсонської губернії, основний капітал якого становив 8 млн. руб., Київського та Харківського земельних банків (основний капітал — відповідно 5 і 8 млн. руб.), в Україні функціонува-

ли ще два місцевих іпотечних акціонерних банки — Бессарабсько-Таврійський земельний банк в Одесі (6.5 млн. руб.) і Полтавський земельний банк (основний капітал — 4 млн. руб.).

До системи установ довгострокового кредиту входили також 2 казенних іпотечних банки — Селянський поземельний банк і Державний дворянський земельний банк, які мали свої відділення в Україні. Селянський поземельний банк засновано 1882 року з метою “влаштування доступного селянам кредиту для купівлі землі”. Наступного року в 11 губерніях Росії (у тому числі у

Чернігівські відділення Державного дворянського земельного банку і Селянського поземельного банку. Архівне фото.

Миколаївське відділення Державного банку Росії. Фото початку XX ст.

Катеринослав (нині — Дніпропетровськ). Відділення Азовсько-Донського комерційного банку. Фото початку XX ст.

Олександрівськ (нині — Запоріжжя). Відділення Санкт-Петербурзького міжнародного комерційного банку. Фото початку XX ст.

Миколаївське відділення Санкт-Петербурзького міжнародного комерційного банку. Фото початку XX ст.

Харківське відділення Північного банку. Фото початку XX ст.

Волинській, Катеринославській, Київській, Подільській, Полтавській, Чернігівській та Херсонській) відкрито його перші відділення. Послугами банку користувалися як сільські товариства, так і окремі селяни. Позички надавалися спершу на 24.5 року (під 8.5% річних) або 34.5 року (7.5% річних), згодом максимальний термін позички збільшився до 55.5 року. Розмір кредиту не повинен був перевищувати 75% від вартості землі (згідно з правилами від 1908 року при придбанні землі відрубною ділянкою в одноосібну власність пози-

ка надавалася в розмірі до 95% від оцінної вартості землі, а при переселенні на ділянку — до 100% від оцінної вартості). Покупець мусив заплатити, як правило, не менше 10% від вартості ціни продажу. Серед губерній, у яких діяльність банку отримала найбільший розвиток, була Київська. Зокрема, за 1883—1910 рр. в губернії отримано 9010 позик (4.3% від загальної кількості по Росії), куплено 245 828 десятин землі (1.8% від купленої по імперії) на суму понад 40 млн. руб. (3%), доплачено покупцями за цю землю майже 10 млн.

руб. (3.8% від загальної суми по Росії).

1885 року створено Державний дворянський земельний банк для надання на пільгових умовах довгострокових позик потомственим дворянам під заставу їхньої земельної власності. Позики надавалися під заставу цілих маєтків або їх окремих частин на період від 11 до 66.5 року. Однак діяльність багатьох українських відділень банку була пасивною. Так, на 01.01.1910 року його Київським відділенням із часу заснування банку було закладено всього 699 маєтків.

Феодосійське відділення Державного банку Росії. 1900 р.

Кам'янець-Подільське відділення Селянського поземельного банку. Відкрито 1883 р. Архівне фото.

Юзівка (нині — Донецьк). Відділення Державного банку Росії. Фото початку XX ст.

Кам'янець-Подільське відділення Державного банку Росії. 1901 р.

Луганське відділення Азовсько-Донського комерційного банку. Фото початку XX ст.

Харківська біржа. Архівне фото.

Паралельно в Росії розвивалася система акціонерних комерційних банків. Після Санкт-Петербурзького приватного банку (1864) і Московського купецького банку (1865) 1868 року з'явилися перші комерційні банки в провінції — Харківський торговельний банк та Київський приватний комерційний банк. Потреба в кредиті була настільки великою, що у Росії почався справжній банківський бум, і на кінець 1873 року кількість комерційних банків досягла 39.

Проте внаслідок кризи 1873 року та російсько-турецької війни 1877—78 рр. банки різко згортали свої операції. Після першого банківського краху — банкрутства 1875 року Московського

Алчевський Олексій Кирилович (1835—1901).

комерційного позикового банку — така ж доля спіткала й окремі провінційні кредитні установи, у тому числі Харківський торговельний банк. Одним із його засновників і фактичним розпорядником був відомий заводчик О.К.Алчевський. Банк кредитував майже виключно Алчевського і

його підприємства, що й стало причиною краху¹.

Київський приватний комерційний банк проіснував до 1917 року, хоча й не завжди справи його йшли належним чином. Унаслідок специфічної структури місцевої промисловості банк кредитував в основному цукрові заводи. У 1911 році група цукрозаводчиків (Марголін, Харитоненко, Бродський та інші) намагалася навіть перетворити його в спеціалізований банк із кредитування цукрової промисловості. 1911 року на річних зборах акціонерів правління запропонувало збільшити “складочний” капітал банку з 2,5 млн. руб. до 5 млн. руб. шляхом випуску відповідної кількості акцій, що дало б змогу розширити обсяги кредитування цукрової промисловості. Хоча капітал і було збільшено до 5 млн. руб., правлінню Київського приватного комерційного банку не вдалося перетворити його в “цукровий

¹ Алчевський Олексій Кирилович (1835—1901) — український промисловець, банкір, купець першої гільдії. Крім Харківського торговельного банку, заснував 1871 року Харківський земельний банк — перший у царській Росії акціонерний заклад іпотечного кредиту. Коли підприємства Алчевського збанкрутували, він скінчив життя самогубством, кинувшись під поїзд на Варшавському вокзалі Петербурга.

банк”. Цьому завадила сильна конкуренція філіалів столичних банків, зокрема Азовсько-Донського, які намагалися скупити його акції. Внаслідок цього 1913 року становище банку погіршилося. Поліпшили ситуацію кредити Державного та Азовсько-Донського банків, платою за які стала часткова втрата Київським приватним комерційним банком незалежності.

На перших порах заснування комерційних банків носило місцевий характер. Вони створювалися для обслуговування певного невеликого регіону. До 1880-х рр. акціонерні комерційні банки посідали в кредитній системі скромне місце, поступаючись за обсягом своїх операцій малим місцевим банкам (товариствам взаємного кредиту і міським банкам). Домінував же в кредитній системі і за обсягом операцій, і за мережею своїх філіалів Державний банк. Лише на початку 1890-х рр. акціонерні комерційні банки починають відігравати провідну роль у кредитній системі, особливо в провінції. Створюються банки (в основному столичні) з широким районом діяльності і великою кількістю філіалів. На території України розгортають діяльність Санкт-Петербурзькі і московські банки: Державний

(на його контори в Україні припадало близько 13—15% всіх його вексельних і комерційних операцій), Санкт-Петербурзький міжнародний комерційний (на 01.03.1914 року мав на території України 36 філій), Об'єднаний (33 філії), Азовсько-Донський комерційний (23 філії), Російський для зовнішньої торгівлі і Російський торговельно-промисловий банки (по 16 філій) та інші. Більшість місцевих банків Росії (в тому числі й українські) або потрапила в залежність від великих столичних, або була поглинута ними. До 1917 року в Україні налічувалося лише 5 місцевих комерційних акціонерних банків: Київський приватний комерційний банк, Одеський купецький банк, Одеський дисконтний банк (із філіями в Миколаєві та Кишиневі), Київський торговельний промислово-позиковий і Київський єпархіальний банки (два останні засновано лише у травні 1916 року). Ще раніше припинили своє існування комерційні банки в Катеринославі, Кременчуці та інших містах.

Витісненню місцевих інституцій короткострокового комерційного кредиту сприяла багатолітня політика Міністерства фінансів Росії, спрямована на обмеження кількості банків, його послідовна напівзаборонна лінія щодо заснування нових банків. Такого швидкого витіснення місцевих банків столичними не знала жодна країна світу. Внаслідок цього регулярного промислового кредиту були позбавлені середні підприємства багатьох галузей промисловості. Протягом двох десятиліть безперервно з'являлися все нові й нові, так і не реалізовані проекти організації спеціальних банків довгострокового промислового кредиту. Серед них — проект організації в 1911 році Маріупольського купецького і гірничо-промислового банку, для відкриття якого засновникам так і не вдалося зібрати 500 тис. руб. акціонерного капіталу, проекти створення ін-

ших українських банків.

У роки промислового піднесення 1893—99 рр. із розвитком монополістичного капіталу в Україні виникло й отримало поширення зрощування банків із промисловістю. Так, українські філії Російського для зовнішньої торгівлі банку, Азовсько-Донського комерційного банку та Російського торговельно-промислового банку контролювали більшість підприємств цукрової промисловості України, філія Санкт-Петербурзького міжнародного комерційного банку переважно мала вплив у транспортному машинобудуванні і суднобудуванні, підтримувала тісний зв'язок із українською металургією і вугільною промисловістю. Завдяки розгалуженій мережі філій столичні банки також зосередили у своїх руках торгівлю хлібом, льоном та іншими товарами, що мали першочергове значення.

За період промислового піднесення зміцніла кредитна система Росії. Завдяки розширенню філіальної мережі Державного, а особливо комерційних банків, припиненню перекачування Держбанком периферійних ресурсів у центр значно зросло кредитування торговельного обороту в регіонах Росії (в тому числі й в Україні). На перше місце в кредитній системі вийшли акціонерні банки, хоча Державний банк до кінця депресії 1900—1908 рр. продовжував залишатися найбільшим комерційним банком країни. (Емісійні функції Державний банк поєднував із кредитними, надаючи короткострокові капіталістичні кредити, які в Росії називали “комерційними”).

Одним із найбільших регіональних банківських центрів імперії був Київ. Аналогічну роль щодо своїх регіонів відігравали Одеса, Харків, Катеринослав, Сімферополь. Зокрема, важко переоцінити у зовнішній, особливо експортній, торгівлі Росії роль Одеси. Прийнято вважати, що банківський промисел був розвинутий у місті ще з

1795 року — року заснування Одеси. Для багатьох торговельних фірм міста характерним було поєднання торгівлі з банківським промислом. Відділення в Парижі одеської фірми “М. Єфруссі і К^о” в подальшому перетворилося на самостійний банкірський дім. У 1914 році в Одесі функціонували контора Державного банку, відділення Державного дворянського земельного банку і Селянського поземельного банку, правління Одеського дисконтного та Одеського купецького банків, відділення 7 столичних комерційних банків, єдине в Україні агентство іноземного банку — французького “Креді Ліоне”, міський громадський банк, кілька товариств взаємного кредиту. У Харкові того ж 1914 року функціонували, крім контори Державного банку, про що зазначалося вище, правління Харківського міського купецького банку, контора Московського купецького банку, філії 4 столичних банків, 7 товариств взаємного кредиту. Значним банківським центром України був Бердичів. Тут зосереджувалися контори банкірів, які обслуговували Київський контрактний ярмарок. Зокрема, вже на початку 1850-х у місті налічувалося 8 банків. Загалом же у 1914 році кредитні установи існували більш як у 350 населених пунктах України, в тому числі в 64 населених пунктах було три і більше таких установ (у Києві та Одесі — по 19, Харкові — 14).

Найчисленнішими серед установ короткотермінового кредиту в Росії були товариства взаємного кредиту і позичково-ощадні каси. У 1915 році в Україні налічувалося майже 450 товариств взаємного кредиту, які проіснували до 1920-х років. Вони діяли в основному в провінції — повітових містах, великих селах. Найбільша їх кількість функціонувала на Кубані та в південно-західних губерніях імперії (Подільській, Херсонській, Київській, Волинській, Катеринославській, Таврійській). Товариства

Херсон. Товариство взаємного кредиту. Архівне фото.

Бахмут (нині — Артемівськ Донецької області). Товариство взаємного кредиту. Архівне фото.

взаємного кредиту акумулювали кошти середньої та дрібної буржуазії, яку й обслуговували. Характерною рисою товариств була взаємна відповідальність їхніх членів за всіма операціями. Бути членом одночасно кількох товариств не дозволялося. В іншому вони мало чим відрізнялися від комерційних банків і розвивалися паралельно з ними. Деякі з товариств (зокрема київське) за своїми ресурсами не поступалися середнім акціонерним банкам. Так, Київське міське кредитне товариство, засноване 1885 року, до 1900 року щороку надавало не менше 90—100 позичок на загальну семизначну суму. Зокрема, 1898 року було надано 204 позички на 6 млн. 49 тис. руб. Щоправда, більшість товариств були дрібними, капітал окремих із них не сягав і 10 тис. руб.

Наприкінці XIX ст. в провінційних губерніях Росії (в тому числі й в Україні) функціонувало багато приватних банкірських контор, після 1900 року їх кількість неухильно зменшується. Зокрема, в Києві 1913 року існувало 8 банкірських контор.

Позичково-ощадні каси (кінець XIX — початок XX століття) акумулювали кошти ремісників, крамарів, заможних селян. Вони набули значного поширення в Україні і відіграли певну роль у розвитку капіталізму на селі.

Одночасно з приватними банківськими установами розвивалася і мережа міських громадських банків. Згідно з положенням 1862 року вони створювалися при міських думах або закладах, що їх замінювали, перебували під їхнім контролем і були їм підзвітні. Такі банки кредитували дрібну клієнтуру, до якої не проявляли інтересу комерційні банки, — міщан, цехових майстрів, а іноді й купців. **У 1914 році в Україні існувало близько 70 міських громадських банків.** Крім приймання вкладів і надання позичок, вони проводили також облік векселів, ведення спеціальних поточних рахунків, купівлю і продаж за доручен-

нями клієнтів цінних паперів, тобто виконували всі основні банківські операції. Основний капітал кожного міського банку повинен був становити на час заснування не менше 10 тис. руб. Складався він із громадських коштів, а також внесків і пожертв приватних осіб.

До початку 1890-х рр. саме міські громадські банки, товариства взаємного кредиту, а також приватні комерційні банки і відділення Державного банку домінували в обслуговуванні провінції. Із розвитком мережі акціонерних банків вони відійшли на другий план і зайняли хоча й другорядне, але надійне місце в кредитуванні господарства.

Крім згаданих кредитних установ, на території України у 1913 році функціонувало 4 ломбарди, земські каси, близько 100 казначейств. Існували в Україні також дисконтні домівки — кредитні установи, які займалися короткостроковими кредитними операціями та обліком векселів.

Отже, до 1914 року кредитна система Росії складалася із трьох основних підсистем: 1) казенні кредитні установи: Державний банк із мережею регіональних контор, місцевих відділень та ощадних кас; Державний дворянський земельний і Селянський поземельний банки; 2) різноманітні інститути короткострокового кредиту: акціонерні банки, міські громадські банки, товариства взаємного кредиту, приватні банкірські заклади; 3) установи довгострокового кредиту: акціонерні земельні банки, міські кредитні товариства тощо. Усі підсистеми перебували в тісному взаємозв'язку. Так, Держбанк стояв на чолі інституцій короткострокового кредиту, державні іпотечні банки очолювали акціонерні земельні банки. Комерційні й земельні акціонерні банки також тісно взаємодіяли між собою.

Динамічний розвиток банківської системи Росії, в тому числі й України, став важливою передумовою інтен-

Кременчуцьке відділення Державного банку Росії. Архівне фото.

сифікації аграрного сектора та промисловості, розвитку капіталізму в країні.

Із захопленням влади в Росії більшовиками банки було націоналізовано, а кредитні товариства ліквідовано. □

Література.

1. Альтерзон С.Г. Нарис розвитку київської кредитової системи. — К., 1929.
2. Банки в России / Сост. Резунов В.С. — Белая Церковь, 1914.
3. Боровой С.Я. Кредит и банки в России (Середина XVII в. — 1861 г.). — М.: Госфиниздат, 1958.
4. Гиндин И.Ф. Русские коммерческие банки. — М.: Госфиниздат, 1948.
5. Государственный банк. Краткий очерк деятельности с 1860 по 1910 г. — СПб., 1910.
6. Гурьев А.Н., Памфилов С.Ф. История России: Кредитная система / Репринтное воспроизведение; 1. Гурьев А.Н. Очерки развития кредитных учреждений в России. — СПб., 1904. 2. Памфилов С.Ф. Акционерные коммерческие банки в России в прошлом и настоящем. — Нижний Новгород, 1924. — М.: ЮКИС, 1995.
7. Курсель-Сенель. Банки, их устройство, операции и управление (Перевод под редакцией В.Безобразова, предисловие и дополнения В.Безобразова). — СПб., 1862.
8. Левин И.И. Акционерные коммерческие банки в России. — Петроград, 1917.
9. Пихно Д. Коммерческие операции Государственного банка. Выпуск первый. — К., 1876.
10. Скорняков Л.Н. Деятельность Крестьянского поземельного банка в Киевской губ. за 28 лет (1883—1910 гг.). — К., 1912.

Дмитро Крохмалюк.

Слов'янське відділення Об'єднаного банку. Архівне фото.

Монети України /

Про введення в обіг пам'ятної монети "Олесь Гончар"

Національний банк України, продовжуючи серію "Видатні діячі України", 31 липня 2000 р. ввів у обіг пам'ятну монету номінальною вартістю 2 гривні "Олесь Гончар", присвячену видатному українському письменнику та громадському діячеві Олесю Терентійовичу Гончару (03.04.1918—14.07.1995 рр.)

Монету виготовлено з нейзильберу, вага — 12,8 г. Діаметр монети — 31,0 мм, якість виготовлення — поліпшена, тираж — 20 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) монети розміщено зображення соняшників, малий Державний герб України, логотип Монетного двору НБУ та написи: **УКРАЇНА / 2 / ГРИВНІ / 2000**.

На зворотному боці (реверсі) монети

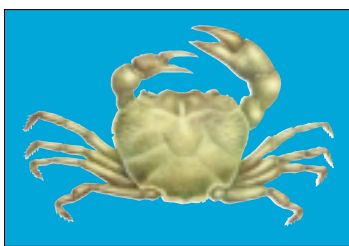
розміщено погрудний портрет письменника, ліворуч — зображення собору та стилізовані написи: **СОБОРИ / ДУШ СВОЇХ / БЕРЕЖІТЬ! / ОЛЕСЬ / ГОНЧАР** (факсиміле) **1918-1995**.

Гурт монети — рифлений.

Художники — Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук, Віталій Козаченко.

Скульптори — Роман Чайковський, Володимир Атаманчук.

Пам'ятна монета "Олесь Гончар" номінальною вартістю 2 гривні є дійсним платіжним засобом України і обов'язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятних монет "Прісноводний краб"

Національний банк України, продовжуючи серію "Флора і фауна України", 2 серпня 2000 р. ввів у обіг пам'ятні монети номінальною вартістю 10 та 2 гривні "Прісноводний краб", присвячені цьому реліктовому (до речі, єдиному) представникові родини прісноводних крабів у фауні України.

Монету номінальною вартістю 10 гривень виготовлено зі срібла 925 проби, вага дорогоцінного металу в чистоті — 31,1 г. Діаметр монети — 38,61 мм, якість виготовлення — "пруф", тираж — 5 000 штук.

Монету номінальною вартістю 2 гривні виготовлено із нейзильберу, вага — 12,8 г. Діаметр монети — 31,0 мм, якість виготовлення — звичайна, тираж — 50 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) обох монет в обрамленні вінка, утвореного із зображень окремих видів флори і фауни, розміщено малий Державний герб України, логотип Монетного двору НБУ і

відповідні написи. На монеті зі срібла — **УКРАЇНА / 10 / ГРИВЕНЬ / 2000** та позначення і проба металу — Ag 925, зазначено також вагу у чистоті — 31,1. На монеті з нейзильберу написи такі: **УКРАЇНА / 2 / ГРИВНІ**.

На зворотному боці (реверсі) обох монет розміщено зображення прісноводного краба з равликом у водоростях та кругові написи: **ПРИСНОВОДНИЙ КРАБ / РОТАМОН ТАУРИКУМ**.

Гурт обох монет — рифлений.

Художник і скульптор — Володимир Дем'яненко.

Пам'ятні монети "Прісноводний краб" номінальною вартістю 10 та 2 гривні є дійсними платіжними засобами України і обов'язкові до приймання за їх номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.